

A nōn tam -us/-a/-is est
quam *B* = *B* -ior est
quam *A*

genitivus partitivus
(*< pars*)

imperare/pārēre + dat

-us -ūs
-um -ūs
-ūs -ūs
-ūf -ibus
-ū -ibus

ac
arcus
barbarus
bellum
brevis
contrā
dividere

5. Aemilia nōn laet__ sed trist__ est.
6. Capillus Aemilie nōn brev__ sed long__ est.
7. Haec linea long__ et tenu__ est: [_____].
8. Haec linea est brev__ et crass__ : [—].

Exercitium 7

Exemplum: Mārcus nōn tam crassus nec tam gravis est quam Quintus = Quintus crassior et gravior est quam Mārcus.

1. Via Latina nōn tam longa est quam via Appia = ...
2. Cornēlius nōn tam pecūniōs est quam Iūlius = ...
3. Syra nōn tam fōrmōsa est quam Aemilia = ...
4. Quintus nōn tam levis est quam Mārcus = ...
5. Saccus Syri nōn tam gravis est quam Lēandrī = ...
6. Capillus Iūliae nōn tam brevis est quam Mārci = ...
7. Mēdus nōn tam probus est quam Dāvus = ...
8. Digitus quārtus nōn tam longus neque tam crassus est quam digitus medius = ...

Exercitium 8

Exemplum: Prōvinciā est pars imperiū Rōmāni.

1. Littera est pars vocābuli__.
2. Umeri et pectus partēs corpor__ hūmān__ sunt.
3. Manus pars bracci__ est ut pēs pars crūr__ est.
4. Ātrium et peristyūlum partēs vill__ Rōmān__ sunt.
5. Praenōmen est pars pŕima nōmin__ Rōmān__.
6. Aegyptus pars Āfric__ est.
7. Magna pars Eurōp__ est in imperiū Rōmānō.

Exercitium 9

Exempla: Pater filiō et filiae imperat; liberī patrī suō pārent.

1. Dominus serv__ suō imperat; servus domin__ su__ pāret.
2. Domina ancill__ suaē imperat; ancilla domin__ su__ pāret.
3. Iūlius Mēd__ imperat: "Venī!" nec Mēdus e__ pāret.
4. Mārcus sorōr__ su__ imperat: "Tacē, Iūlia!" neque ea frātr__ su__ pāret.
5. Dux milit__ imperat; militēs duc__ su__ pārent.
6. Rōmānī Gall__ imperant; Galli Rōmān__ pārent.
7. C__ dominō Dāvus pāret? Dominus c__ Dāvus pāret est Iūlius.

Exercitium 10

1. In Germāniā magnus exercit__ Rōmānus est.
2. In exercit__ Rōmānō multī militēs sunt.
3. Dux exercit__ est qui exercit__ dūcīt.
4. Dux Rōmānus magnō exercit__ imperat.
5. In Germāniā et in Britanniā magni exercit__ Rōmānī sunt, qui contrā magnōs hostiū exercit__ pugnant.
6. Graeci et Galli iam exercit__ Rōmānīs pārent.
7. Multī Graeci et Galli in exercit__ Rōmānīs mīlitant.
8. Ducēs exercit__ Rōmānōrum ā militib⁹ suis nōn discēdunt.

Exercitium 11

1. Militēs pilis et gladiis _____.
2. Pueri nōn armis, sed _____. pugnant.
3. _____. est miles qui ex equō pugnat.
4. Aemilius nōn eques, sed _____. est.
5. Gladius qui ā pedite _____. nōn est longus et _____, sed _____ et levīs.

6. Gladius brevis nōn gravis, sed _____. est.
7. Pedes hastam longam et gravem _____. [= portāre] nōn potest.
8. Graeci et Rōmānī nōn sunt hominēs _____. ut Germānī _____. [= atque] Britanni, qui Germāniā et Britanniam _____.
9. Prōvinciā est _____. imperiū Rōmānī.
10. Dānuvius flūmen Germāniā ab imperiō Rōmānō _____.
11. Dānuvius est _____. imperiū Rōmānī.
12. Graecia _____. Graecōrum est.
13. Rōmānī _____. Germānōs pugnant; Germānī enim _____. Rōmānōrum sunt, ac _____. est inter Rōmānōs et Germānōs.
14. Hostēs exercitū Rōmānum _____. [= timent].
15. Qui exercitū imperat _____. exercitūs est.
16. Hispānī, qui in _____. Rōmānō _____. [= militēs sunt], nōn modo gladiōs et pila, sed etiām _____. que ferunt.

Exercitium 12

1. Quid agunt militēs Rōmānī in Germāniā? ...
2. Quibus armis militēs Rōmānī pugnant? ...
3. Quid est eques? ...
4. Aemiliusne eques est? ...
5. Quā longum est pilum Aemiliī? ...
6. Estne longus gladius eius? ...
7. Suntne Graeci hominēs barbari? ...
8. Estne Germānia prōvincia Rōmāna? ...
9. Quid est prōvincia? ...
10. Quām prōvinciam Galli incolumi? ...
11. Quod flūmen Germāniā ā Galliā dividit? ...
12. Quae flūmina finēs sunt imperiū Rōmāni? ...
13. Quae est patria Germānōrum? ...
14. Cūr Rōmānī contrā Germānōs pugnant? ...
15. Cui exercitus Rōmānus pāret? ...

Lēctiō tercia (versūs 92-142)

Exercitium 13

1. Aemilius, qui miles fort__ est, gladium brev__ et lev__ fert.
2. Militi fort__ Rōmān__ est gladius brev__ et lev__.
3. Miles Rōmān__ gladiō brev__ et lev__ armātus est.
4. Rōmānī, militēs fort__ gladiōs brev__ et lev__ ferunt.
5. Militibus fort__ Rōmān__ sunt gladii brev__ et lev__.
6. Militēs Rōmān__ gladiis brev__ et lev__ armātī sunt.
7. In ānlō Aemiliae est gemma magn__ et grav__.
8. Aemilia gemmam habet magn__ et grav__.
9. Aemilia gemmā magn__ et grav__ āmātūr.
10. Pretium gemmae magn__ et grav__ est sēstertiī centūm.
11. Aemilia mult__ gemmās grav__ habet.
12. Magnum est pretium gemmārum grav__.
13. Ōs vocābulū nōn long__, sed brev__ est; in hōc vocābulō brev__ duae litterae sunt.
14. Ōs et pēs vocābulū nōn long__, sed brev__ sunt.

Exercitium 14

1. Via Appia long__ et lāt__ est quam via Latīna.
2. Multae viae long__ et lāt__ sunt quam via Latīna.
3. Saccus Syri lev__ est quam saccus Lēandrī.
4. Syrus saccum lev__ portat quam Lēander.

dux
eques
exercitus
ferre fertur
finis
gravis
hostis
incolare
levis
metuere
militare
pars
patria
pedes
pugnare
pugnus
sagitta

gladius/hasta gravis
scūtum grave

-us/-a -is
-um/-am -em
-i/-ae -is
-ō/-ae -ī
-ō/-ā -ī
-um -e
-i/-ae -ēs
-ōs/-ās -ēs
-ōrum/-ārum -ium
-is -ibus
-a -ia

gladius/hasta gravior
scūtum gravius

-ior	-iōrēs
-iōrem	-iōrēs
-iōris	-iōrum
-iōri	-iōribus
-iore	-iōribus
-ius	-iōra

altus
castra
dēfendere
dīvidere
equitātus
expugnāre
fortis
fossa
fugere
iacere
impetus
lātus
metus
milia
oppugnāre
passus
vāllum

Lēctiō grammatica

dēclinātiō IV (gen. sing. -īs)
sing. plūr.
nōm. -us -īs
acc. -um -īs
gen. -īs -īum
dat. -ū -ībus
abl. -ī -ībus

5. In saccō lev _____ sunt pira.
 6. Iūlius nōmen brev _____ est quam *Cornēlius*.
 7. Litterae Graecae nōmina long _____ habent quam Latīnae.
 8. Rōmāni pilis brev _____ et lev _____ pugnant quam Germāni.
 9. Militēs Rōmāni fort _____ sunt quam Germāni et ducī fort _____ pārent quam illi.
 10. Dux Rōmānus fort _____ est quam dux Germānōrum et mīlitibus fort _____ imperat quam ille.
 11. Cornēlius equum fōrmōs _____ habet quam Iūlius; Cornēlius dominus equi fōrmōs _____ est.
 12. Ērnāmenta fēminam pulchram pulchr _____ facere possunt.
 13. Quod ērnāmentum pulchr _____ est quam ānulus gemmātus?
- Exercitium 15**
- Militēs Rōmāni in _____ habitant.
 - Circum castra vāllum et _____ est.
 - Vāllum prope X pedēs _____ est et duo _____ [MM] _____ longum.
 - Via quae castra in duās partēs _____ centum pedēs _____ est.
 - Cum hostēs castra _____, Rōmāni _____ ascendunt.
 - Hostēs castra _____ nōn possunt, quia Rōmāni castra _____.
 - Hostēs pīla in castra _____ nōn possunt.
 - [= equitēs] in hostēs _____ facit.
 - Hostēs arma ad terram iacunt ac _____.
 - Miles _____ nōn fugit et sine _____ [= timōre] hostēs oppugnat.
 - Rhēnus est flūmen longum et lātum et _____.

Exercitium 16

- Ubi habitant militēs Rōmāni? ...
- Ubi sunt castra in quibus Aemilius habitat? ...
- Cūr nūlli pueri in castris habitant? ...
- Quid est circum castra Rōmāna? ...
- Quām altum et quām longum est vāllum castrōrum? ...
- Quot portae in castra dūcunt? ...
- Quām lāta via est inter duās portās? ...
- Cum castra oppugnantur, quid agunt Rōmāni? ...
- Quibus armis vāllum dēfenditur? ...
- Quid facit miles fortis quī ab hoste petitur? ...
- Quō fugiunt Germāni? ...
- Cūr pīla Germānōrum procul iacī nōn possunt? ...
- Cūr Germānia ā Rōmānis nōn expugnātur? ...
- Num Rōma ab hostib⁹ expugnāri potest? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 143–225)***Exercitium 17**

Dēclinātiō quārta

Exemplum: *manūs*, gen. sing. -īs, f.

Sing. Plūr.

- Nōm. *man* _____ *man* _____
- Acc. *man* _____ *man* _____
- Gen. *man* _____ *man* _____
- Dat. *man* _____ *man* _____
- Abl. *man* _____ *man* _____
- Manib⁹* est _____ aut _____ plūralis.
- Manū* _____ singulāris est.

8. *Manū* _____ est.
 9. *Manūm* _____ est.
 10. *Manus* _____ est.
 11. *Manūs* est _____ singulāris aut _____ aut _____ plūralis.
 12. *Manuum* _____ est.

Exercitium 18Exemplum: *Mūrus altus*. *Porta alta*. *Vāllum altum*.

- 1.
- Altūs*
- a -um est _____ prīmae et secundae dēclinātiōnis.

Singulāris			Plūralis		
Masc.	Fēm.	Neutr.	Masc.	Fēm.	Neutr.
2. Nōm. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____				
3. Acc. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____				
4. Gen. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____				
5. Dat. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____				
6. Abl. <i>alt</i> _____	<i>alt</i> _____				
7. Voc. <i>alt</i> _____					

8. Masculinum:
- altus*
- est _____,
- altum*
- _____,
- altōs*
- _____ plūralis,
- altī*
- _____ singulāris aut _____ plūralis,
- alte*
- _____.

9. Fēmininum:
- alta*
- est _____ singulāris,
- altam*
- _____,
- altās*
- _____,
- altae*
- _____ aut _____ singulāris aut _____ plūralis,
- altārūm*
- _____,
- altā*
- _____.

10. Neutrum:
- altum*
- est _____ aut _____ singulāris,
- alta*
- _____ aut _____ plūralis.

11. Masculinum et neutrum:
- altī*
- est _____ singulāris,
- altō*
- _____ aut _____ singulāris,
- altōrūm*
- _____.

- 12.
- Altūs*
- _____ aut _____ plūralis est.

Exercitium 19Exemplum: *Saccus gravis*. *Gemma gravis*. *Scūtum grave*.

- 1.
- Gravis*
- e est adiectivum _____ dēclinātiōnis.

Singulāris			Plūralis		
Masc./Fēm.	Neutr.	Masc./Fēm.	Neutr.	Masc./Fēm.	Neutr.
2. Nōm. <i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____
3. Acc. <i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____
4. Gen. <i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____
5. Dat. <i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____
6. Abl. <i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____	<i>grav</i> _____
7. Masculinum et fēmininum: <i>gravis</i> est _____ aut _____ singulāris, <i>gravem</i> _____, <i>gravēs</i> _____ aut _____ plūralis.					

8. Neutrum:
- grave*
- est _____ aut _____ singulāris,
- gravia*
- _____ aut _____ plūralis,
- gravis*
- _____ singulāris.

- 9.
- Gravī*
- _____ aut _____ singulāris est.

- 10.
- Gravib⁹*
- _____ aut _____ plūralis est.

- 11.
- Gravium*
- _____ est.

adiectivum

dēcl. I et II

masc. sing. plūr.

nōm. -us -ī

acc. -um -ōs

gen. -ī -ōrum

dat. -ō -īs

abl. -ō -īs

voc. -e

fēm.

nōm. -a -ae

acc. -am -ās

gen. -ae -ārum

dat. -a -īs

abl. -ā -īs

neutr.

nōm. -um -a

acc. -um -a

gen. -ī -ōrum

dat. -ō -īs

abl. -ō -īs

adiectivum

dēcl. III

masc./fēm.

sing. plūr.

nōm. -is -ēs

acc. -em -ēs

gen. -is -ērum

dat. -ī -ībus

abl. -ī -ībus

neutr.

nōm. -e -ia

acc. -e -ia

gen. -ī -ērum

dat. -ī -ībus

abl. -ī -ībus

comparativus (comp.)		Exercitium 20			
masc./fem.	Comparativus	Exemplum: <i>Gladius longior. Via longior. Pilum longius.</i>			
nomin. -or	sing. plur.	1. <i>Longior -ius -iōris</i> est _____ adiectivi.	Singulāris	Plūrālis	
acc. -ōrem	-ōrēs	Masc./Fēm. Neutr.	Masc./Fēm.	Neutr.	
gen. -ōris	-ōrum	2. Nōm. <i>longior</i>	<i>longius</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>
dat. -ōri	-ōribus	3. Acc. <i>longiōr</i>	<i>longius</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>
abl. -ōre	-ōribus	4. Gen. <i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>
neutr.		5. Dat. <i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>
nōm. -ius	-iōra	6. Abl. <i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>	<i>longiōr</i>
acc. -ius	-iōra	7. Masculinum et femininum: <i>longior</i> est _____ singulāris, <i>longiōrem</i> _____, <i>longiōrēs</i> _____ aut _____ plūrālis.			
gen. -ōris	-ōrum	8. Neutrum: <i>longius</i> est _____ aut _____ singulāris, <i>longiōra</i> _____ aut _____ plūrālis.			
dat. -ōri	-ōribus	9. <i>Longiōre</i> _____ singulāris est.			
abl. -ōre	-ōribus	10. <i>Longiōri</i> _____ est.			
		11. <i>Longiōribus</i> est _____ aut _____ plūrālis.			
		12. <i>Longiōris</i> _____ est.			
		13. <i>Longiōrum</i> est _____.			

Cap. XII

Lēctiō I

decimus
duodecimus
nōnus
octāvus
prīmus
quārtus
quīntus
secundus
septimus
sexus
tertius
ūndecimus

aequus
annus
diēs
dīmidius
ducentī
duodētriginta
erat
faciēs
finis
hōra
igitur
initium
item
māne
mēnsis
meridiēs

CAPITVLVM TERTIVM DECIMVT

Lēctiō prīma (versūs 1–4,

Exercitium I

1. _____ mēnsis _____ [I] est.
 2. _____ mēnsis _____ [II].
 3. _____ mēnsis _____ [III].
 4. _____ mēnsis _____ [IV].
 5. _____ mēnsis _____ [V].
 6. _____ mēnsis _____ [VI].
 7. _____ mēnsis _____ [VII].
 8. _____ mēnsis _____ [VIII].
 9. _____ mēnsis _____ [IX].
 10. _____ mēnsis _____ [X].
 11. _____ mēnsis _____ [XI].
 12. _____ mēnsis _____ [XII].

Exercitium 2

1. _____ dividitur in duodecim mēnsēs.
 2. Iānuārius _____ anni p̄imus est.
 3. December est mēnsis anni _____.
 4. In annō sunt _____ quīnque [CCCLXV] _____.
 5. _____ est centum anni; duo saecula sunt _____ [CC] anni.
 6. Centum anni _____ saeculum est longum _____.
 7. Mēnsis Iānuārius ā dēo Iānō _____ [= nōmen habet].
 8. Iānus est deus Rōmānus cui duea _____ sunt.
 9. Tempore antiquō Mārtius mēnsis p̄imus _____.
 10. _____ [= illō tempore] Octōber mēnsis octāvus erat.
 11. _____ autem Iānuārius est mēnsis p̄imus; Octōber _____ [= erg Octōber] mēnsis decimus est.
 12. Februārius _____ [XXVIII] aut _____ [XXXIX] diēs habet.

EXERCITIA 3-

13. Cēteri [XII] mēnsēs longiorēs sunt.
14. Aprilis [XXX] diēs habet; Iūnus XXX diēs habet.
15. Sex mēnsēs sunt _____ pars annī.
16. Prima pars diēi est _____.
17. Diēs est tempus ā māne ad _____.
18. _____ est tempus ā vesperō ad māne.
19. Māne est _____ diēi, vesper _____ diēi est.
20. Diēs in duodecim _____ dividitur.
21. Hōra sexta, quae _____ nōminātur, diem dīvidit in duās
partēs.

Exercitium 3

1. Quot mēnsēs sunt in annō? ...
 2. Quī mēnsis anni p̄imus est? ...
 3. Quis est mēnsis annī postrēmus? ...
 4. Quot diēs habet annus? ...
 5. Num homō ducentōs annōs vivere potest? ...
 6. A quō nōminātur mēnsis Iānuārius? ...
 7. Quot oculōs et quot ōra habet deus Iānus? ...
 8. Cūr mēnsis nōnūs September nōminātur? ...
 9. Quot diēs habet mēnsis Septēmber? ...
 10. Quam longus est mēnsis Octōber? ...
 11. Estne mēnsis Februārius longior quam Mārtius? ...
 12. Quae est pars diēi postrēma? ...
 13. In quot hōrās dīvidit̄ur diēs? ...
 14. Quot mēnsēs sunt dīmidia pars anni? ...

Exercitium 4

Exemplum: Iūlia duās hōrās dormi-

1. Homō sānus centum annū vivere potest.
 2. Nēmō ducentū annū vīvit.
 3. Canis duodecim annū vīvere potest.
 4. Mēdus multū hōrū in sōle ambulat.
 5. Aemilius sex mēnsū militāt in Germāniā.
 6. Quintus trēs diū et trēs noctū in lectō iacet.
 7. Militēs paucū hōrū dormiunt.

Lēctiō secunda (versūs 46–101)

Exercitium 5

1. Nūllus mēnsis brev_____ est quam Februārius: is mēnsis anni
brev_____ est.
 2. Sōl est stēlla clār_____ quam cēterae stēllae: sōl stēlla caeli clār_____
est.
 3. Nilus flūmen long_____ et lāt_____ est quam cētera flūmina Āfricæ: id
flūmen Āfricæ long_____ et lāt_____ est.
 4. Nūlli militēs fort_____ sunt quam Rōmāni: Rōmāni militēs
fort_____ sunt.
 5. Tiberius praeñomen long_____ est quam cētera praeñomina: id prae-
nōmen Latīnum long_____ est.
 6. Verba ire et dare brev_____ sunt quam cētera verba Latīna: ea verba
Latīna brev_____ sunt.
 7. Meridiē sōl alt_____ in caelō est quam ante et post meridiem: meridiē sōl
alt_____ est in caelō.
 8. Mēdus: "Nūlla fēmina tam fōrmōsa aut tam proba est quam Lȳdia: ea
fēmina fōrmōs_____ ac prob_____ est!"

nōmīnārē
nūnc
nox
postrēmus
saeculum
sexāgintā
tempus
trecentī
trigintā
tunc
ūndēcim
ūndētrigintā
vel
vesper

accusativus temporis

Lēctiō II

-ior	-issimus
-ius	-issima
-iōrēs	-issimū
-iōra	-issimae

-ēs -ēs
 -em -ēs
 -ēi -ērum
 -ēi -ēbus
 -ē -ēbus

aequinoctium
 aestas
 atque
 autumnus
 calidus
 clarus
 exiguis
 forma
 frigidus
 glaciēs
 hiems
 idūs
 illūstrāre
 imber
 incipere
 kalendae
 lacus
 lūna
 lūx
 nix
 nōnae
 obscurus
 operire
 stēlla
 tōtus
 urbs
 vēr

Lēctiō III

(nunc) est sunt
 (tunc) erat erant

*ablātīvus temporis***Exercitium 6**

- Di _____ est tempus ā māne ad vesperum.
- Hōra sexta di _____ dividit in duās aequās partēs.
- Vesper est finis di _____.
- Di _____ prīmō mēnsis Septembri nōmen est kalendae Septembrēs.
- Di _____ quīntō decimō post lūnam novam lūna plēna est.
- Aestāte di _____ longiōrēs sunt quam noctēs.
- Annus CCCLXV di _____ habet; numerus di _____ magnus est.
- Prīmīs mēnsium di _____ nōmina sunt *kalendae Iānuāriae, Februāiae, Mārtiae, Aprīlēs*, cētera.
- Mēnsēs incipiunt ab iis di _____ qui *kalendae* dicuntur.

Exercitium 7

- Nōn sōl, sed _____ et _____ lūcent nocte.
- _____ lūna ā sōle venit; itaque lūna nōn tam _____ est quam sōl.
- Sōl terram et lūnam lūce suā _____.
- Nōn _____ lūna lūce sōlis illūstrātur; ea pars lūnae quae nōn illūstrātur _____ est.
- Cum lūna nova est, _____ [= parva] pars eius vidētur.
- Lūna dīmidia _____ habet litterae D.
- Diēs mēnsis I dicitur _____, V aut VII _____, XIII aut XV _____.
- A. d. VIII kal. Apr. et a. d. VIII kal. Oct. _____ dicuntur, nam iis diēbus nox aequa est _____ diēs.
- Tempora anni sunt vēr, _____, autūnus, _____.
- ā Mārtiō, _____ ā Septembri _____ [= initium facit].
- Aestas nōn tempus _____, sed tempus _____ est.
- Eō tempore multī Rōmānī _____ [: Rōmam] relinquent.
- Hieme nōn sōlum _____, sed etiam _____ dē nūbibus cadit.
- Hieme _____ Germāniae glaciē _____.
- Germāni pueri super _____ lacuum lūdunt.

Exercitium 8

- Unde venit lūx lūnae? ...
- Num tōta lūna sōle illūstrātur? ...
- Quis dicitur diēs tertius decimus mēnsis Aprīlis? ...
- Quō mēnse longissimi sunt diēs? ...
- Quae sunt quattuor tempora anni? ...
- Ā quō mēnse incipit annus? ...
- Quod anni tempus incipit ā mēnse Decembri? ...
- Qui mēnsis anni frigidissimus est? ...
- Cūr multī hominēs urbem relinquent aestāte? ...
- Quandō folia dē arboribus cadunt? ...
- Quandō arborēs novis foliis ornantur? ...
- Qui diēs anni brevissimus est? ...

*Lēctiō tertia (versūs 102-149)***Exercitium 9**

- Antiquis temporibus Mārtius mēnsis prīmus _____.
- September, qui nunc mēnsis nōnus _____, tunc mēnsis septimus _____.
- Tunc Rōma urbs nōn tam pulchra _____ quam nunc _____.
- Tunc Rōmāni pauciōres _____ quam nunc _____.
- Ante tempus Caesaris mēnsi septimō nōmen _____ Quīntilis.

Exercitium 10

- Aestāte diēs longiōrēs sunt quam hiem _____.
- Mēns Mārti _____ et mēns Septembri _____ diēs aequi sunt ac noctēs.

- Hōr _____ sext _____ vel merīdi _____ sōl altissimus est.
- Quandō lūcet lūna? Lūna noct _____ lūcet.
- Di _____ octāv _____ post lūnam novam lūna dīmidia est.
- Vēr _____ arborēs novis foliis ornantur.
- E _____ tempor _____ avēs nīdōs faciunt.

Exercitium 11

- Estne Quīntus in cubiculō suō? ...
- Estne obscurum cubiculum Quīnti? ...
- Cū Aemilia fenestram claudit? ...
- Cūr Quīntus hōrās longās esse putat? ...
- Quod tempus est anni? ...
- Ā quō nōminātur mēnsis Iūlius? ...
- Quod nōmen eī mēnsi erat ante tempus Caesaris? ...
- Num Iūlius vel Quintilis mēnsis quintus est? ...
- Cūr Quīntus dormīre nōn potest? ...
- Ubi sōl lūcet cum nox est in Italiā? ...
- Quandō hominēs dormiunt? ...
- Quae urbs est caput imperii Rōmāni? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 150-176)***Exercitium 12****Dēclīnatiō quīnta**

Exemplum: *dīēs*, gen. sing. -ēi, m.

	Sing.	Plūr.
1. Nōm.	di _____	di _____
2. Acc.	di _____	di _____
3. Gen.	di _____	di _____
4. Dat.	di _____	di _____
5. Abl.	di _____	di _____
6. Diē est	_____	singulāris.
7. Diēbus	_____ aut _____	plūrālis est.
8. Diēl	_____ aut _____	singulāris.
9. Diēm	_____	est.
10. Diērum	_____	est.
11. Diēs	_____	singulāris aut _____ aut _____ plūrālis.

Exercitium 13

Exempla: *Februārius mēnsis brevis* est, *brevior* quam cēterī mēnsēs:
Februārius mēnsis anni brevissimus est.

- Breviſis -e positīvus est; *brevior* -iūs _____ est; *brevissim|us* -a -um est

	Masc.	Fēm.	Neutr.
2. Pos.	alt _____	alt _____	alt _____
3. Comp.	alt _____	alt _____	alt _____
4. Sup.	alt _____	alt _____	alt _____
5. Pos.	brev _____	brev _____	brev _____
6. Comp.	brev _____	brev _____	brev _____
7. Sup.	brev _____	brev _____	brev _____

Lēctiō grammatica

dēclīnatiō v
 (gen. sing. -ēi)

	sing.	plūr.
nōm.	-ēs	-ēs
acc.	-em	-ēs
gen.	-ēi	-ērum
dat.	-ēi	-ēbus
abl.	-ē	-ēbus

positivus (pos.)
 comparātivus (comp.)
 superlātivus (sup.)

pos. -us -a -um / -is -e
 comp. -iōr -iūs
 sup. -issim|us -a -um

*Cap. XIV**Lectiō I*

uter ultra utrum?
A-ne an B?
alter -era -erum:
aut A aut B
uter- ultra- utrum-que:
et A et B
neuter -tra -trum:
nec A nec B

CAPITVLVM QVARTVM DECIMVM

Lectiō prīma (versūs 1-32)

Exercitium 1

Exempla:

Uter servus, Dāvusne an Mēdus?

Uterque servus: et Dāvus et Mēdus.

Alter servus: aut Dāvus aut Mēdus.

Neuter servus: nec Dāvus nec Mēdus.

1. Duo pueri in hortum eunt, _____ puer ambulat, _____ currit.
2. _____ ē duōbus pueris currit? Quīntus currit. _____ ambulat? Mārcus ambulat.
3. Iūlius: "Curre, Mārce!" Iam _____ puer currit, et Mārcus et Quīntus; _____ puer ambulat, nec Mārcus nec Quīntus.
4. Aemilia et Lȳdia sunt duae fēminaē: _____ fēmina Rōmāna est, _____ Graeca.
5. _____ ē duābus fēminis est Graeca? Lȳdia est Graeca.
6. _____ fēmina pulchra est, et Aemilia et Lȳdia; _____ fēmina foeda est, nec Aemilia nec Lȳdia.
7. Nilus et Rhēnus sunt duo flūmina: _____ flūmen in Āfricā est, _____ in Eurōpā.
8. _____ ē duōbus flūminibus in Āfricā est, Nilusne an Rhēnus? Nilus in Āfricā est.
9. _____ flūmen magnum est, et Nilus et Rhēnus; _____ flūmen parvum est, nec Nilus nec Rhēnus.

Exercitium 2

1. Uterque puer in lectō _____ [= iacet].
2. Uter puer dormit, Mārcusne _____ Quīntus?
3. Mārcus dormit, sed Quīntus _____.
4. Mārcus nōn aegrōtat, sed _____.
5. Āēr frigidus per fenestram _____ intrat.
6. Fenestra Quīnti nōn aperta, sed _____ est.
7. Puer vigilans _____ canere audit: "Cucurrū!"
8. Dāvus: "_____ pēs tuus sē habet _____ [= hōc diē]?"
9. Quīntus: "Pēs male sē _____. Dā _____ aquam, Dāve!" Dāvus ei aquam dat.

Exercitium 3

1. Cūr Mārcus quiētus in lectō suō cubat? ...
2. Cūr alter puer vigilat nec dormire potest? ...
3. Uter ē duōbus pueris aegrōtat? ...
4. Pēsne sōlum dolet Quīntō? ...
5. Suntne magna cubicula puerōrum? ...
6. Uter puer fenestrā aperīta dormit? ...
7. Quid per fenestram aperītam intrat? ...
8. Cūr fenestra Quīnti clausa est? ...
9. Quid audit Quīntus? ...
10. Cūr Mārcus gallum nōn audit? ...
11. Quid gallus canēns salūtat? ...
12. Quem vocat Quīntus? ...
13. Quōmodo sē habet pēs Quīnti hodiē? ...
14. Cūr Quīntus noctem longam esse putat? ...
15. Quid Dāvus puerō aegrō dat? ...

Lectiō secunda (versūs 33-74)

Exercitium 4

Exempla:

Servus ambulāns = servus qui ambulat; servī ambulantēs = servi qui ambulant.

Membrum dolēns = membrum quod dolet; membra dolentia = membra quae dolent.

Puella canēns = puella quae canit; puellae canentēs = puellae quae canunt. Puer dormiēns = puer qui dormit; pueri dormientēs = pueri qui dormiunt.

1. Puella plōr _____ [= quae plōrat]; puellae plōr _____ [= quae plōrant].

2. Puer rid _____ [= qui ridet]; pueri rid _____ [= qui rident].

3. Cor palpit _____ [= quod palpitat]; corda palpit _____ [= quae palpitant].

4. Equus curr _____ [= qui currīt]; equi curr _____ [= qui currunt].

5. Pāstor dorm _____ [= qui dormit]; pāstōrēs dorm _____ [= qui dormiunt].

6. Ovis err _____ [= quae errat]; ovēs err _____ [= quae errant].

7. Canis lātr _____ [= qui lātrat]; canēs lātr _____ [= qui lātrant].

8. Animal vol _____ [= quod volat]; animālia vol _____ [= quae volant].

9. Stēlla lūc _____ [= quae lūcent]; stēllae lūc _____ [= quae lūcent].

Exercitium 5

1. Iam hōra prīma est, sed Mārcus _____ dormit.
2. Servus clāmāns puerum dormientem _____.
3. Mārcus ē lectō _____ ac servum aquam _____ iubet.
4. Servus eī aquam _____ et Mārcus manūs _____.
5. Iam manūs eius nōn _____, sed _____ sunt.
6. Mārcus prīnum manūs, _____ faciem lavat.
7. Dāvus eum caput tōtum in aquam _____ iubet.
8. _____ [= hōrā prīmā] puer manūs et faciem aquā frigidā lavat.
9. Quīntus, qui ante Mārcum surgere _____, hodiē nōn surgit, quod pēs et caput eī dolet.
10. "Mihi quoque caput dolet" _____ Mārcus, et Dāvus "_____ caput nōn dolet!" inquit.
11. Mārcus _____, quia āēr frigidus est et corpus eius _____ est.
12. Tunica et toga sunt _____ Mārci.
13. Mārcus vestimenta sua ā servō _____: "Dā mihi _____ et _____, Dāve! _____ mē!"
14. Mārcus _____ tunicam, deinde togam _____.

Exercitium 6

1. Quō dāvus Quīntum relinquēns? ...
2. Vigilatne Mārcus? ...
3. Quōmodo Dāvus puerum excitat? ...
4. Quid Mārcus Dāvum afferre iubet? ...
5. Estne calida aqua quam Dāvus affert? ...
6. Quid Mārcus prīnum lavat? ...
7. Tōtumne corpus lavat Mārcus? ...
8. Estne frigida aqua quā Rōmāni post meridiem lavantur? ...
9. Cūr nōn surgit Quīntus? ...
10. Doletne caput Mārcō? ...
11. Cūr Mārcus friget? ...
12. Quid Mārcus ā Dāvō poscit? ...
13. Quae sunt vestimenta Mārci? ...
14. Num Dāvus Mārcum vestit? ...

Lectiō II

[1]	-āns	-antēs
[2]	-ēns	-entēs
[3]	-ēns	-entēs
[4]	-iēns	-ientēs

adhūc
afferre
deinde
excitare
frigere
induire
inquit
lavare
māne
mergere
nūdus
poscere
prīnum
pūrus
solēre
sordidus
surgere
tibi
toga
tunica
vestimenta
vestire

Lectio III

-āns	-antēs
-antem	-antium
-antis	-antibus
-anti	-antibus
-ante/-anti	
-āns	-antia
-ēns	-entēs
-entem	
-entis	-entium
-entī	-entibus
-ente/-enti	
-ēns	-entia

calceus
dexter
gerere
mēcum
multum
nihil
parentēs
praeter
rēs
sēcum
sinister
stilus
tabula
tēcum
togātus
valē

rēs	rēs
rem	rēs
rei	rērum
rei	rēbus
rē	rēbus

*Lectio tertia (versūs 75–132)**Exercitium 7*

- Ancilla can _____ et rīd _____ à puellā dormi _____ nōn auditur.
- Puella dormi _____ ancillam can _____ et rīd _____ nōn audit, sed servum clām _____ audit.
- Servus clām _____ puellam dormi _____ excitat.
- Puella dormi _____ nōn ab ancillā can _____ et rīd _____, sed à servō clām _____ excitatur.
- Puella vōcem ancillae can _____ et rīd _____ nōn audit, sed vōcem servi clām _____ audit.
- Ancillae can _____ et rīd _____ à pueris dormi _____ nōn audiuntur.
- Pueriae dormi _____ ancillās can _____ et rīd _____ nōn audiunt, sed servōs clām _____ audiunt.
- Servi clām _____ puellās dormi _____ excitant.
- Pueriae dormi _____ nōn ab ancillis can _____ et rīd _____, sed à servis clām _____ excitantur.
- Pueriae vōcēs ancillārum can _____ et rīd _____ nōn audiunt, sed vōcēs servōrum clām _____ audiunt.
- Dāvus nōn puerō val _____, sed puerō aegrōt _____ aquam dat.
- Servus dominō imper _____ pāret. Servi dominis imper _____ pārent.
- Quīntus nec crūs dol _____ nec bracchium dol _____ movet.
- Puer aegrōt _____ membra dol _____ nōn movet.
- Avēs animālia vol _____ sunt; ovis nōn est animal vol _____.

Exercitium 8

- Vir Rōmānī togam _____.
- Miles gladium gerit manū _____, scūtum manū _____.
- Vir _____ [= togam gerēns] militare nōn potest.
- Mārcus, cui pedēs frigent, _____ induit.
- Dāvus puerum _____ cum venire iubet: "Veni mē _____!"
- In ātriō _____ liberōs suos exspectant.
- Quīntus, qui _____ ēsse solet, hodiē _____ ēsse potest.
- Dāvus Mārcō librum et _____ et _____ et rēgulam assert.
- Iūlius: "Hodiē Mēdus _____ cum ire nōn potest, Mārcē."
- Mēdus librum et tabulam et cēterās _____ Mārcī ferre solet.
- Mārcus ipse nihil ferre solet _____ mālum.
- Filius discēdēns "_____, pater!" inquit.

Exercitium 9

- Sine pecūniā nūlla r _____ [= nihil] emī potest.
- Mēdus Lȳdīae r _____ pulchram emit.
- Pretium eius r _____ est centum sēstertīi.
- Eī r _____ nōmen est 'ānulus gemmātus'.
- Eā r _____ ornātur digitus.
- In tabernīs Rōmānis multae r _____ emī possunt.
- Qui magnam pecūniām habet multās r _____ emere potest.
- Magnus est numerus eārum r _____ quae Rōmae emī possunt.
- Villa Iūlii multīs r _____ pulchris ornātur.

Exercitium 10

- Quid est toga? ...
- Utrum bracchium virō togātō nūdum est? ...
- Cūr miles Rōmānus togam nōn gerit? ...
- Quid miles manū sinistrā gerit? ...
- Cūr Mārcus calceōs poscit? ...

- Quō eunt Dāvus et Mārcus? ...
- Quī sunt in ātriō? ...
- Quid est ante parentēs? ...
- Quō iā Aemilia? ...
- Quid māter filiō aegrōtāti dat? ...
- Quid pater dat filiō valenti? ...
- Quās rēs Mārcus sēcum fert? ...
- Quis cum puerīs ire solet? ...
- Quid dicit puer discēdēns? ...
- Quid pater respondet? ...

*Lectio grammatica (versūs 133–150)**Exercitium 11*

- Vocāre infinitivus est. Vocālēs est _____.
- Vidēns, pōnēns, audiēns _____ sunt.
- Infinitivus volāre, participium vol _____.
- Infinitivus sedēre, participium sed _____.
- Participium dūcēns, īfinitivus dūc _____.
- Participium veniēns, īfinitivus ven _____.
- Participium faciēns, īfinitivus fac _____; item participium capiēns, iaciēns, fugiēns, pariēns, accipiēns, aspiciēns, īfinitivus cap _____, iac _____, fug _____, par _____, accip _____, aspic _____.

Singulāris		Plūralis	
Masc./Fēm.	Neutr.	Masc./Fēm.	Neutr.
8. Nōm. volāns	vol	vol	vol
9. Acc. vol	vol	vol	vol
10. Gen. vol	vol	vol	vol
11. Dat. vol	vol	vol	vol
12. Abl. vol /	vol /	vol	vol
13. Nōm. canēns	can	can	can
14. Acc. can	can	can	can
15. Gen. can	can	can	can
16. Dat. can	can	can	can
17. Abl. can /	can /	can	can
18. Masculinū et femininū: volāns, canēns est _____ singulāris, volantē, canentē _____ aut _____ plūralis.			
19. Neutrū: volāns, canēns _____ aut _____ singulāris est, volantia, canentia _____ aut _____ plūralis.			
20. Volante, canente _____ est.			
21. Volantē _____ aut _____ singulāris est, volantib⁹ _____ aut _____.			
22. Volantis, canentis est _____, volantium, canentium _____ plūralis.			

Lectio grammatica

participium (part.)

- [1] -ā|ns -a|ntīs
[2] -ē|ns e|ntīs
[3] -ē|ns -entīs
[4] -i|ns -i|entīs

masc./fēm.	sing.	plūr.
nōm. -ns	-ntēs	
acc. -nīem	-nīēs	
gen. -nīs	-nīūm	
dat. -nīī	-nīib⁹	
abl. -nīeī	-nīib⁹s	
neutr.		
nōm. -ns	-ntīa	
acc. -ns	-ntīa	
gen. -nīis	-nīūm	
dat. -nīī	-nīib⁹	
abl. -nīeī	-nīib⁹s	

*Cap. XV**Lectio I*

ego	sum	habeo
tū	es	habes
is/ea	est	habet

antequam	
at	
cōsiderare	
discipulus	
exclāmāre	
iānua	
lūdus	
magister	
nōndum	
pūnire	
sella	
sevērus	
statim	
tacitus	
tum	
virga	

Lectio II

[1]-ō	-āmus
-ās	-ātis
-at	-ant
[2]-eō	-ēmus
-ēs	-ētis
-et	-ent
[3]-ō	-īmus
-is	-ītis
-it	-unt

CAPITVLVM QVINTVM DECIMVM

Lectio prīma (versūs 1-40)

Exercitium 1

1. Dēlia: "Ego laeta _____. Nōnne tū laeta ___, Syra?"
2. Syra: "____ laeta nōn _____. Cūr tū laeta ___, Dēlia?"
3. Dēlia: "Laeta ___, quia Lēander mē amat: ____ amīcus meus ____; ____ amica eius _____. "
4. Dēlia amīcum habe ___, itaque ____ laeta _____. "
5. Dēlia: "Nōnne tū amīcum habē ___, Syra?"
6. Syra: "Ego amīcum nōn habe _____. "
7. Dēlia: "Cūr amīcum nōn habē ____?"
8. Syra: "Amīcum nōn habe ___, quia fōrmōsa nōn _____. ____ amīcum habē ___, quia fēmina fōrmōsa _____. "

Exercitium 2

1. Diodōrus _____ Mārci est; Mārcus _____ Diodōri est.
2. Diodōrus puerōs _____ verberat; eō modō magister discipulōs improbōs _____ solet.
3. Diodōrus enim magister _____ est.
4. Sextus primus ad _____ advenit.
5. Magister intrāns discipulum salūtēt eumque _____ iubet: "Salvē, Sexte! _____!"
6. _____ [= deinde] Sextus in _____ suā cōnsidit.
7. Discipulus _____ [= tacēns] ante magistrum sedet.
8. Sextus iam adest, _____ [= sed] cēteri discipulī _____ adsunt.
9. Magister irātus _____: "O, discipulōs improbōs...!"
10. Titus _____ [= ḍōstium] pulsat _____ lūdum intrat.
11. Titus nōn _____ intrat, sed prīmum iānuam pulsat.

Exercitium 3

1. Quō it Mārcus? ...
2. Quis est Diodōrus? ...
3. Cūr Mārcus magistrum suum metuit? ...
4. Quōmodo magister discipulōs improbōs pūnit? ...
5. Cui discipuli pārent? ...
6. Quis discipulus prīmus ad lūdum advenit? ...
7. Quid facit Sextus cum magister intrat? ...
8. Cūr irātus est magister? ...
9. Estne Sextus discipulus improbus? ...
10. Quid facit Titus antequam lūdum intrat? ...
11. Quid magister eum facere iubet? ...
12. Cūr Titus librum suum nōn habet? ...
13. Tūne magister/magistra an discipulus/discipula es? ...

Lectio secunda (versūs 41-95)

Exercitium 4

1. Lēander saccum port ____; item Syrus saccum port _____.
2. Dāvus et Ursus lecticām cum dominō port _____.
3. Lēander: "Saccus quem tū port ___, Syre, levior est quam is quem ego port _____. "
4. Dāvus: "Saccī quōs vōs port ___, Syre et Lēander, leviōrēs sunt quam lectica quam nōs port _____. "
5. Iūlia can _____. Puerī nōn can ___, sed rid ___, quod Iūliam canere aud ___, nam puerī eam male canere put _____.

EXERCITIA 5-7

6. Iūlia: "Cūr vōs rīd ___, puerī, cum mē canere aud ____? Nōnne mē bene canere put ____?"
7. Mārcus: "Nōs rīd _____ cum tē canere aud ___, Iūlia, quia tē male canere put ____!"
8. Quintus: "Ego nōn rīd _____ cum tē canere aud _____. "
9. Iūlia: "Aud ____ ne, Mārcē? Quintus nōn rīd _____ cum mē canere aud _____. Cūr tū nōn rīd ___, Quinte? Tūne mē bene canere put ____?"
10. Quintus: "Ego put ____ tē vōcem satis pulchram habēre. Nōn male can ___, ut parva puella."
11. Iūlia: "Ego bene can ___, at vōs male can ____!"
12. Quintus: "Nōn male can ___, ut magnī puerī!"

Exercitium 5

1. Mārcus (ad Sextum et Titum): "_____ magistrum nōn salūtātis..."
2. Sextus et Titus: "Id _____ nōn est: _____ magistrum salūtāmus."
3. Magister: "Vērum dīcītis. _____ Mārcus dīcīt vērum nōn est."
4. Magister irātus _____ Mārci verberat.
5. Tergum est pars corporis _____.
6. Mārcus nōn lacrimat, neque enim lacrimāre puerō Rōmānō _____.
7. Magister eum verberāre _____, atque puer ad sellam suam _____.
8. _____ [= cūr] Mārcus nōn cōsīdit? Nōn cōsīdit, quia pars tergī ei dolet.
9. Quintus nōn in lūdō, sed _____ est.
10. Mārcus: "Quintus dīcīt '_____ aegrum esse'."
11. Magister: "_____ frāter tuus aegre est, in lūdum ire nōn potest."
12. Magister Mārcum Titō tabulam _____ iubet.
13. Magister: "Necesse est tē pūnīre, _____ tabulam nunc reddis Titō!"

Exercitium 6

1. Quis discipulus postrēmus advenit? ...
2. Mārcusne magistrum salūtāt? ...
3. Cūr magister Mārcum verberat? ...
4. Cūr Mārcus nōn lacrimat? ...
5. Quō magister puerum redire iubet? ...
6. Cūr Mārcus nōn cōsīdit? ...
7. Quid est tergum? ...
8. Ubi est frāter Mārci? ...
9. Cūr Quintus in lūdum ire nōn potest? ...
10. Quid magister puerōs iubet? ...
11. Cūr Mārcus librum Titi habet? ...
12. Cūr Titus nōn potest mālūm reddere Mārcō? ...

Lectio tertia (versūs 96-128)

Exercitium 7

1. Dāvus et Ursus, qui dominum vehunt, iam fessi _____.
2. Syrus et Lēander saccōs vehunt; _____ nōndum fessi _____.
3. Dāvus: "Nōs fessi _____. Nōnne vōs fessi _____. Syre et Lēander?"
4. Syrus: "_____ fessi nōn _____. Cūr _____ fessi _____, Dāve et Urse?"
5. Ursus: "Nōs fessi _____, quia dominus gravis _____. "
6. Dāvus: "St! Dominus dormit; _____ quoque fessus _____. "
7. Ursus: "_____ qui vehitur fessus esse nōn pot _____.
8. Servī, qui dominum portāre iam nōn pos _____ lecticām in viā pōnunt. Dominus excitātur.
9. Iūlius: "Cūr hīc consistimus? Ubi _____?"
10. Dāvus: "In monte _____. Iam tē portāre nōn pos _____, domine."

[4]-ō	-īo
-ās	-īs
-at	-ītis
-ēō	-īmus
-ēs	-ītis
-et	-ent
-ō	-īmus
-is	-ītis
-it	-unt

convenire
dēsinere
domi
īnferior
nisi
nōs
posterior
quid
quod
reddere
redire
sē
sī
tergum
vērum
vōs

Lectio III

ego	nōs
tū	vōs
is	īl
sum	sumus
es	estis
est	sunt
possūm	possūmus
potes	potestis
potest	possunt

lectulus
licere
nōs (acc)
omnēs
prior
recitare
vōs (acc)

11. Iūlius: "Quid mē portāre nōn pot ____?"
12. Dāvus: "Tē portāre nōn pos ____, quia nimis gravis ____."
13. Iūlius: "Ego gravis nōn ___, nec lectica gravis ____."
14. Ursus: "Sine tē lectica gravis nōn ___. Tūne apud lecticam ambulāre pot ____?"
15. Iūlius: "Fessus ____; ambulāre nōn pos ____."
16. Dāvus: "____ nōn tam fessus ____ quam nōs ____."
17. Iūlius: "Vērum dīcis: ego nōn tam fessus ____ quam vōs ___, sed ____ dominus ___, ____ servī ____!"

Exercitium 8

1. Magister librum aperit ac _____ incipit.
2. Dum magister recitat, _____ discipuli dormiunt [= nullus discipulus vigilat].
3. Discipuli tam bene dormiunt quam domī in _____ [= parvis lectis].
4. Ergō posteriōrem libri partem nōn audiunt, sed tantum _____ partem.
5. Magister eōs verberat. Discipuli: "Cūr ____ verberās?"
6. Magister: "____ verberō, quod aliō modō ____ excitāre nōn possum."
7. In lūdō dormiō nōn ____.

Exercitium 9

1. Quid facit magister antequam recitare incipit? ...
2. Tōtumne librum audiunt discipuli? ...
3. Cūr nōn audiunt posteriōrem libri partem? ...
4. Cūr magister recitare dēsinit? ...
5. Quōmodo magister discipulōs excitat? ...
6. Quid Mārcus dicit magistrō īrātō? ...
7. Quōmodo magister discipulōs pūnit? ...
8. Cūr discipulī nōn cōnsidunt? ...
9. Cūr magister eōs ante sellās stāre iubet? ...
10. Quid recitat magister sedēns? ...
11. Num in lūdō dormiō licet? ...
12. Quid est lectulus? ...
13. Tūne stāns dōmire potes? ...
14. Ubi vōs dormiō solētis, discipuli? ...

Lēctiō grammatica

persōna (pers.)

sing. plūr

pers. 1 -ō -mus

pers. 2 -s -tis

pers. 3 -t -nt

[1] 1 -ō -ā|mus

2 -ā|s -ā|tis

3 -a|t -a|nt

[2] 1 -e|ō -ē|mus

2 -ē|s -ē|tis

3 -e|t -e|nt

1 -i|ō -ī|nus

2 -i|s -ī|tis

3 -i|t -ī|nt

[4] 1 -i|ō -ī|mus

2 -ī|s -ī|tis

3 -ī|t -ī|nt

Lēctiō grammatica (versūs 129–170)

Exercitium 10

1. Voc|ō, vocā|mus _____ prīma est.
 2. Vocā|s, vocā|tis _____ est.
 3. Vocā|t, vocā|nt _____ est.
 4. Voc|ō persōna _____ singulāris est; vocā|mus est _____ plūrālis.
 5. Vocā|s _____ secunda _____ est; vocā|tis est _____.
 6. Vocā|t persōna _____ est; vocā|nt est _____.
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
7. Pers. 1 am	am	vid	vid	aud	aud
8. Pers. 2 am	am	vid	vid	aud	aud
9. Pers. 3 am	am	vid	vid	aud	aud
10. Pers. 1 dūc	dūc	fac	fac	s	s
11. Pers. 2 dūc	dūc	fac	fac	es	es
12. Pers. 3 dūc	dūc	fac	fac	es	s

CAPITVLVM SEXTVM DECIMVM

Lēctiō prīma (versūs 1–40)

Exercitium 1

1. Italia inter duo maria _____.
2. Id mare quod suprā Italianā _____ est 'mare _____', [= vel] 'mare Hadriāticū' _____ [= nōminātūr].
3. Īnfra Italianā situm est mare _____ sīve Tūscum.
4. In Tiberī flūmine nōn multum, sed _____ aquae est.
5. Itaque magnae _____ Rōmam adīre nōn possunt.
6. Ōstia est oppidum _____ quod magnum _____ habet.
7. In _____ maritām multī sunt portūs.
8. Ōs flūminis est _____ quo flūmen in mare _____.
9. Rēs quās mercātōrēs emunt ac vēndunt _____ dīcuntur.
10. Cum nūllus _____ flat, mare _____ est.
11. Cum magnus ventus _____, mare _____ est.
12. _____ est magnus ventus.
13. Tempestās mare _____ atque altōs _____ facit, qui nāvem aquā possunt.
14. Nāvis quāe aquā implētur in mare _____ cum nautīs.
15. Itaque _____ tempestātēs metuunt nec marī turbidō _____ volunt.
16. Is qui nāvigāre vult ventum secundūm _____ [= exspectat].
17. Ventus _____ est ventus qui ā tergō flat.
18. Ventō secundō nāvēs ē portū _____ [= exeunt].
19. _____ nāvium ventō implentur.

Exercitium 2

1. Inter quae maria sita est Italia? ...
2. Cūr magnae nāvēs Rōmam adīre nōn possunt? ...
3. Ubi sita est Ōstia? ...
4. Quid dicitur locus quo flūmen in mare īfluit? ...
5. In quod mare Tiberis īfluit? ...
6. Ubi sita sunt oppida Brundisium, Puteoli, Genua? ...
7. Quid est portus? ...
8. Quōmodo mercēs ex Africā in Italianā vehuntur? ...
9. Num mercēs tantum vehuntur nāvibus? ...
10. Quid facit is qui nāvigāre vult? ...
11. Quandō tranquillum est mare? ...
12. Quid est tempestās? ...
13. Cūr nautae tempestātēs metuunt? ...
14. Quid nautae in portū opperīuntur? ...

Exercitium 3

1. Vent _____ secundū nāvēs ē portū īgressiuntur.
2. Nāvēs plēn _____ vēl _____ per mare vehuntur.
3. Nautae neque mar _____ tranquill _____ neque mar _____ turbid _____ nāvigāre volunt.
4. Mārcus fenestr _____ apert _____ dormit, Quīntus fenestr _____ claus _____ cubat.
5. Puer ocul _____ claus _____ in lectō cubat.
6. Mārcus surgit ac ped _____ nūd _____ ante lectum stat.
7. Man _____ sordid _____ nōn oportet cibum sūmere. / Mārcus manus _____ lavat atque vīnum bus ex pīncio exīt.
8. Tit _____ incert _____ magister Sextum interrogat. / Quīnto oīcīo rego regi tanquam dīcīo.
9. Patr _____ viv _____ filius pecūniōsūs nōn est.
10. Lūn _____ plēn _____ nox obscura nōn est.

appellare
ēgredī
flāre
flūctus
implēre
īferus
īfluere
interesse
locus
maritimus
mergere
merx
nauta
nāvigāre
nāvis
opperī
ōra
paulum
portus
secundus
sitū
sīve
superus
tempestās
tranquillus
turbāre
turbidus
vēlum
ventus

lavat atque vīnum bus ex pīncio exīt.
Mārcus manus _____ rego regi tanquam dīcīo.

Lectio II

[1]	-äri
	-ätr -antur
	-äns
[2]	-ëri
	-ëtr -entur
	-ëns
[3]	-i
	-itur -untur
	-ëns
[4]	-ir
	-itur -iuntur
	-ëns
	(oritur)

ablātīvus absolutus
II: cum participiō
(-ntē -ntibus)

cernere
complecti
cōscendere
cōsōlāri
contrārius
dextra
gubernāre
gubernātor
intuēri
labi
laetari
meridiēs
occidēns
occidere
oriens
oriri
proficiisci
puppis
semper
septentrionēs
sequi
serēns
simul
sinistra
verēri

Lectio secunda (versūs 41-95)

Exercitium 4

Exempla: verēri = timēre
verētur = timet, verentur = timent
verēns = timēns

1. In portū necesse est ventum opper ____.
2. Nautae ventum secundum opper ____.
3. Mēdus, quī dominum sevērum ver ____ ex Italīa in Graeciam proficisci vult.
4. Ventō secundō nāvis ē portū ēgress ____.
5. Sōl or ____; Mēdus et Lȳdia sōlem or ____ intu ____.
6. Mēdus laet ____ quia cum amīcā suā proficisci ____.
7. Lȳdia Rōmā proficisci ____ laet ____ nōn potest; dē oculis eius lacrimae lāb ____.
8. Mēdus amīcam suam trīstem complect ____ atque cōnsōl ____.
9. Quintus oculis clausis cultrum medicī opper ____.
10. Parentēs filium vivere laet ____.
11. Ovēs pāstōrem suum sequ ____; canis ovēs sequ ____.
12. Omnēs nautae Neptūnum, deum maris, ver ____.
13. Oculi hūmāni sōlem intu ____ nōn possunt.

Exercitium 5

Exemplum: Iūlius nummōs suōs numerat Aemiliā spectante
(= dum Aemilia spectat).

1. Sōl orient ____ nāvis proficiscitur mult ____ homin ____ spectant ____.
2. Magistr ____ recitant ____ discipuli dormiunt.
3. Mārcus ridet plōrant ____ soror ____!
4. Sōl lūcent ____ pāstor umbram petit.
5. Pāstor ____ dormient ____ ovis abit, sed pāstor lātrant ____ can ____ excitātur.
6. Cēter ____ tacent ____ et audient ____ medicus Quīntus oculōs claudere iubet.
7. Gall ____ canent ____ excitātur puer.

Exercitium 6

1. ____ est pars nāvis posterior.
2. Illuc sedet ____ is est nauta quī nāvem ____.
3. ____ est ea pars caeli unde sōl hōrā pīmā ____.
4. ____ est ea caeli pars quō sōl hōrā duodecimā ____.
5. Oriēns et occidēns partēs caeli ____ sunt.
6. Ea caeli pars ubi sōl meridiē stat appellātur ____.
7. Pars contrāria dicitur ____ ā septem stellīs quae ____ in eā parte caeli stant.
8. Nautae ad occidentem nāviantī meridiēs ā ____ est, ā ____ septentrionēs, oriēns ā tergo ____.
9. Vēnto secundo atque caelō ____ multae nāvēs ____ [= ünō tempore] ē portū ēgressiuntur.
10. Mēdus et Lȳdia nāvem ____ et ex Italīa ____.
11. Lȳdia Mēdum in puppīm ascendentem ____.
12. Lȳdia trīstis est, sed Mēdus ____ [= gaudet] nec iam dominum ____.
13. Mēdus faciem Lȳdiae ____ [= spectat]; dē oculis eius lacrimae ____.
14. Mēdus amīcam suam ____ eamque multīs verbīs ____.
15. Parvae rēs quae procul absunt oculis ____ nōn possunt.

EXERCITIA 7-10

Exercitium 7

1. Ubi sedet gubernātor et quid agit? ...
2. Quid est puppis? ...
3. Quae sunt quattuor partēs caeli? ...
4. Quae dicitur ea caeli pars unde sōl oritur? ...
5. Pars contrāria quae est? ...
6. Unde Mēdus et Lȳdia nāvem cōscendunt? ...
7. Quō proficisciuntur? ...
8. Cūr in Graeciam īre volunt? ...
9. Quid sēcum ferunt in nāve? ...
10. Quid Mēdus et Lȳdia ē nāve spectant? ...
11. Cūr hominēs in portū vix cernī possunt? ...
12. Num trīstis est Mēdus? ...
13. Cūr Lȳdia nōn laetatur? ...
14. Quōmodo Mēdus amīcam suam cōsōlātur? ...
15. Quām in partem nāviant? ...

Lectio tertia (versūs 96-150)

Exercitium 8

Exemplum: Puer aeger multum aquae bibit et paulum cibī ēst.

1. In Tiberī nōn multum, sed paulum aqu ____ est.
2. Iūlius multum pecūni ____ habet.
3. Ovēs multum herb ____ edunt.
4. Pāstor nōn paulum pān ____ sēcum fert.
5. In corde et in vēnis multum sanguin ____ est.
6. Post paulum tempor ____ discipuli dormiunt.

Exercitium 9

1. Quintus, quī mult ____ ēsse solet, hodiē paul ____ ēst.
2. Quintus mult ____ crassior est quam Mārcus et paul ____ crassior quam Iūlia.
3. Nāvis proficiscitur; paul ____ post terra cernī nōn potest.
4. Nūbēs oriuntur, nec mult ____ post tempestās oritur.
5. Iam flūctūs mult ____ altiōrēs sunt quam paul ____ ante.
6. Nautae mult ____ aquae ē nāve hauriunt.
7. Nāvis paul ____ levior fit.
8. Dānuvius flūmen mult ____ longius est quam Tiberis et paul ____ longius quam Rhēnus.

Exercitium 10

1. Dum gubernātor ____ [= tacet], Mēdus caelum spectat.
2. Ab occidente nūbēs oriuntur nōn albae, sed ____.
3. Nauta deum Neptūnum ____ : "O Neptūne!"
4. Paulō post ____ caelum et mare illūstrat, et statim magnus auditur.
5. Simul tempestās oritur; mare turbidum ____ [= esse incipit].
6. Nāvis flūctibus ____ ac ____ [= prope nōn] gubernāri potest.
7. Necesse est aquam ____ et merces iacere.
8. Gubernātor Neptūnum invocat ____ timōrem [= quia timet].
9. Lȳdia Christum invocat: "O Christe! ____ nōs!"
10. Mēdus Lȳdiām lābentem sustinēre ____ , nec ____ [= sed nōn] ipse stāre potest.
11. Lȳdia ____ [= rūrsus] Christum invocat: "O Christe! Iubē mare tranquillum ____!"

Lectio III

multum	-i
paulum	-ae

multum	
paulum	
multō	-iōr -ius
paulō	post ante

āter
cōnāri
fieri fit
fulgur
haurire
iactāre
invocāre
iterum
loquī
propter
servāre
tonitrus
vērō
vix

Lectiō grammatica

verbum dēpōnēns

verbum āctīvum:
inf. -re
pers. 3 -t -ntverbum passīvum et
dēpōnēns:
inf. -rī -tī
pers. 3 -tur -nturverbum āctīvum et
dēpōnēns:
part. -ns -ntis

Cap. XVII

*Lectiō I*duodētrīgintā
duodēvīgintī
quattuordecim
quīndecim
sēdecim
septendecim
trēdecim
trīgintā
ūndētrīgintā
ūndēvīgintīcentēsimus
discere
docēre
doctus
inductus
industrius
interpellare
nescire
nōgentī**Exercitium 11**

1. Quid Mēdus in occidente videt? ...
2. Quid gubernātor opperit? ...
3. Cūr Neptūnum invocant nautae? ...
4. Cūr nāvis gubernārī vix potest? ...
5. Quid nautae ē nāve hauriunt? ...
6. Cūr mercēs in mare iaciuntur? ...
7. Ubi est mercātor cuius mercēs iaciuntur? ...
8. Quem dominum Lȳdia invocat? ...
9. Quid tum agit Mēdus? ...
10. Cūr Mēdus loqui nōn potest? ...
11. Cūr nautae aquam haurire dēsinunt? ...
12. Mergitur nāvis? ...

*Lectiō grammatica (versūs 151–165)***Exercitium 12**

1. *Timēre* verbum āctīvum est; *timērī* verbum _____ est.
2. *Vereī* est verbum _____; *verērī* et *lābī* verba _____ sunt.
3. Infīnitīvus verbī dēpōnētis nōn in -re dēsinit, sed in -rī/-ī ut infīnitīvus verbī _____.
4. Infīnitīvus: *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____.
5. Persōna tertia verbī dēpōnētis nōn in -t, -nt dēsinit, sed in -tur, -ntur ut persōna tertia verbī _____.
6. Persōna tertia: singulāris: *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____;
plūralis: *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____.
7. Participium verbī dēpōnētis dēsinit in -ns ut participium verbī _____.
8. Participium: nōm. sing. *cōn*_____, *intu*_____, *loqu*_____, *opper*_____.

CAPITVLVM SEPTIMVM DECIMVM*Lectiō prīma (versūs 1–41)***Exercitium 1**

1. Quot sunt X et III? ...
2. Quot sunt X et IV? ...
3. Quot sunt X et V? ...
4. Quot sunt X et VI? ...
5. Quot sunt X et VII? ...
6. Quot sunt X et VIII? ...
7. Quot sunt X et IX? ...
8. Quot sunt XX et VIII? ...
9. Quot sunt XX et IX? ...
10. Quot sunt XX et X? ...

Exercitium 2

1. Discipulus est puer qui _____.
2. Qui discipulōs _____ magister est.
3. Magister est vir _____, qui multās rēs _____.
4. Discipulī sunt puerī _____, qui multās rēs _____ [= nōn sciunt].
5. Discipulus qui nihil discere vult _____ est.
6. Sextus nec stultus nec piger est, sed _____ atque _____.
7. Magister: "Dīc numerōs ā decem _____ ad centum!"

EXERCITIA 3–5

8. _____ discipulus manū _____, prīmū Sextus, deinde Titus, Mārcus.
9. Titus numerōs dīcit ā X ad XXII, tum magister eum _____.
10. Titus decimū _____ numerū dīcit ā XX ad C: "Vīgīntī, trīgīntā, _____, octōgīntā, nōnāgīntā, centū."
11. Sextus, quī numerōs ā C ad M dicere iubētur, _____ [= tam multōs] numerōs dicere nōn vult.
12. Sexfus _____ [C] quemque numerū tantum dīcit: "Centū, ducentī, trecentī, _____, _____, _____, mille."
13. Magister: "Quot sunt _____ [XL] et decem?" Sextus: "_____ [L]." Mārcus: "Sexāgīntā."
14. Quod Sextus respondet _____ est.
15. _____ Mārcī nōn rēctū, sed _____ est.
16. Sextus _____ respondet; Mārcus _____ respondet.

Exercitium 3

1. Quid magister puerōs docet? ...
2. Num doctī sunt discipulī? ...
3. Quī discipulus multās rēs discit? ...
4. Sedēntē discipulī magistrō recitante? ...
5. Quid faciunt discipulī antequam respondent? ...
6. Omnesne simul manū tollunt? ...
7. Quōd numerōs dīcit Titus? ...
8. Num Sextus omnes numerōs dīcit ā centū ad mille? ...
9. Estne Sextus puer stultus? ...
10. Omnesne discipulī rēctē respondent? ...
11. Cūr Mārcus prāvē respondent? ...

*Lectiō secunda (versūs 42–87)***Exercitium 4**

1. Bonus discipulus magistrum salūta _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūta _____ cum ab eō vide _____.
2. Sextus: "Ego magistrum salūt _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūt _____ cum ab eō vide _____."
3. Mārcus: "Ego numquam ā magistrō salūt _____."
4. Sextus: "Tū nōn salūt _____ ā magistrō cum ab eō vide _____, quia ipse magistrum nōn salūt _____ cum eum vide _____."
5. Bonī discipulī magistrum salūta _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūta _____ cum ab eō vide _____.
6. Sextus et Titus: "Nōs magistrum salūt _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūt _____ cum ab eō vide _____."
7. Mārcus: "Vērum dīcīs: vōs magistrum salūt _____ cum eum vide _____ et ā magistrō salūt _____ cum ab eō vide _____, quia magister amīcus patribus vestris est!"

Exercitium 5

1. Syra lūliām vocat = lūlia ā Syrā voc _____.
2. Syra lūliām quaerit nec eam reperit = _____
3. lūlia: "Syra mē vocat" = "(Ego) _____."
4. lūlia: "Syra mē quaerit nec mē reperit" = "(Ego) _____ nec _____."
5. Mārcus: "Syra tē vocat" = "(Tū) _____."

octingentī
piger
postrēmō
prāvē
prāvus
prūdēns
quadrāgīntā
quadrīngentī
quīngentī
quīnqūagīntā
quisque quemque
rēctē
rēctus
respōnsum
scīre
sescentī
septingentī
septuagīntā
tollere
tot
ūisque

-ō -mus
-s -tis
-t -nt
-or -mur
-ris -mini
-tur -natur

[1] -or -āmur
-āris -āmini
-ātūr -āntur
[2] -eōr -ēmur
-ēris -ēmini
-ētūr -ēntur

[3] -or	-imur	6. Mārcus: "Syra tē quaerit nec tē reperit" = "(Tū) _____
nec _____."
-eris	-imini	7. Syra puerōs vocat = _____.
-itur	-untur	8. Syra puerōs quaerit nec eōs reperit = _____
nec _____.
[4] -ior	-imur	9. Puerī: "Syra nōs vocat" = "(Nōs) _____."
-iris	-imini	10. Puerī: "Syra nōs quaerit nec nōs reperit" = "(Nōs) _____
nec _____."
-itur	-iuntur	11. Iūlia: "Syra vōs vocat" = "(Vōs) _____."
		12. Iūlia: "Syra vōs quaerit nec vōs reperit" = "(Vōs) _____
nec _____."

cōgitare
difficilis
duodēquadrāgintā
faciliis
laudāre
numquam
quamquam
reprehendere
saepe
ündēquadrāgintā

Lēctiō III

[1] -or	-āmur	Exempla: vereor = timeō verēmur = timēmus
-aris	-āmini	verēris = timēs verēmini = timētis
-ātūr	-antur	verētur = timet verentur = timent
[2] -eōr	-ēmur	1. Nauta nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____.
-ēris	-ēmini	2. Mēdus: "Cūr nōn proficisc _____, nauta? Quid opper _____?"
-ētūr	-entur	3. Nauta: "Nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____."
[3] -or	-imur	4. Nautae nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____;
-eris	-imini	5. Mēdus: "Cūr nōn proficisc _____, nautae? Quid opper _____?"
-itur	-untur	6. Nautae: "Nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____."
[4] -ior	-imur	7. Mēdus laet _____ nec iam dominum ver _____.
8. Mēdus: "Ego laet _____ nec iam dominum ver _____. Cūr tū nōn laet _____, Līdia? Quid ver _____?"
-iris	-imini	9. Nautae nōn laet _____, quia tempestātem ver _____.
10. Mēdus: "Nōnne ventō secundō laet _____, nautae? Cūr caelum intu _____? Quid ver _____?"
-itur	-iuntur	11. Nautae: "Nōn laet _____, quia tempestātem ver _____. Nūbēs ātrās procul in caelō intu _____."

Exercitium 6

- Magister Sextum _____: "Bonus es discipulus, Sexte. Semper rēctē, prāvē respondēs."
- Mārcus nōn laudātur, sed _____.
- Quod magister interrogat nōn difficile, sed _____ est.
- Mārcus vērō semper prāvē respondet, _____ facile est quod interrogātur; neque enim _____ antequam respondet.
- Mārcus: "Quod ego interrogor nimis _____ est, neque alii discipulī tam _____ interrogantur quam ego."
- XXX et VIII sunt _____, XXX et IX _____.

Exercitium 7

- Cūr Sextus et Titus laudantur ā magistrō? ...
- Estne difficile quod magister interrogat? ...
- Quem magister reprehendit? ...
- Cūr Mārcus numquam laudātur?
- Num Mārcus semper interrogātur? ...
- Estne magister amīcōs patribus discipulōrum? ...
- Quīntusne ā magistrō reprehenditur? ...
- Quo sunt quadrāgintā et octō? ...
- Estne facile quod vōs interrogāmī, discipuli? ...
- Tūne saepe ā magistrō/magistrā laudāris? ...
- Tūne Mārcum stultum esse putās? ...

Lēctiō tertia (versiū 88-152)

Exercitium 8

- Exempla: vereor = timeō verēmur = timēmus
verēris = timēs verēmini = timētis
verētur = timet verentur = timent
- Nauta nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____.
 - Mēdus: "Cūr nōn proficisc _____, nauta? Quid opper _____?"
 - Nauta: "Nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____."
 - Nautae nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____;
 - Mēdus: "Cūr nōn proficisc _____, nautae? Quid opper _____?"
 - Nautae: "Nōn proficisc _____, quia ventum secundum opper _____."
 - Mēdus laet _____ nec iam dominum ver _____.
8. Mēdus: "Ego laet _____ nec iam dominum ver _____. Cūr tū nōn laet _____, Līdia? Quid ver _____?"
 - Nautae nōn laet _____, quia tempestātem ver _____.
10. Mēdus: "Nōnne ventō secundō laet _____, nautae? Cūr caelum intu _____? Quid ver _____?"
 - Nautae: "Nōn laet _____, quia tempestātem ver _____. Nūbēs ātrās procul in caelō intu _____."

Exercitium 9

Exempla:

Magister: "Ego bene recitō." Magister dicit 'sē bene recitare.'
Discipuli: "Nōs bene recitāmus." Discipuli dicunt 'sē bene recitare.'
Iūlius: "Servus meus abest." Iūlius dicit 'servum suum abesse.'
Iūlius: "Servum meūm quaerō." Iūlius dicit 'sē servum suum quaerere.'
Discipuli: "Probī sumus ac magistrō nostrō pāremus." Discipuli dicunt 'sē probōs esse ac magistrō suō pārēre.'

- Iūlia: "Ego bene canō." Iūlia dicit '____ bene can ____.'
- Albinus: "Ōrnāmenta vēndō." Albinus dicit '____ ōrnāmenta vēnd ____.'
- Servus: "Fessus sum." Servus dicit '____ fess ____ es ____.'
- Servi: "Fessi sumus." Servi dicunt '____ fess ____ es ____.'
- Nauta: "Ventum secundum opprior." Nauta dicit '____ ventum secundum opper ____.'
- Nautae: "Neptūnum verēmur." Nautae dicunt '____ Neptūnum ver ____.'
- Iūlius: "Filius meus aegrōtāt." Iūlius dicit 'Fili ____ aegrōt ____.'
- Titus: "Ego librum meum nōn habeō." Titus dicit '____ librum ____ nōn hab ____.'
- Sextus: "Laudor ā magistrō meō." Sextus dicit '____ laud ____ ā magistrō ____.'
- Servus: "Dominō meō pārēō." Servus dicit '____ dominō ____ pār ____.'
- Līdia: "Cum amīcō meō proficiscor." Līdia dicit '____ cum amīcō ____ proficisc ____.'
- Militēs: "Nōs patriam nostram dēfendimus." Militēs dicunt '____ patriam ____ dēfend ____.'

Exercitium 10

- Quīntus, qui hodiē abest, etiam _____ ā magistrō laudātur.
- Magistrō suō pārēre _____.
- Magister ē sacculō suō _____ duōs nummōs, _____ et _____.
- Magister: "Quot sēstertiī sunt sex dēnārii?" Titus digitīs _____:
"...quattuor, ...octō, ...duodecim..."
- Titus: "Sunt sēstertiī... vigintī? an trīgintā?" Titus nōn _____, sed _____ est. Sextus autem rēctē respondet.
- Magister Sextō assem dat, et dēnārium in sacculō _____.
- Magister _____ nōn est neque pecūniā suām discipulis _____.
- Mārcus: "____ [= cūr] nōs computāre docēs, magister?"
- Magister: "Id exemplō _____ possum: Si sēdecim assēs cum amīcō tuō _____ [= dīvidis]..."

Exercitium 11

- Quid magister ē sacculō suō pōmit? ...
- Quo assēs est ūnus sēstertius et quo sēstertiī ūnus dēnārius? ...
- Quōmodo parvī discipulī computant? ...
- Cūr Titus magistrō interrogantī nōn statim respondet? ...
- Quid dīcit Sextus manū tollēns? ...
- Cūr incertum est respōnsū Titi? ...
- Sextusne incertus est? ...
- Quid magister Sextō dat? ...
- Estne largus magister Diodōrus? ...
- Quārē puerī computāre discunt? ...
- Cūr Mārcus decem assēs nōn habet? ...
- Cūr magister Mārcum nihil docēre potest? ...
- Tūne pecūniā tuām partīris cum amīcīs? ...

A: "(ego) -ō"
AA: "(nōs) -mus"
A dicit 'sē -re'
AA dicunt 'sē -re'

absēns
as
certus
computāre
dēnōstrāre
dēnārius
incertus
largī
largus
oportēre
partīris
prōmere
quārē
repōnere

Lēctiō grammatica

Persōnae verbi passīvi
et dēpōnentis

	sing.	plūr.
pers. 1	-or	-mur
pers. 2	-ris	-minī
pers. 3	-tur	-ntur
[1]	1 -or	-ā mur
	2 -ā ris	-ā minī
	3 -ā tur	-ā ntur
[2]	1 -e or	-ē mur
	2 -ē ris	-ē minī
	3 -ē tur	-ē ntur
[3]	1 -or	-imur
	2 -eris	-imīnī
	3 -itur	-untur
[4]	1 -i or	-ī mur
	2 -i ris	-ī minī
	3 -i tur	-ī ntur

Cap. XVII

Lēctiō I

idem	eadem	idem
eundem	eandem	idem
eiusdem		
eōdem	eādem	eōdem

coniungere
cōsonāns
dictāre
erus
frequēns
intelligere
ita

*Lēctiō grammatica (versūs 153–193)**Exercitium 12*

1. *Laudō|or, laudā|mur* est persōna _____ verbī passīvi.
 2. *Laudā|ris, laudā|minī* est persōna _____ verbī passīvi.
 3. *Laudā|tur, laudā|ntur* est persōna _____ verbī passīvi.
 4. Persōnae verbi passīvi: persōna tertia -tur, -ntur; persōna secunda _____, _____; persōna prima _____, _____.
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
5. Pers. 1 <i>vocor</i>	<i>voc</i> _____	<i>vid</i> _____	<i>vid</i> _____
6. Pers. 2 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vid</i> _____	<i>vid</i> _____
7. Pers. 3 <i>voc</i> _____	<i>voc</i> _____	<i>vid</i> _____	<i>vid</i> _____
8. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>aud</i> _____	<i>aud</i> _____
9. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>aud</i> _____	<i>aud</i> _____
10. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>aud</i> _____	<i>aud</i> _____
11. <i>Laelō or, laetā mur</i> est persōna _____ verbī dēpōnentis.			
12. <i>Laetā ris, laetā minī</i> est persōna _____ verbī dēpōnentis.			
13. <i>Laetā tur, laeta ntur</i> est persōna _____ verbī dēpōnentis.			
Sing..	Plūr.	Sing.	Plūr.
14. Pers. 1 <i>cōnor</i>	<i>cōn</i> _____	<i>ver</i> _____	<i>ver</i> _____
15. Pers. 2 <i>cōn</i> _____	<i>cōn</i> _____	<i>ver</i> _____	<i>ver</i> _____
16. Pers. 3 <i>cōn</i> _____	<i>cōn</i> _____	<i>ver</i> _____	<i>ver</i> _____
17. Pers. 1 <i>loqu</i> _____	<i>loqu</i> _____	<i>part</i> _____	<i>part</i> _____
18. Pers. 2 <i>loqu</i> _____	<i>loqu</i> _____	<i>part</i> _____	<i>part</i> _____
19. Pers. 3 <i>loqu</i> _____	<i>loqu</i> _____	<i>part</i> _____	<i>part</i> _____

CAPITVLVM DVODEVICESIMVM

*Lēctiō prima (versūs 1–61)**Exercitium 1*

1. Dāvus et Ursus sunt servī _____ dem dominī.
2. Dāvus et Ursus _____ dem dominū habent.
3. Dāvō et Ursō _____ dem dominus est.
4. Dāvus et Ursus _____ dem dominō pārent.
5. Dāvus et Ursus cum _____ dem dominō habitant.
6. Dēlia et Syra sunt ancillae _____ dem dominae.
7. Dēlia et Syra _____ dem dominā habent.
8. Dēliae et Syrae _____ dem domina est.
9. Dēlia et Syra _____ dem dominae pārent.
10. Dēlia et Syra cum _____ dem dominā habitant.
11. Patri et filiō _____ dem cognōmen est.
12. Pater et filius _____ dem cognōmen habent.
13. Mare Inferum et Tūscum sunt duo nōmina _____ dem maris.
14. _____ dem marī duo nōmina sunt.
15. Pater et māter in _____ dem cubiculō dormiunt.

Exercitium 2

1. Ex litteris Latinis sex _____ sunt, cēterae sunt _____.
2. In _____ Latinā k littera nōn _____, sed _____ est.
3. Cōsonāns semper cum vōcālī _____.
4. Cum vocābula _____ [= iunguntur], _____ fiunt.
5. Haec vocābula dominus et _____ eundem hominem _____.
6. Magister librōs et Graecōs et Latinōs _____ potest.

EXERCITIA 3–6

7. Mārcus vocābula Graeca nōn _____.
8. Discipuli in tabulis _____ id quod magister iis _____.
9. _____ [= eō modō] pueri scribere discunt.
10. Mārcus vocābulum homō scribit _____ [= hōc modō]: *OMO*.
11. Barbaris nōn eadem lingua, sed _____ linguae sunt.

Exercitium 3

1. Quot sunt litterae Latīnae? ...
2. Quot sunt vōcālēs et quot cōsonantēs? ...
3. Eſtne b vōcālis an cōsonāns? ...
4. Suntne vōcālēs an cōsonantēs litterae e et o? ...
5. In quibus vocābulis reperiuntur litterae y et z? ...
6. Quid est zephyrus? ...
7. Num k littera frequēns est in linguā Latīnā? ...
8. Quid est Kaeſō? ...
9. In vocābulo *familia* quot litterae et quot syllabae sunt? ...
10. Utrum vocābulum rārius est *dominus* an *erus*? ...
11. Quōd librōs magister legere potest? ...
12. Quōmodo parvus discipulus legit? ...
13. Quid scribunt discipuli? ...
14. Omnēsne discipulī rēctē scribunt? ...

Exercitium 4

1. Vōcālis per sē syllabam _____ potest.
2. Sine vōcāli syllaba _____ nōn potest.
3. Cōsonāns per sē syllabam nōn _____.
4. Si cōsonāns cum vōcāli iungitur, syllaba _____.
5. Cum syllabae coniunguntur, vocābula _____.
6. Ōrnāmenta fēminam pulchram etiam pulchriōrem _____.
7. Ōrnāmentis fēmina pulchra etiam pulchrior _____.

Exercitium 5

1. In tabulā suā _____ que discipulus eandem sententiam scribit.
2. Magister _____ que discipulum ad sē vocat, prīnum Sextum, tum Titum, postrēmō Mārcum.
3. Magister tabulam _____ que discipulī aspicit.
4. Magister suam _____ que discipulō tabulam reddit.
5. Parvus discipulus cum legit _____ que litteram _____ que syllabae et _____ que syllabam _____ que vocābuli dicit.
6. Ita _____ que vocābulum ā _____ que discipulō legitur.
7. In vocābulo *September* _____ que syllaba vōcālem habet: in _____ que syllabā eadem vōcālis est.
8. In linguā Graecā suum _____ que litterae nōmen est, ut A *alpha*, B *beta*, Γ *gamma*, Δ *delta*, cēt.

Lēctiō secunda (versūs 62–118)

CAP. XVIII

jungere
legere
lingua
rārus
scribere
sententia
sic
significāre
varius
vōcālis

facere
facit faciunt
fieri
fit fiunt

quis- quae- quod-que
quem- quam- quod-que
cuius-que
cui-que
quōd- quā- quōd-que

Lēctiō II

-er
-rior
-errimus

Exercitium 6

1. Titus nōn tam stultus nec tam pig_____ est quam Mārcus.
2. Mārcus stultior et pig_____ est quam cēterī discipuli.
3. Mārcus discipulus stultissimus et pig_____ est.
4. Ānulus sine gemmā nōn tam pulch_____ est quam ānulus gemmātus.
5. Ānulus quem Mēdus emit pulch_____ est quam cēterī ānulī Albīni.
6. Mēdus ānulūm Albīni pulch_____ emit.
7. Capillus Sextī et Tītī nōn tam nig_____ est quam Mārcī.
8. Capillus Mārcī nig_____ est quam cēterōrum puerōrum.
9. Capillus Mārcī nig_____ est.

-us -a -um
-ē
-is -e
-iter
bonus -a -um
bene
malus -a -um
male

Exercitium 7

- Exempla:* Quālis miles est Aemilius? Miles probus et fortis est.
 Quōmodo pugnat? Aemilius probē et fortiter pugnat.
1. Quālis discipulus est Mārcus? Mārcus discipulus stultus est.
 2. Quōmodo Mārcus respondet? Mārcus stultus respondet.
 3. Quāle est respōsum Sexti? Respōsum eius rēctus est.
 4. Quōmodo Sextus respondet? Sextus rēctus respondet.
 5. Quālēs sunt litterae Mārci? Litterae eius nōn pulchrus sunt, sed foedus (= turpis).
 6. Quōmodo scribit Mārcus? Mārcus nōn pulchrus, sed foedus (= turpis) scribit.
 7. Magister librōs Latinus et Graecus legere potest.
 8. Magister et Latinus et Graecus legere potest.
 9. Mārcus levus manū scribit: Mārcus levus scribit.
 10. Militēs fortū nōn fugiunt, sed fortū pugnant.
 11. Aemilius longus abest a sorore suā.
 12. Pater pecūniā suā aequus partitur inter filiōs.
 13. Certus Aemilia fēmina pulchrior est quam Syra.
 14. Mēnsēs anni nōn aequus longi sunt.
 15. Syra mala aurēs habet: Syra audit.
 16. Aquila bona oculōs habet: aquila videt.

Exercitium 8

Exemplum:

Sextus nōn tam prāvē nec tam turpiter scribit quam Mārcus = Mārcus prāvius et turpius scribit quam Sextus.

1. Lūna nōn tam clārū lūcet quam sōl = Sōl clārū lūcet quam lūna.
2. Hostēs nōn tam fortū pugnant quam Rōmāni = Rōmāni fortū pugnant quam hostēs.
3. Manus fēminae nōn tam gravus pulsat quam viri = Manus viri gravus pulsat quam fēminae.
4. Mārcus nōn tam pulchrus scribit quam Sextus = Sextus pulchrus scribit quam Mārcus.
5. Titus nōn tam stultus respondet quam Mārcus nec tam sevērū reprehendit = Mārcus stultus respondet quam Titus et sevērū reprehendit.
6. Titus nōn tam foedus nec tam levus scribit quam Mārcus = Mārcus foedus et levus scribit quam Titus.

Exercitium 9

1. Nūlla stēlla clārū est quam sōl: sōl stēlla clārū est.
2. Nūlla stēlla clārū lūcet quam sōl: sōl clārū lūcet.
3. Mārcus stultus est quam cēterī discipulī: Mārcus discipulus stultus est.
4. Nēmō stultus respondet quam Mārcus: Mārcus stultus respondet.
5. Nūlli militēs fortū sunt quam Rōmāni; Rōmāni militēs fortū sunt.
6. Nūlli militēs fortū pugnant quam Rōmāni; militēs Rōmāni fortū pugnant.
7. Nēmō rēctus aut pulchrus scribit quam Sextus: is rēctus ac pulcherus scribit.
8. Mārcus turpus et prāvus scribit quam cēterī discipulī: is turpus et prāvus scribit.

A nōn tam -ē/-iter -t
quam B = B -ius -t
quam A

-ior -ius
-ius
-issimus -a -um
(-rimus -a -um)
-issimē (-rimē)

Exercitium 10

1. Magister litterās Mārci cum litteris Titi _____.
2. _____ sunt litterae eōrum? Aequē _____ [= foedae] sunt.
3. _____ litterae vix legi possunt.
4. Id quod Mārcus parvā vōce dicit ā magistrō _____.
5. In tabulā Mārci IV _____ sunt, nam IV litterae _____.
6. Magister litterās quae dēsunt _____; ita menda _____.
7. Tabulae operiuntur _____, id est _____ mollis quam _____, _____ [= parvae bēstiae] industriae, faciunt.
8. Cēra nōn est māteria _____, sed _____.
9. _____ est māteria dūra ex quā gladii _____.
10. Sī cēra nimis dūra est, necesse est stilum _____.

Exercitium 11

1. Quālēs sunt litterae Sexti? ...
2. Cūr difficile est litterās Titi et Mārci legere? ...
3. Titusne pulchrius scribit quam Mārcus? ...
4. Cūr facile est rēctius quam Mārcus scribere? ...
5. Cum quō discipulō sē comparat Titus? ...
6. Uter sevērius reprehendit, Titusne an Mārcus? ...
7. Cūr Mārcus OMO ABET scribit? ...
8. Quae littera in iīs vocābulis deest? ...
9. Quot menda sunt in sententiā Mārci? ...
10. Quōmodo magister menda Mārci corrigit? ...
11. Cūr tenuēs sunt lineae quās Mārcus scribit? ...
12. Quā māteriā tabulae operiuntur? ...
13. Quae animālia cēram faciunt? ...
14. Cūr Mārcus aliam tabulam poscit? ...
15. Quid est ferrum? ...

Lēctiō III (versūs 119–192)

Exercitium 12

Iūlia cantat: "La-la-la..." Estne la vocābulum Latinum? La nōn est vocābulum, sed syllaba nihil significāns quam puella laeta iterum atque iterum cantat.

1. Quot iūlia la cantat? Iūlia la cantat quinque: "La-la-la-la-la."
 sex: "La-la-la-la-la-la."
 sept: "La-la-la-la-la-la-la."
 oct: "La-la-la-la-la-la-la-la."
 nov: "La-la-la-la-la-la-la-la-la."
 dec: "La-la-la-la-la-la-la-la-la-la."
2. Mārcus, qui eandem syllabam totū audire nōn vult, puelam cantantem pulsat.
3. Tum Quintus Mārcum pulsat. Quot? [1x] tantum, nam Mārcus item Quintum pulsat.
4. Quot iūliam pulsat Mārcus? Mārcus iūliam [2x] pulsat.
5. Iūlia [3x] mātrem vocat: "Mamma! Mam-ma! Ma-am-ma!"
6. Magister Mārcum interrogat [4x]: "Quot sunt XXX et X? XXX et VII? XXX et VIII? XXX et IX?"
7. Mārcus [1x] rēctē et [3x] prāvē respondet.

addere
apis
bēstiola
cēra
comparāre
corrīgere
deesse
dūrus
efficere
exaudire
ferrum
māteria
mēndum
mollis
premere
quālis
talis
turpis

-iēs
quotiēs?
semel (1x)
bis (2x)
ter (3x)
quater (4x)
quinquīes (5x)
sexiēs (6x)
septiēs (7x)
octiēs (8x)
noviēs (9x)
decīes (10x)
totiēs

animadvertere
calamus
charta
dēlere
epistula
impiger
imprimere
mercēs
papȳrus
signāre
superesse

Lēctiō grammatica

adiectivum (adi.)
adverbium (adv.)
adi. -us -a -um
adv. -ē
adi. -is -e
adv. -iter

comparatīvus et superlatīvus adverbii
pos. -ē/-iter
comp. -ius
sup. -issimē (-rimē)

Exercitium 13

1. In vocābulō HOCVLVS H littera _____.
2. Titus stilum vertēns eam litteram _____.
3. Magister id quod Titus agit nōn _____.
4. Sextus multās _____ ad patrem suum absentem scribit.
5. Sextus est discipulus _____ [= industrius].
6. Magister nōn stilō in cērā, sed _____ in _____ scribit.
7. Ea herba ex quā charta efficitur _____ appellātur.
8. Kalendīs discipuli magistrō suō _____ afferunt.
9. Magister ānulum suum in cērā _____: ita epistulam _____.

Exercitium 14

1. Quotiēs Mārcus eandem litteram scribit? ...
2. Quotiēs scribit tōtam sententiam? ...
3. Quid Titus in tabulā Mārci animadvertisit? ...
4. Cūr Titus nūllum verbum facit? ...
5. Quōmodo Mārcus vocābulum HOCVLOS corrigit? ...
6. Semperne domī est pater Mārci? ...
7. Stilōne in cērā scribit magister? ...
8. Ubi papȳrus reperiit? ...
9. Ad quem magister epistulam scribit? ...
10. Quid magister in epistulā suā scribit? ...
11. Quid magister poscit ā discipulis? ...
12. Quid est mercēs? ...
13. Quandō discipuli mercēdem afferre solent? ...
14. Quid magister addit antequam epistulam signat? ...

*Lēctiō grammatica (versūs 193–212)***Exercitium 15**

Exempla: *Discipulus stultus stultē respondet.*
Manus levīs leviter scribit.

1. *Stultus* adiectivum est; *stultē* _____ est.
2. *Stultus* et *levīs* nōn adverbia, sed _____ sunt.
3. *Stultē* et *leviter* nōn sunt _____, sed _____.
4. Adiectivum: *rēctus -a -um*; adverbium: *rēct-*.
5. Adiectivum: *fortis -e*; adverbium: *fort-*.
6. Adverbium: *longē*; adiectivum: *long-* - - -
7. Adverbium: *graviter*; adiectivum: *grav-* - -
8. Adiectivum: *pulcher -chr̄a -chr̄um*; adverbium: *pulchr-* _____.

Exercitium 16

Exempla: *Mārcus prāvē et turpiter scribit.*

Nēmō prāvius aut turpius scribit quam Mārcus.

Mārcus prāvissimē et turpissimē scribit.

1. *Prāvē* et *turpiter* positīvus adverbii est; *prāvius* et *turpius* est _____, *prāvissimē* et *turpissimē* _____ adverbii.
2. Positīvus: *rēctē*; comparatīvus: *rēct-* ____; superlatīvus: *rēct-* _____.
3. Positīvus: *leviter*; comparatīvus: *lev-* ____; superlatīvus: *lev-* _____.
4. Positīvus: *pulchrē*; comparatīvus: *pulchr-* ____; superlatīvus: *pulcher* _____.

CAPITVLVM VNDEVICESIMVM*Lēctiō prīma (versūs 1–58)***Exercitium 1**

1. Magister: "Sextus bonus discipulus est; nēmō discipulōrum meōrum est quam ille; Sextus discipulus meus _____ est."
2. Magister: "Mārcus malus discipulus est; nēmō discipulōrum meōrum est quam ille; Mārcus discipulus meus _____ est."
3. Siçilia īnsula magna est, _____ quam Corsica et Sardinia; Sicilia _____ hārum īnsulārum est.
4. Melita īnsula parva est, multō _____ quam Sicilia et Sardinia; Melita _____ hārum īnsulārum est.
5. Digitus quārtus _____ est quam digitus medius et _____ quam digitus quintus, quī _____ est ex quīnque dīgitīs.
6. Östia est magnum oppidum, _____ quam Tūsculum, sed _____ quam Rōma.
7. Iūlius multōs servōs habet, _____ quam Cornēlius aut Fabius; ex tribus dominis Iūlius _____ servōs habet.

Exercitium 2

1. Aemilia _____ Iūlii est; Iūlius _____ Aemiliae est.
2. Marītus et uxor sub eōdem _____ habitant.
3. Inter altās _____, quae tēctum sustinent, tria _____ stant.
4. Iūnō, _____ [= uxor] Iovis, est _____ mātrōnārum.
5. Venus dea _____ ac _____ est, neque _____ alia dea pulchrior est quam illa; _____ Veneris ab omnibus laudātur.
6. Venus et Cupidō ab _____ invocantur.
7. Ante decem annōs Aemilia nōn _____, sed _____ erat, quae apud parentēs suōs in _____ Rōmāna habitābat.
8. Tunc Iūlius _____ vigintī duōrum annōrum erat.
9. Iuppiter 'Optimus Māximus' _____ [= appellātur].
10. In Capitōliō est _____ Iovis Optimī Māximī.
11. In Palātiō sunt domūs _____ [= magnae et pulchrae].
12. In _____ Rōmānum multī hominēs _____.

Exercitium 3

1. Cuius marītus est Iūlius? ...
2. Ubi sunt marītus et uxor et quid agunt? ...
3. Quōmodo sustinētur tēctum peristylī? ...
4. Quibus signis peristylū ornātur? ...
5. Quae sunt Venus et Iūnō? ...
6. Cuius uxor est Iūnō? ...
7. Num Iuppiter bonus marītus est? ...
8. Cūr amantēs Venerem et Cupidinem invocant? ...
9. Quot liberōs habent Iūlius et Aemilia? ...
10. Uter filius minor est, Mārcusne an Quīntus? ...
11. Quis est māximus liberōrum? ...
12. Quot annōs habet Iūlia? ...
13. Ante decem annōs ubi habitābat Aemilia? ...
14. Ubi est templum Iovis Optimī Māximī? ...
15. Estne Tūsculum oppidum māius quam Östia? ...
16. Quae est urbs māxima imperii Rōmāni? ...

*Cap. XIX**Lēctiō I*

bonus -a -um
melior -ius
optimus -a -um
malus -a -um
pēior -ius
pessimus -a -um
magnus -a -um
māior -ius
māximus -a -um
parvus -a -um
minor minus
minimus -a -um
multī -ae -a
plūrēs -a
plurimi -ae -a

adulēscēns
amantēs
amor
columna
coniūnx
convenire
dea
domus
forum
magnificus
marītus
mātrōna
pulchritūdō
signum
tēctum
templum
ūllus
uxor
virgō
vocāre

ūnus -a -um
ūnum -am -um
ūnus
ūnō -ā -ō
duo -ae -o
duōs -ās -o
duōrum -ārum -ōrum
duōbus -ābus -ōbus
trēs tria
trium
tribus

Lēctiō II

(nunc) (tunc)
est erat
sunt erant
[1] -at -ābat
-ant -ābant
[2] -et -ēbat
-ent -ēbant
[3] -it -ēbat
-unt -ēbant
[4] -it -ēbat
-iunt -ēbant
[1] -ātur
-antur -ābantur
[2] -ētur -ēbatur
-entur -ēbantur
[3] -itur -ēbatur
-untur -ēbantur
[4] -itur -ēbatur
-iuntur -ēbantur

beātus
cotidiē
dives
dōnum
flōs
miser
mittere
pauper
possidere
remittere
tamen

Exercitium 4

- Iūlius nōn du filiās, sed ūn filiam habet.
- Cornēlius nōn du filiōs, sed ūn filium habet.
- Cornēlio ūn filius est, nōn du, neque eī du filiae sunt, sed ūn tantum.
- Iūlio sunt tr liberī: du filii et ūn filia.
- Iūlius est pater tr liberōrum: du filiōrum et ūn filiae.
- Māter in atriō est cum tr liberis et du ancillis.
- Iūlius ā du servis vehitur.
- In peristylo sunt tr signa: ūn Cupīdinis, du altera Iūnōnis et Veneris.
- In peristylo sunt signa du deārum et ūn deī.
- Signum Cupīdinis est minimum hōrum tr signōrum (= ex his tr signis).
- Via Aurēlia, Flāminia, Appia sunt tr viae Italiae.
- Via Appia longissima est hārum tr viārum (= ex his tr viis).

Lēctiō secunda (versūs 59-88)

Exercitium 5

- Sextus, filius Cornēlii, est discipulus probus, qui magistrō pār, bene comput, pulchrē scrib neque in lūdō dorm.
- Itaque Sextus saepe ā magistrō laud, numquam reprehend.
- Ante vīginti annōs Cornēlius, pater Sexti, ipse puer, qui Rōmae habit.
- Tunc is discipulus tam probus quam filius eius nunc.
- Cornēlius magistrō pār, bene comput, pulchrē scrib neque in lūdō dorm.
- Omnia verba magistri ā discipulō industriō aud.
- Itaque Cornēlius saepe ā magistrō laud, numquam reprehend.
- Mārcus et Titus discipuli improbī sunt, qui in lūdō dorm, male comput, foedē scrib nec magistrō pār.
- Itaque saepe ā magistrō reprehend ac verber.
- Ante vīginti annōs Iūlius, pater Mārci, et Fabius, pater Titī, ipsi pueri, qui Rōmae habit.
- Tunc iī discipuli tam improbī quam filiī eōrum nunc.
- Iūlius et Fabius male comput, foedē scrib, nec magistrō pār.
- In lūdō Iūlius et Fabius aut dorm aut clām et rīd.
- Vōx magistrī ab illis discipulis nōn aud.
- Iūlius et Fabius magistrum suum nōn tim, quamquam saepe ab eō reprehend ac verber.
- In illō lūdō magister ā discipulis nōn tim, sed discipuli improbissim ā magistrō tim!

Exercitium 6

- Pater Iūlii homō [= pecūniōsus] erat.
- Pater Aemiliae homō erat, qui ūnam domum exiguum.
- Aemilia Iūlium nōn amābat, sed Iūlius multa ei dabant et [= omni diē] epistulās ad eam scribēbat.
- Aemilia dōna eius nōn accipiēbat, sed omnia.
- Qui fēminam amat nec ab eā amātur nōn, sed est.
- Virī epistulās et rosās aliōsque ad amicās suās solent.

Exercitium 7

- Vivitne pater Iūlii? ...
- Ubi habitabat pater Aemiliae? ...
- Num Iūlius propter pecūniā Aemiliā amābat? ...
- Cūr tunc miser erat Iūlius? ...
- Quem virum Aemilia amābat? ...
- Cūr misera erat Aemilia? ...
- Cūr Crassus Aemiliā nōn amābat? ...
- Quid Iūlius ad Aemiliā mittēbat? ...
- Omniane dōna Iūlii ab Aemiliā remittēbantur? ...
- Cūr Iūlius et Aemilia hodiē bēati sunt? ...

Lēctiō tercia (versūs 89-153)

Exercitium 8

- Ante XX annōs Iūlius ipse malus discipulus erat, qui in lūdō aut dormi aut clāmā et rīdē et aliās rēs ag.
- Ergo Iūlius ā magistrō nōn laudā, sed reprehend ac pūni.
- Iūlius nihil disc, quamquam ā bonō magistrō docē.
- Mārcus: "Num tū melior discipulus, pater, quam ego sum?"
- Iūlius: "Ego discipulus multō melior quam tū nunc es!"
- Mārcus: "Nōnne tū in lūdō dormi aut clāmā et rīdē et aliās rēs ag?"
- Iūlius: "Ego numquam in lūdō dormi aut clāmā et rīdē aut aliās rēs ag."
- Iūlius: "Ego multum disc, quia ā bonō magistrō docē, neque ab eō reprehend aut pūni, sed semper laudā."
- Mārcus: "Sī numquam reprehend aut pūni, sed semper laudā, certē ā malō magistrō docē!"
- Ante XX annōs Iūlius et Fabius mali discipuli, qui in lūdō dormi aut clāmā et rīdē et aliās rēs ag.
- Itaque Iūlius et Fabius ā magistrō suo nōn laudā, sed reprehend ac pūni.
- Si discipuli nihil disc, quamquam ā bonō magistrō docē.
- Quintus: "Num vōs meliōres discipuli quam nōs sumus?"
- Iūlius: "Nōs discipuli multō meliōres quam vōs nunc estis!"
- Quintus: "Nōnne vōs in lūdō dormi aut clāmā et rīdē et aliās rēs ag?"
- Iūlius: "Nōs numquam in lūdō dormi aut clāmā et rīdē aut aliās rēs ag."
- Iūlius: "Nōs multum disc, quia ā bonō magistrō docē, neque ab eō reprehend aut pūni, sed semper laudā."
- Quintus: "Sī vōs numquam reprehend aut pūni, sed semper laudā, certē ā malō magistrō docē!"

Exercitium 9

- Exemplum:* Fabius suum Lūcium filium vocat: "Venī, Lūci, filī mī!"
- Iūlius Cornēlium salūtat: "Salvē, Cornēlī!"
 - Aemilia virō suō "O Iūl" inquit, "m optime vir!"
 - Aemilia, cum frātri Aemiliō epistulām scribit, sic finem facit: "Valē, Aemilī, m frāter optime!"
 - Aemilia: "O Quinte, m fil, doletne pēs?"

Lēctiō III

eram	erāmus
erās	erātis
erat	erānt
[1, 2]	
-bam	-bāmus
-bās	-bātis
-bat	-bānt
[3, 4]	
-bām	-bāmūs
-bās	-bātis
-bāt	-bānt
[1, 2]	
-bar	-bāmūr
-bāris	-bāmīnī
-bātūr	-bāntūr
[3, 4]	
-bār	-bāmūr
-bāris	-bāmīnī
-bātūr	-bāntūr

-ius
-il (voc)
filius
filī!
meus
mī!

augēre
dē
dignus
ergā
gracilis
minuere
minus
opus esse
ōsculāri
plūs

Exercitium 10

- Iūlius Aemiliae ūsculum dat = Iūlius Aemiliām _____.
- Aemilia: "Amor meus _____ tē tempore nōn _____ [= minor fit], immō vērō _____."
- Iūlius semper _____ Aemiliā cōgitābat.
- Aemilia: "Tū sōlus amore meo _____ es, Iūli."
- Aemilia mātrōna _____ _____ [= tenuis] est quam virgō erat.
- Aemilia nec minus nec _____ ēst quam _____ est [= necesse est].

Exercitium 11

- Amorne coniugum tempore minuitur? ...
- Quid Aemilia dicit? ...
- Cūr rīdet Iūlius? ...
- Cūr Crassus amore Aemiliae dignus nōn erat? ...
- Cūr Aemilia hodiē fēmina bēata est? ...
- Quibus rēbus Aemilia cotidiē dēlectātur? ...
- Quōmodo Iūlius pulchritūdinem Aemiliae laudat? ...
- Cūr Aemilia signum Veneris aspicit? ...
- Estne Aemilia tam gracilis quam Venus? ...
- Cūr Aemilia Iūliūm virum stultum vocat? ...

Lēctiō grammatica

tempus praesēns
tempus praeteritūm

praeteritūm

āctivūm

[1, 2] sing. plūr.
1 -ba|m -ba|mus
2 -ba|s -ba|tis
3 -ba|t -ba|nt
[3, 4]
1 -eba|m -ebā|mus
2 -eba|s -ebā|tis
3 -eba|t -eba|nt

passīvūm

[1, 2] sing. plūr.
1 -ba|r -ba|mur
2 -ba|ris -ba|minī
3 -ba|tur -ba|ntur
[3, 4]
1 -eba|r -ebā|mur
2 -eba|ris -ebā|minī
3 -eba|tur -eba|ntur

Exercitium 12

Āctivūm

- Vocā|t, vide|t, dīc|t, audi|t tempus _____ est.
 - Vocā|bat, vide|bat, dīc|ebat, audi|ebat est tempus _____.
 - Praeteritūm: persōna tertia: [1, 2] -bat, -bant, [3, 4] -ēbat, -ēbant; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____; persōna prima: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
4. Pers. 1 vocā _____	vocā _____	vidē _____	vidē _____
5. Pers. 2 vocā _____	vocā _____	vidē _____	vidē _____
6. Pers. 3 vocā _____	vocā _____	vidē _____	vidē _____
7. Pers. 1 dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
8. Pers. 2 dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
9. Pers. 3 dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
- Praeteritūm verbi ēsse: singulāris: pers. 1 eram, 2 er_____, 3 er_____; plūrālis: pers. 1 er_____, 2 er_____, 3 er_____.

Passīvūm

- Vocā|bātūr, vide|bātūr, dūc|ebātūr, audi|ebātūr tempus _____ passīvī est.
 - Praeteritūm passīvī: persōna tertia: [1, 2] -bātūr, -bātūr, [3, 4] -ēbātūr, -ēbātūr; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____; persōna prima: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
13. Pers. 1 vocā _____	vocā _____	vidē _____	vidē _____
14. Pers. 2 vocā _____	vocā _____	vidē _____	vidē _____
15. Pers. 3 vocā _____	vocā _____	vidē _____	vidē _____
16. Pers. 1 dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
17. Pers. 2 dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
18. Pers. 3 dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____

CAPITVLVM VICESIMVM

Lēctiō prīma (versūs 1-46)

Exercitium 1

- In Italīā Mēdus miser er_____, quia dominū timē_____, ac procul ab amīcā suā habitā_____.
- In Graeciā Mēdus bēatus er_____, quia cum amīcā suā habitā_____ nec dominū timē_____.
- In Italīā Mēdus et Līydia miserī er_____, quia dominū Mēdi timē_____ nec in eādem urbe habitā_____.
- In Graeciā Mēdus et Līydia bēati er_____, quia in eādem domō habitā_____ nec dominū Rōmānum timē_____.

Exercitium 2

- Crās Mārcus rūrsus in lūdō pugnā_____ nec magistrō pārē_____, aut dormi_____ nec verba magistrī audi_____.
- Crās Mārcus tam male computā_____ ac scrib_____ quam hodiē.
- Ergō Mārcus rūrsus ā magistrō reprehend_____ ac verberā_____ aut aliō modō pūni_____.
- Crās discipulī pigrī rūrsus in lūdō pugnā_____ nec magistrō pārē_____, aut dormi_____ nec verba magistrī audi_____.
- Crās discipulī tam male computā_____ ac scrib_____ quam hodiē.
- Ergō discipulī rūrsus ā magistrō reprehend_____ ac verberā_____ aut aliō modō pūni_____.

Exercitium 3

- Puer quī nōndum _____ [= loquī] potest _____ dīcitur.
- Infāns qui ambulāre nōndum potest in _____ iacet.
- _____ [= parvus] infāns multās hōrās dormit; _____ enim infāntī nōn minus _____ est quam cibus.
- Infāns qui cibō _____ magnā vōce _____; ita parvulus infāns cibum _____ [= poscit].
- Parvulus infāns nōn pāne, sed _____ vīvit.
- Nōn omnēs mātrēs infāntēs suōs ipsae _____ volunt.
- Multī infāntēs ā _____ aluntur.
- Nūtrix est _____ [= fēmina] quae nōn suum, sed _____ infāntēm alit.
- Infāns prīma verba discit antequam prīmōs _____ facere potest.
- Iūlius et Aemilia _____ novum infāntēm habēbunt.

Exercitium 4

- Quid est infāns? ...
- Estne Quintus infāns? ...
- Num infāns in magnō lectō dormit? ...
- Quōmodo parvulus infāns cibūm postulat? ...
- Quid tum facit māter? ...
- Quō cibō alit infāns parvulus? ...
- Quid est nūtrix? ...
- Cūr tot infāntēs Rōmānī ā nūtrīcībus aluntur? ...
- Iūliane parvula infāns est? ...
- Cūr vacuae sunt cūnae Aemiliae? ...
- Quandō Aemilia rūrsus infāntēm habēbit? ...
- Quot liberī tum erunt Iūliō et Aemiliae? ...
- Quae verba infāns prīmū dicere solet? ...

Cap. XX

Lēctiō I

erat erant
-bat -bant
erit erunt
-bit -bunt

crās = diē post hunc diem

[1, 2]
-bit -bunt
-bitur -buntur

[3, 4]
-et -ent
-ētūr -ētūr

alere
aliēnus
carēre
cūnae
fāri
gradus
infāns
lac
mox
mulier
necessārius
nūtrix
parvulus
postulare
sommus
vāgīre

Lectio II

erō	erimus
eris	eritis
erit	erunt
[1, 2]	
-bō	-bimus
-bis	-bitis
-bit	-bunt
[3, 4]	
-am	-ēmus
-ēs	-ētis
-et	-ent
[1, 2]	
-bor	-bimur
-beris	-bimini
-bitur	-buntur
[3, 4]	
-ar	-ēmur
-ēris	-ēmini
-ētur	-entur

Lectio secunda (versus 47–102)

Exercitium 5

- Post decem annos Mārcus miles er _____ et arma ger _____ ut avunculus eius.
- Tum Mārcus fortiter pugnā _____, hostem nōn timē _____ nec ab eō fugi _____.
- Mārcus cum magnō exercitu in Italiam reveni _____.
- Mārcus: "Ego miles er _____ ut avunculus meus; bona arma ger _____, fortiter pugnā _____, hostem nōn timē _____ nec ab eō fugi _____; cum magnō exercitu in Italiam reveni _____."
- Mārcus: "At tū numquam miles fortis er _____, Sexte. Etiam sī bona arma ger _____, nōn fortiter pugnā _____, nam hostem timē _____ atque ab eō fugi _____ et ad mātrem tuam reveni _____!"
- Mārcus et Quintus militēs er _____ et arma ger _____ ut avunculus eōrum: fortiter pugnā _____, hostem nōn timē _____ nec ab eō fugi _____; cum magnō exercitu in Italiam reveni _____.
- Mārcus: "Ego et frāter meus militēs er _____ ut avunculus noster; bona arma ger _____, fortiter pugnā _____, hostem nōn timē _____ nec ab eō fugi _____; cum magnō exercitu in Italiam reveni _____."
- Mārcus: "At vōs numquam militēs fortis er _____, Sexte et Tīte! Etiam sī bona arma ger _____, nōn fortiter pugnā _____, nam hostem timē _____ atque ab eō fugi _____ et ad mātrem vestrās reveni _____!"
- Lydia: "Nōli timēre, Mēde! Dominus nōs servā _____ et in portum veh _____."
- Mēdus: "Egō quoque ā dominō tuō servā _____ et in portum veh _____?"
- Lydia: "Certe tū quoque servā _____, Mēde, et mēcum in portum veh _____. Nautae quoque servā _____."
- Nautae: "Nōs ā Neptūnō servā _____; ab illō deō in portum veh _____."
- Lydia: "Nōn ā Neptūnō, sed ā Dominō nostrō servā _____, nautae, et in portum veh _____."

Exercitium 6

- Iūlius et Aemilia iam nōn dē rēbus praeteritīs _____, sed dē rēbus _____.
- Iūlius: "_____ [= certē] parvulam filiam amābō."
- Aemilia: "Sed tuam Iūliam _____ [= parvam filiam] minus amās quam filiōs."
- Iūlius: "Ego nēminem _____ amō quam filiam meam."
- Aemilia: "Filiōs saepe laudās, Iūliam _____ laudās."
- Aemilia, quae abire vult, gradum _____ ostium facit.
- Iūlius: "_____ abire, Aemilia!"
- Aemilia ā Iūliō nōn abit neque cum eō colloquī dēsinit: apud maritum _____ atque cum eō colloquī _____.
- _____ [< colloquī] est _____ inter duōs.
- Aemilia: "Māter infantem suum alere _____; id est mātris _____."
- Nēmō infantem melius _____ potest quam māter.

Exercitium 7

- Estne sermō parentum dē tempore praeteritō? ...
- Cūr parentēs iam dē rēbus futūris colloquuntur? ...
- Filiūne an filiam vult Aemilia? ...
- Cūr Aemilia gradum adversus ostium facit? ...
- Discēditne Aemilia? ...
- Num infāns Aemiliae ā nūtrice alētur? ...
- Cūr Aemilia ipsa infantem suum cūrāre vult? ...
- Quid Aemilia officium mātris esse dicit? ...

- In quō cubiculō novus infāns nocte dormiet? ...
- Cūr Iūlius in eōdem cubiculō dormīre nōn vult? ...
- Quid Iūlius officium patris esse dicit? ...

Lectio tertia (versus 103–164)

Exercitium 8

- Iūlius et Aemilia in viā ante tabernam cōsistunt, quia flōrēs emere _____.
- Tabernārius rosās et lilia aliōsque flōrēs iīs ostendit et "Quōd flōrēs _____?" inquit.
- Iūlius: "Nōn rōsās, sed lilia _____."
- Tabernārius: "Cūr vōs rosās nōn _____?"
- Iūlius: "Nōs rosās tuās emere _____, quia in hortō nostrō multae sunt rosae."
- Aemilia: "Sed hae rosae pulchriōrēs sunt. Ego rosās _____, lilia _____." Aemilia dicit 'sē rosās _____, lilia _____.'
- Iūlius: "Sī tū lilia nōn _____, ego nec rosās nec lilia emere _____."
- Iūlius, qui nūllōs flōrēs emere _____, ā tabernā abit.
- Aemilia "_____ mē relinquere" inquit eumque sequitur.
- Tabernārius: "Manēte! _____ abire!"
- Hominēs qui flōrēs emere _____ ad tabernam adeunt, quī flōrēs emere _____ ā tabernā abeunt.

Exercitium 9

- Aemilia, quae exire vult, Syrae in ostiō _____.
- Syra _____ cum Iūliā ex hortō venit.
- Iūlius et Aemilia _____ [= tacent]; Iūlia _____ parentum animadvertisit et "Cūr silētis?" inquit.
- Iūlius _____ Rōmam ibit et mox _____ [= ad domum suam] _____ [= redibit].
- Parentēs liberōs suōs _____ [= amant].
- Sermō infantū Iūliam nōn _____.
- Qui per imbrēm ambulat _____ fit.
- Nautae mercēs ex terris alienīs in Italiam _____.

Exercitium 10

- Cui Aemilia in ostiō occurrit? ...
- Cūr Syra et Iūlia ex hortō exeunt? ...
- Estne caelum serēnum? ...
- Quōd tun it Iūlius? ...
- Sōlusne Iūlius in atrium it? ...
- In atrōne colloquuntur coniugēs? ...
- Quid silentēs aspiciunt? ...
- Quis silentium eōrum animadvertisit? ...
- Quid Aemilia Iūliae interrogant̄ respondet? ...
- Cūr miserī sunt liberī nautārum? ...
- Quandō Iūlius ā villā proficiscētur? ..
- Quā saepe Iūlius Rōmā ad villam revertētur? ..
- Cūr Iūlia patre suo carēre nōn vult? ...
- Utrum Iūlia vult, frātrem an sorōrem? ...

Lectio III

velle	
volō	volumus
vis	vultis
vult	volunt

nōlle	
nōlō	nōlumus
nōn vis	nōn vultis
nōn vult	nōlunt

nōlī nōlite

advehere	
crās	
decēre	
diligere	
domum	
occurrere	
revertī	
silentium	
silēre	
ūmidus	
ūnā	

Lēctiō grammatica

tempus praesens
tempus praeteritum
tempus futūrum

futūrum
act.
[1, 2] 1 -b|ō -b|imus
2 -b|is -b|itis
3 -b|it -b|unt
[3, 4] 1 -a|m -e|mus
2 -ē|s -ē|tis
3 -e|t -e|nt

pass. sing. plūr.
[1, 2] 1 -b|or -b|imur
2 -b|eris -b|imini
3 -b|itur -b|untur
[3, 4] 1 -a|r -ē|mur
2 -ē|rīs -ē|mīnī
3 -ē|tur -e|ntur

*Lēctiō grammatica (versūs 165–207)**Exercitium 11**Āctivum*

1. *Voca*t, *vide*t, *dūc*it, *audi*t tempus _____ est.
 2. *Vocā*bat, *vidē*bat, *dūcēbat*, *audiēbat* tempus _____ est.
 3. *Vocā*bit, *vidē*bit, *dūcēt*, *audiēt* est tempus _____.
 4. Futūrum: persōna tertia: [1, 2] -bit, -bunt, [3, 4] -et, -ent; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____; persōna prima: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.
Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
5. Pers. 1 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
6. Pers. 2 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
7. Pers. 3 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
8. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
9. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
10. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
11. Futūrum verbī esse: singulāris: pers. 1 erō, 2 er_____, 3 er_____; plūralis: pers. 1 er_____, 2 er_____, 3 er_____.

Passīvum

12. *Vocā*bitur, *vide*bitur, *dūcēt*ur, *audiēt*ur est tempus passīvi.

13. Futūrum passīvi: persōna tertia: [1, 2] -bitur, -buntur, [3, 4] -ētur, -entur; persōna secunda: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____; persōna prima: [1, 2] -_____, -_____, [3, 4] -_____, -_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
14. Pers. 1 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
15. Pers. 2 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
16. Pers. 3 <i>vocā</i> _____	<i>vocā</i> _____	<i>vidē</i> _____	<i>vidē</i> _____
17. Pers. 1 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
18. Pers. 2 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____
19. Pers. 3 <i>dūc</i> _____	<i>dūc</i> _____	<i>audi</i> _____	<i>audi</i> _____

*CAPITVLVM VNVM ET VICESIMVM**Lēctiō prīma (versūs 1–26)**Exercitium 1*

1. Tergum Mārcō dolet: magister eum bis verber_____.
2. Oculi pueriāe rubri sunt: puella lacrim_____.
3. Oculi pueriārum rubri sunt: puellae lacrim_____.
4. Sextus ūmidus est, quod per imbreū ambul_____.
5. Sextus sordidus est, quod humi iac_____; Titus et Mārcus eum ten_____, alter bracchium eius ten_____, alter crūra.
6. Puer ūmidus sunt, quod per imbreū ambul_____ et sordidi, quod humi iac_____.
7. Puella iam nōn dormit: ancilla eam excit_____.
8. Neque pueri iam dormiunt: servī eōs excit_____.
9. Puella fessa nōn est, nam bene dorm_____.
10. Item pueri bene dorm_____ neque fessi sunt.
11. Iūlia, quae puerōs iam voc_____, iterum eōs vocat, nec enim pueri eam aud_____.
12. Pueri, qui Iūliam iam voc_____, iterum eam vocant, nec enim Iūlia eōs aud_____.
13. Syra litterās nescit: nēmō eam litterās doc_____.

Exercitium 2

- Exempla:* Pater filium *vocāvit* = Filius ā patre *vocātus est*.
 Pater filiam *vocāvit* = Filia ā patre *vocāta est*.
 Pater filiōs *vocāvit* = Filii ā patre *vocāti sunt*.
 Pater filiās *vocāvit* = Filiae ā patre *vocātæ sunt*.
 Venfus mare turbāvit = Mare ventō turbātum est.
 Ventī maria turbāvērunt = Maria ventīs turbāta sunt.
 Filius ā patre *vocātus est* nec ab eum *audīvit* = Pater filium *vocāvit* nec ab eō *audītus est*.

1. Servus puerum *excitāvit* = ...
2. Mārcus Iūliam *pulsāvit* = ...
3. Domina ancillās *vocāvit* = ...
4. Dominus servōs *interrogāvit* = ...
5. Mēdus Dāvum *accūsāvit* = ...
6. Mēdus vōcem domini nōn *audīvit* = ...
7. Magister litterās Sextī *laudāvit* = ...
8. Magister discipulūm pigrum *pūnīvit* = ...
9. Rōmānī oppidūm hostiūm *expugnāvērunt* = ...
10. Hostēs castra Rōmāna oppugnāvērunt = ...
11. Verba Iūlii Aemiliā dēlectāvērunt = ...
12. Fulgor caelum illūstrāvit = ...
13. Pueri Iūliam *vocāvērunt* nec ab eā *audītī sunt* = ...
14. Pueri ā Iūliā *vocātī sunt* nec eam *audīvērunt* = ...

Exercitium 3

1. Hodiē māne Mārcus nōn sordidus, sed _____ [= pūrus] erat.
2. Vestimenta eius tam _____ erant quam nix nova.
3. Nunc vērō _____ eius sordida est.
4. Nōn modo vestis Mārcī, sed etiā faciēs et manūs et _____ sordida sunt, Mārcus enim _____ iacuit.
5. _____ [= terra] propter imbreū ūmidā est.
6. Pater filium suūm sordidūm nōn statim _____.
7. Via quae ad villam _____ [= dūcīt] nōn lāta, sed _____ est.

-it	-ērunt
[1]	-āre
-āvit	-āvērunt
[2]	-ēre
-uit	-ūrunt
[4]	-īre
-īvit	-īvērunt

[1]	-ārī
-ātūs	est
-āta	
-ātūm	sunt
-ātī	sunt
[4]	
-ītūs	est
-ītā	
-ītūm	sunt
-ītī	sunt
-ītāe	
-ītā	

angustus
candidus
cognoscere
ferre
genū
humī
humus
mundus
vestis

Exercitium 4

1. Unde Mārcus revertitur? ...
2. Estne facile Mārcum cognōscere? ...
3. Cūr vestis eius ūmida est? ...
4. Quid dē nāsō Mārci fluit? ...
5. Quis nāsum eius pulsāvit? ...
6. Nōnne Sextus ā Mārcō pulsātus est? ...
7. Quis est māximus ex tribus discipulīs? ...
8. Ubi puerī pugnāvērunt? ...
9. Cūr tam sordidus est Mārcus? ...
10. Quis Mārcum humī iacentem tenuit? ...
11. Quem Mārcus vocāvit? ...
12. Ā quō Sextus oppugnātus est? ...
13. Quōs vocāvit Sextus? ...
14. Ā quibus vōx Sexfi audita est? ...

Lēctiō II

cornū	cornua
genū	genua
-ū	-ua
-ūs	-uum
-ū	-ibus

-i	-imus
-istī	-istis
-it	-ērunt

-us	sum	-ī	sumus
-a	es	-ae	estis
	est		sunt

Exercitium 5

1. In fronte bovis nōn ūnum corn__, sed duo corn__ sunt.
2. Bōs duo corn__ in fronte gerit.
3. Bōs est animal duōrum corn__.
4. Animal ūniūs corn__ rārissimum est.
5. Ex corn__ bovis pōculum effici potest.
6. Homines barbarī ē magnis corn__ bibunt.
7. Gen__ est pars crūris.
8. Gen__ Mārci sordida sunt; in gen__ eius sunt sordēs.
9. Mārcus gen__ lavat, pŕimum gen__ dextrum, tum gen__ sinistrum.
10. Color gen__ sordidōrum est āter.

Exercitium 6

1. Aemilia: "Vocā puerōs, Syra!" Iūlia: "Ego eōs iam vocāv__."
2. Aemilia: "Tūne puerōs iam vocāv__, Iūlia? Ego tē nōn audīv__ nec puerī tē audīv__."
3. Puerī veniunt, quia Iūlia eōs vocāv__.
4. Iūlia: "Nōnne vōs mē vocāre audīv__, puerī?"
5. Puerī: "Certē tē audīv__. Cūr nōs vocāv__?"
6. Aemilia: "Vocā Iūliam, Syral!" Puerī: "Nōs eam iam vocāv__."
7. Aemilia: "Vōsne eam iam vocāv__? Ego vōs nōn audīv__, nec Iūlia vōs audīv__."
8. Iūlia venit, quia puerī eam vocāv__.
9. Puerī: "Nōnne tū nōs vocāre audīv__, Iūlia?"
10. Iūlia: "Certē vōs audīv__. Cūr mē vocāv__?"
11. Sextus Mārcum pulsāv__ et ipse ā Mārcō et Titō pulsāt__ ..., neque iī deinde ā Sextō pulsāt__.
12. Titus: "Ego et Mārcus Sextum pulsāv__, nec nōs deinde ab eo pulsāt__."
13. Quintus: "Vōsne Sextum pulsāv__, nec ab eo pulsāt__?"
14. Titus: "Ego sōlus pulsāt__ nōn__."
15. Quintus: "Cūr tū pulsāt__ nōn__ Tite?"
16. Puella plōrat, quia ā puerō improbō pulsāt__.
17. Māter filiām interrogat: "Ā quō pulsāt__?"
18. Filia respondet: "Ā puerō improbō pulsāt__."
19. Puellae plōrant, quia ā pueris improbis pulsāt__.
20. Māter filiās interrogat: "Ā quibus pulsāt__?"
21. Filiae respondent: "Ā pueris improbis pulsāt__."

Exercitium 7

1. Pater ____ [= sanguinem] in faciē filii ____ [= videt].
2. Nōn sine ____ Sextus Mārcum pulsāvit.
3. Sextus, quī tam ____ est quam bōs, ā duōbus pueris pulsātus est; neque enim Mārcus sōlus puerum validiōrem ____ potest.
4. Mārcus sē ____ cōnātur: "Sextus est puer māior et validiōr."
5. ____ est animal quod ____ gerit in fronte.
6. Mārcus tam sordidus est quam ____.
7. Iūlius iam satis audīv__ dē ____ puerōrum.
8. Iūlius: "Nōlī mihi plūs ____ dē illā pugnā ____!"
9. In cubiculō suō Mārcus vestem sordidam ____ et aliam vestem pūram induit: Mārcus vestimenta ____.
10. ____ [= dum haec aguntur] Aemilia ātrium intrat.
11. Solum ātriū sordidum est; māter ____ in solō cōspicit.
12. Aemilia: "____ pedibus sordidis in ____ mundō ambulāvit!"
13. Iūlius 'porcum ātrium intrāvīsse' ____ [= dicit].
14. Aemilia: "Quid ____?" Iūlius: "Porcum intrāvīsse ____."
15. Aemilia: "____ tū?"

Exercitium 8

1. Quid Iūlius in faciē filii cōspicit? ...
2. Num bōs Mārcum pulsāvit? ...
3. Cūr Mārcus sōlus Sextum vincere nōn potest? ...
4. Quī Sextum humī iacentem tenuērunt? ...
5. Cūr Iūlius pugnam puerōrum 'indignam' dicit? ...
6. Quō Iūlius Mārcum ire iubet? ...
7. Quid agit Mārcus in cubiculō suō? ...
8. Quis puerō novam vestem dat? ...
9. Quid Aemilia in solō cōspicit? ...
10. Quid tum ait Iūlius? ...
11. Cūr Iūlius filium suum 'porcum' appellat? ...
12. Tūne hāc nocte bene dormīvisti? ...

Lēctiō tercia (versūs 79–149)

Exercitium 9

- Exempla: Dāvus:
"Filius/a dormīvit"	Dāvus dicit
"Fili/ae dormīvērunt"	"filium/am dormīuisse"
"Filius vocātūs est"	"filium vocātūm esse"
"Filia vocāta"	"filiam vocātam "
"Filiū vocāti sunt"	"filios vocātōs "
"Filiae vocātæ"	"filias vocātās "
1. Iūlius: "Mārcus intrāvit." Iūlius 'Mārc__ intr__' dicit.
 2. Iūlius: "Pueri in viā pugnāvērunt et humī iacuērunt." Iūlius dicit 'puer__ in viā pugn__ et humī iac__'.
 3. Syra: "Iūlia ā Mārcō pulsāta est." Syra dicit 'Iūli__ ā Mārcō puls__'.
 4. Sextus: "Magistrō pāruī." Sextus dicit 'magistrō pār__'.
 5. Sextus: "Ā magistrō laudātus sum." Sextus 'ā magistrō laud__' dicit.
 6. Dāvus: "Quīntus tōtam noctem vigilāvit nec hōram dormīvit." Dāvus dicit 'Quīnt__ tōtam noctem vigil__ nec hōram dorm__'.
 7. Mārcus: "Ego bene dormīvī, sed ā Dāvō excitātus sum." Mārcus dicit 'bene dorm__ sed a Dāvō excit__'.

A:
 "is | pugnāvit"
 "ea |"
 "ī | pugnāvērunt"
 "ee |"
 "ego pugnāvi"

A dicit
 'eum | pugnāuisse'
 'eam |"
 'ēos |"
 'ēas |"
 'sē |"

A:
 "is vocātūs | est"
 "ea vocāta |"
 "ī vocāti | sunt"
 "ee vocātæ |"
 "ego vocātūs/a sum"

A dicit
‘eum vocātūm | esse’
‘eam vocātam
‘eōs vocātōs
‘eās vocātās
‘sē vocātūm/am

8. Iūlia. “Ā Syrā excitāta sum.” Iūlia dicit ‘ā Syrā excit ____ :’
9. Aemilia: “Discipuli ā magistrō laudāti sunt.” Aemilia dicit ‘discipul ____ ā magistrō laud ____ ’
10. Iūlius: “Mārcus nōn laudātus, sed pūnitus est ā magistrō.” Iūlius dicit ‘Mārc ____ nōn laud ____ , sed pūn ____ ā magistrō.’
11. Aemilia: “Mārcus pulchrē scripsit.” Aemilia ‘Mārc ____ pulchrē scrips ____ ’ dicit.
12. Iūlius: “Eae litterae nōn ā Mārcō scriptae sunt.” Iūlius dicit ‘e ____ litter ____ nōn ā Mārcō script ____ .’
13. Iūlius: “Mārcus puer improbus fuit.” Iūlius ‘Mārc ____ puer ____ improb ____ fu ____ ’ dicit.
14. Magister: “Epistula mea iam scripta et signāta est.” Magister dicit ‘epistul ____ su ____ iam script ____ et sign ____ esse.’

Exercitium 10

[1] numerā|re
numerā|isse[2] pārḡere
pārḡisse[3] scrib̄ere
scrib̄isse[4] audī|re
audī|ssees|se
fūisse-ī -im̄us
-ist̄i -ist̄is
-it -ērunt

1. Magister: “Scribe M deciēs, Mārcē!” Mārcus, postquam M M M M M M M M M scrips ____ : “Iam tibi pār ____ ; deciēs M scrips ____ .”
2. Magister, postquam litterās numer ____ : “Nōn pār ____ , puer pigerrimi! Noviēs tantum M scrips ____ , ego litterās numer ____ . Nōnne aud ____ quod dix ____ ?”
3. Mārcus: “Certē aud ____ quod dix ____ . At tū prāvē numer ____ !”
4. Magister: “Vōs numerāte litterās, Tite et Sexte! ... Quid agitis? Nōn mē aud ____ ?”
5. Titus et Sextus “Certē tē aud ____ ” inquiunt, et postquam litterās numer ____ : “Litterās numer ____ ; decem sunt.”
6. Magister: “Prāvē numer ____ ! Ipsī M deciēs scribe!”
7. Uterque puer M M M M M scribit. Titus: “Iam tibi pār ____ .”
8. Magister: “Nōn pār ____ , pueri pigerrimi! Quīnquiēs tantum M scrips ____ .”
9. Titus: “At quīnque et quīnque sunt decem; ergō deciēs M scrips ____ .”
10. Titus et Sextus magistrō pār ____ , quod bis quīnquiēs M scrips ____ , nam bis quīnquiēs sunt deciēs.
11. Mārcus vērō magistrō nōn pār ____ , quod noviēs tantum M scrips ____ .
12. Sed tamen Mārcus dicit ‘sē magistrō pār ____ et deciēs M scrips ____ , at magistrum prāvē numer ____ !’
13. Magister discipulōs verba sua nōn aud ____ putat, sed Titus et Sextus omnia aud ____ .
14. Iūlius: “Hodiēne probus discipulus fu ____ , Mārcē?”
15. Mārcus: “Certē probus fu ____ . Nōs omnēs probi discipuli fu ____ .”
16. Iūlius: “Id nōn crēdō! Vōs omnēs discipuli improbi fu ____ !”
17. Iūlius ‘omnēs discipulōs improbos fu ____ ’ dicit, sed Mārcus sōlus improbus fu ___, cēteri probi fu ____ .

Exercitium 11

aliquid
crēdere
dubitare
fallere
falsum
inter
mentiri
multa
nōbis
omnia
postquam
tabela
vōbis

1. Mārcus in ātrium redit, ____ vestem mūtāvit.
2. Mārcus: “Magister ____ [= multās rēs] nōs docuit; prīnum ____ recitavit, nesciō quid.”
3. Mārcus parentib⁹s ____ [= parvam tabulam] ostendit, quam ‘suam esse’ dicit.
4. Tabella vērō Sexti est, Mārcus enim tabellās mūtāvit ____ pugnam.
5. Nōn vērum, sed ____ est id quod Mārcus dicit; puer ____ .
6. Māter filiō suō ____ , sed pater dē verbis eius ____ .
7. Mārcus patrem suum ____ nōn potest.
8. Iūlius: “Falsa sunt ____ [= omnēs rēs] quae ____ nārrāvistū!”
9. Mārcus: “Omnia quae ____ nārrāvī, pater et māter, vēra sunt!”

Exercitium 12

1. Quō it Mārcus postquam vestem mūtāvit? ...
2. Quem Mārcus in ātriō salūtat? ...
3. Cūr Aemilia filium suum laudat? ...
4. Num Mārcus dicit ‘sē malum discipulum fuisse’? ...
5. Estne vērum id quod dicit Mārcus? ...
6. Cūr pueri magistrum recitantem nōn audīvērunt? ...
7. Cūr tergum dolet Mārcō? ...
8. Quōmodo Mārcus mātrem fallit? ...
9. Cuius est tabella quam Mārcus ostendit? ...
10. Quis eās litterās pulcherimās scripsit? ...
11. Quid Mārcus dicit mātri? ...
12. Num magister litterās Mārcī laudāvit? ...
13. Quid Mārcus dicit dē cēteris discipulis? ...
14. Iūliusne filiō suō crēdit? ...
15. Cūr Iūlius Aemiliae interrogantī nōn respondet? ...

Lēctiō grammatica (versūs 150–206)

Exercitium 13

Exempla:

Lȳdia trīstis domī sedēbat nec Mēdum expectābat. Tum Mēdus ūstium pulsāvit et intrāvit. Lȳdia laeta amīcum salūtāvit et ab eō salūtāta est. Iūlius adūlēscēns saepe Aemiliā salūtābat nec ab eā salūtābatur.

1. Salūtābat nōn tempus praeſens, sed tempus ____ est; salūtāvit quoque tempus ____ est.
2. Sedēbat, exspectābat, salūtābat, salūtābatur nōn est praeteritum perfectum, sed ____ .
3. Pulsāvit, intrāvit, salūtāvit, salūtāta est nōn praeteritum imperfectum, sed ____ est.

Exercitium 14

Aktivum

1. Infinitīvus: praeſens: vocā|re, perfectum: ____ |isse; praeſens: pārē|re, perfectum: ____ |isse; praeſens: scrib̄|ere, perfectum: ____ |isse; praeſens: audī|re, perfectum: ____ |isse.

2. Personāe perfectū: singulāris: pers. 1 ~ī, 2 ~ī, 3 ~ī; plurālis: pers. 1 ~ī, 2 ~ī, 3 ~ī.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
-------	-------	-------	-------

3. Pers. 1 vocāv ____	vocāv ____	pāru ____	pāru ____
-----------------------	------------	-----------	-----------

4. Pers. 2 vocāv ____	vocāv ____	pāru ____	pāru ____
-----------------------	------------	-----------	-----------

5. Pers. 3 vocāv ____	vocāv ____	pāru ____	pāru ____
-----------------------	------------	-----------	-----------

6. Pers. 1 scrips ____	scrips ____	audīv ____	audīv ____
------------------------	-------------	------------	------------

7. Pers. 2 scrips ____	scrips ____	audīv ____	audīv ____
------------------------	-------------	------------	------------

8. Pers. 3 scrips ____	scrips ____	audīv ____	audīv ____
------------------------	-------------	------------	------------

Passīvum

9. Infinitīvus: praeſens: vocā|rī, perfectum: ____ um esse; praeſens: audi|rī, perfectum: ____ um esse.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
-------	-------	-------	-------

10. Pers. 1 vocātūs ____	vocāt ____	auditūs ____	audit ____
--------------------------	------------	--------------	------------

11. Pers. 2 vocāt ____	vocāt ____	audit ____	audit ____
------------------------	------------	------------	------------

12. Pers. 3 vocāt ____	vocāt ____	audit ____	audit ____
------------------------	------------	------------	------------

13. Participiūm perfectū: nōm. sing.: masc. voc ____ , aud ____ , fēm. voc ____ , aud ____ , neutr. voc ____ , aud ____ .

Lēctiō grammatica

praeteritum perfectum
et imperfectum

perfectum

āct.

inf. ~isse

[1] vocāv|isse

[2] pārv|isse

[3] scrib̄|isse

[4] audīv|isse

ind. sing. plūr.

1 ~ī ~im̄us

2 ~ist̄i ~ist̄is

3 ~it ~ērunt

pass.

inf. ~um/am/ōs/ās/a esse

[1] vocātūm esse

[4] auditūm esse

ind. sing. plūr.

1 sum sumus

2 es estis

3 est sunt

participiūm perfectū

[1] vocātūs-a-um

[4] auditūs-a-um

*Cap. XXII**Lectio I*

-eus
-ea
-eum

admittere
anteā
aurum
cardō
catēna
cōnstāre
cūstōdīre
extrā
faber
ferōx
foris
heus
iānitor
inter sē
intrā
lignum
limen
postēa
pretium
prius
quīn
(num) quis
rogitare
sicut
tabellārius
tandem
vincere

-tum
-tū

CAPITVLVM ALTERVM ET VICESIMVM

Lectio prīma (versūs 1-55)

Exercitium 1

1. Ānulus ex aurō factus = ānulus aur ____.
2. Baculum ē lignō factum = baculum lign ____.
3. Catēna ex ferrō facta = catēna ferr ____.
4. Nummi ex aurō facti = nummi aur ____.
5. Stīlus ferreus = stīlus ____.
6. Pōculum aureum = pōculum ____.
7. Forēs lignae = forēs ____.

Exercitium 2

1. Magna iānua ____ ē duābus ____ , quae in ____ vertuntur.
2. Sub foribus est ____.
3. ____ [= ḍōstiārius] dicitur servus qui hominēs advenientēs in atrium ____.
4. Iānitor cum cane suō vīllam dominī ____.
5. Canis, qui prope tam ____ est quam lupus, catēna ____.
6. ____ nōn modo canēs, sed etiam iānitōrēs vincīebantur.
7. ____ cōnstat ē multis ānulis ferreis qui ____ coniunguntur.
8. Ānulus Lȳdiae nōn ex ferrō, sed ex ____ factus est.
9. Ānulus aureus magni' ____ est.
10. Iānua ē ____ facta est ____ [= ut] baculum līlii.
11. Servus qui epistulās fert ____ appellātur.
12. Tabellārius clāmat: "____ iānitor! ____ aperīs? Num ____ [= aliquis] hīc ēst?"
13. ____ iānitor surgit et tabellārium ____ [= multa interrogat].
14. Tabellārius: "____ admittē mē! ____ [= deinde] respondēbō."
15. Hostēs nōn sunt ____ vāllum, sed ____ vāllum.
16. Vulcānus est deus ____.

Exercitium 3

1. Ex quib⁹ partibus cōnstat iānua villaे? ...
2. Quid scriptum est in limine? ...
3. Quis dicitur servus qui iānuam cūstōdit? ...
4. Quid facit is qui villam intrāre vult? ...
5. Ubi sedet iānitor? ...
6. Cūr canis iānitōris catēna vincītur? ...
7. Ex quā māteriā catēna facta est? ...
8. Num ānulus Lȳdiae ex ferrō factus est? ...
9. Utrum dūrius est, lignumne an ferrum? ...
10. Quis dicitur vir qui rēs ferreās efficit? ...
11. Cūr 'tabellāri⁹' dīcuntur servī qui epistulās ferunt? ...
12. Quōmodo iānitor ē somnō excitātur? ...
13. Cūr tabellārius nōn statim iānitōri respondet? ...
14. Quid huic tabellāriō nōmen est? ...
15. Unde Tlēpolemus sē venīre dīcit? ...
16. Quid līlius post meridiem agere solet? ...

Exercitium 4

1. Post meridiem līlius ambulā ____ ire solet.
2. Postquam ambulāvit, lavā ____ it.
3. Vesperi homines dormī ____ eunt.
4. Māne amicī ad vīllam veniunt dominum salūtā ____.

5. Mēdus et Lȳdia in Graeciam eunt habitā ____.
6. Hostēs castra oppugnā ____ veniunt.
7. Tabellārius nōn mittitur pecūniām postulā ____.
8. Facile est vōcem magistrī audire = Vōx magistrī est facilis audi ____.
9. Difficile est nōmina barbara dīcere = Nōmina barbara difficilia sunt dic ____.
10. Quae est dea pulcherrima? Id difficile sci ____ est.

Lectio secunda (versūs 56-121)

Exercitium 5

1. Mēdus, qui rēs Mārci fer ____ solet, hodiē abest.
2. Itaque Mārcus ad lūdum ambulāns rēs suās ipse fer ____.
3. Titus et Sextus semper rēs suās ipsi fer ____.
4. Titus: "Cūr tū ipse rēs tuās fer ____ hodiē, Mārcē?"
5. Mārcus: "Ipse rēs meās fer ___, quia Mēdus abest; sed cūr vōs semper rēs vestrās ipsi fer ____?"
6. Titus: "Nōs rēs nostrās ipsi fer ____, quia in ipsō oppidō Tūsculō habitāmus, nōn procūl ab oppidō."
7. Mārcus: "Venite mēcum ac rēs meās fer ____!"
8. Sextus: "Rēs tuās fer ____ nōlūmus. Ipse rēs tuās ___, Mārcē!"
9. Tabula, quae ā Mēdō fer ____ solet, hodiē ā Mārcō fer ____.
10. Epistulae ā tabellāriis fer ____.

Exercitium 6

1. Canis, qui tabellārium ____ stantem videt, dentēs ostendit ac ____: "Rrrr..."
2. Canis tabellārium ____ vult, sed catēna ____.
3. Iānitor eum dē cane ferōci ____: "____! Canis tē mordēbit."
4. Tabellārius nōn intrat, sed in limine ____.
5. "Nōlī canem tuum ____!" inquit.
6. In solō intrā limen est ____ canis ferōcis.
7. Tabellārius proprius ad canem ____ [= adire] audet; neque imāgō canis neque canis vērus eum ____.
8. Canis catēnam ____ et vestem tabellārii dentibus ____.
9. ____ novum, quod Tlēpolemus ____ [= paulō ante] ēmit, ā cane ferōci ____.
10. Tabellārius ex ḍōstiō ____ nōn potest, quia canis eum tenet.
11. Homō territus nec ____ nec ____ audet.
12. Canis eum locō sē movēre nōn ____.
13. Iānitor virum territū ____: "Hahahae! Quīn intrās?"
14. Tlēpolemus intrāre cōnātur, sed canis irātus eum ex ḍōstiō ____.
15. "Vinci ____ [= illum tuum] canem!" inquit tabellārius tōtō corpore ____.
16. Iānitor: "Nōlī ____ [= putāre] mē canem solvisse!"
17. Iānitor catēnam prehendit et canem ā Tlēpolemō ____.
18. Tlēpolemus: "____ mē intrāre! Nōlī mē ____ in imbrem pellere!"

Exercitium 7

1. Cūr tabellārius in limine resistit? ...
2. Quae imāgō in solō intrā limen vidētur? ...
3. Quae verba intrā imāginem scripta sunt? ...
4. Num Tlēpolemus imāgīne canis terrētur? ...
5. Quid agit canis cum Tlēpolemus ad eum accēdit? ...
6. Cūr canis excurrēns catēna nōn retinētur? ...
7. Cūr tabellārius nōn audet locō sē movēre? ...

Lectio II

ferre	ferō	ferimus
fers	fertis	fertur
fert	ferunt	
fer!	ferte!	
ferti		
fertur	feruntur	

accēdere	arbitrāri
cavēre	cēdere
cēdere	dēridēre
forās	foris
fremere	imāgō
imāgō	iste
istē	monēre
mordēre	nōpēr
nōpēr	pallium
pallium	pellere
pellere	prehendere
prehendere	prōcēdere
prōcēdere	recēdere
recēdere	removēre
removēre	resistere
resistere	retinēre
retinēre	rumpere
rumpere	scindere
scindere	sinere
sinere	solvēre
solvēre	terrēre
terrēre	tremere

8. Quōmodo canis eum forās pellit? ...
9. Cūr tremit Tlēpolemus? ...
10. Cūr tabellārius iānitōri pallium suum ostendit? ...
11. Quid tabellārius sēcum fert? ...
12. Quis epistulam in ātrium ad Iūliū fert? ...

*Lēctiō grammatica**Lēctiō grammatica (versūs 122–135)***Exercitium 8**Exempla: *Dominus cotīdiē ambulātūm it.**Vox tabellārii difficilis audītā est.*

1. *Ambulātūm _____ est. Auditū quoque _____ est.*
2. *Supīnum alterum in = _____ dēsinīt, alterum in = _____.*
3. *Supīnum in =um dēsinēns pōnitur apud verba _____, venīre, mittere, cēt.*
4. *Alterum supīnum, quod in =ū dēsinīt, apud adiectiva _____ et dif-
fīcīlis et pauca alia pōnitur.*

Exercitium 9

Themata verbī

Thema dicitur prior verbī pars ad quam adduntur variae litterae vel syllabae (*terminatiōnēs* quae vocantur), ut -re, -ō, -isse, -i, -istī, -us, -a, -um, cēt.

Verbī themata sunt tria:

- (1) *thema praeſentis* (= īfinītīvus praeſentis āctīvī sine -re, -ere), ut *amā-*, *monē-*, *scribē-*, *audiē-*;
- (2) *thema perfectī* (= īfinītīvus perfectī āctīvī sine -isse), ut *amāv-*, *monu-*, *scrips-*, *audiv-*;
- (3) *thema supīni* (= supīnum sine -um sive participium perfectī sine -us -a -um), ut *amāt-*, *monit-*, *script-*, *audit-*.

1. *Īnfītīvī: vocā|re, vocāv|isse, vocā|um esse: vocā- thema _____ est, vocāv- thema _____, vocāt- _____.*
2. *Īnfītīvī: terē|re, terrū|sse, terrī|um esse: thema praeſentis: _____, thema perfectī: _____, thema supīni: _____.*
3. *Īnfītīvī: dīc|ere, dīx|isse, dīct|um esse: thema praeſentis: _____, thema perfectī: _____, thema supīni: _____.*
4. *Īnfītīvī: pūnī|re, pūnīv|sse, pūnīl|um esse: thema praeſentis: _____, thema perfectī: _____, thema supīni: _____.*

Exercitium 10

Īnfītīvī (adde themata perfectī et supīni):

1. *aperīre, _____ isse, _____ um esse*
2. *claudere, _____ isse, _____ um esse*
3. *emere, _____ isse, _____ um esse*
4. *pellere, _____ isse, _____ um esse*
5. *posse, _____ isse*
6. *rumpere, _____ isse, _____ um esse*
7. *scindere, _____ isse, _____ um esse*
8. *solvere, _____ isse, _____ um esse*
9. *vincere, _____ isse, _____ um esse*
10. *venīre, _____ isse*

CAPITVLVM VICESIMVM TERTIVM*Lēctiō pīma (versūs 1–40)***Exercitium 1***Mūtā tempus praeſens [...] in perfectum. Exemplum:**Iānitōr ōstium [claudit] clausit = Ōstium [clauditur] clausum est ā iānitōre.**1. Magister epistulam [scribit] _____ = Epistula ā magistrō [scribitur] est.**2. Magister tabellāriū ad Iūliū [mittit] _____ = Tabellāriū ad Iūliū [mittitur] _____ est ā magistrō.**3. Tabellāriū epistulam ad Iūliū [fert] _____ = Epistula ad Iūliū [fertur] _____ est ā tabellāriō.**4. Canis iānitōris pallium tabellāriū [scindit] _____ = Pallium tabellāriū ā cane iānitōris [scinditur] _____ est.**5. Iūlius signum [rumpit] _____ = Signum ā Iūliō [rumpitur] _____ est.**6. Iūlius litterās [legit] _____ = Litterae ā Iūliō [leguntur] _____ sunt.**7. Iūlius nūllū verbū [dicit] _____ = Nūllū verbū ā Iūliō [dīcitur] _____ est.**8. Aemilia epistulam [sūmit] _____ = Epistula ab Aemiliā [sūmitur] _____ est.**9. Culter medicī puerū [terret] _____ = Puer cultrō medicī [terrētur] _____ est.***Exercitium 2***1. "Tabellāriū Tūsculō vēnit; ecce epistula quam _____ [: Tūsculō] ad tē tulit" inquit iānitōr epistulamque dominō suō _____.**2. Iūlius: "Quid _____ hoc est? Quis _____ epistulam ad mē mīsit?"**3. Iūlius iānitōri imperat: "Recēde _____ ad canem tuum!" His verbīs iānitōrem _____ [= ā sē mittit].**4. Iūlius _____ magistrō cognōscit.**5. Signum nōn ruptum, sed _____ est.**6. "Certē magister postulat pecūniām quam eī _____" inquit Iūlius, sed Aemilia epistulam aliās rēs _____ putat.**7. Aemilia: "Quis scit? _____ magister aliquid scripsit dē Mārcō?"**8. Epistula sīc incipit: "Diodōrus Iūliō _____ dicit."**9. Diodōrus scribit 'Mārcum male recitāre neque _____ [= et num-
quam] rēcētē respondēre.'**10. Iūliō legente, _____ [= faciēs] Mārci colōrem mūtat.**11. Iam Mārcus vultum _____ gerit [: habet].**12. Mārcus _____ et tremit _____ [= propter] timōrem.***Exercitium 3***1. Quid iānitōr Iūliō trādit? ...**2. Quid dicit iānitōr? ...**3. Quōmodo Iūlius scit litterās ā Diodōrō missās esse? ...**4. Quid est signum magistrī? ...**5. Cūr Iūlius litterās magistrī legere nōn vult? ...**6. Quid Iūlius magistrō dēbet? ...**7. Quid Aemilia magistrum scripsisse arbitrātur? ...**8. Quōmodo Iūlius epistulam aperit? ...**9. Quid magistr dē Mārcō scripsit? ...**10. Quō diē epistula scripta est? ...**11. Dē quā tē hic diēs magistrū monuit? ...**12. Cūr Mārcus patrem aspiciēns pallet? ...**Cap. XXIII**Lēctiō 1*

dīcere, dīxisse,
dīctūm esse
ferre, tulisse,
lātūm esse
legere, lēgisse,
lēctūm esse
mittere, mīsisse,
missūm esse
rumpere, rūpisse,
ruptūm esse
scribēre, scripsisse,
scriptūm esse
scīndere, scīdīsse,
scīssūm esse
sūmīre, sūmp̄isse,
sūmptūm esse
terrēre, terrīsse,
territūm esse

continēre
dēbēre
dimittere
fortasse
hinc
illinc
integer
-nam
ob
pallēre
pallidus
salūtem dicere
signum
trādere
umquam
vultus

Lectio II

nōn – neque
nūllus – neque ūllus
numquam – neque
umquam

āvertere
factum
fatēri
inscribere
laus
litterae
merēre
negāre
perdere
plāne
plānus
pudēre
pudor
rubēre
solvere
superior

Lectio III

~ūrus | sum
~ūra | es
est
~ūri | sumus
~ūrae | estis
sunt

*Lectio secunda (versūs 41–83)**Exercitium 4**Exempla:*

- Puer rubet / ...nōn respondet = Puer rubet neque respondet.
 Puer rubet / ...nūllum verbum respondet = Puer rubet neque ūllum verbum respondet.
 Puer ridet / ...numquam plōrat = Puer ridet neque umquam plōrat.
 1. Puella plōrat / ...nōn ridet = Puella plōrat ____ ridet.
 2. Aemilia Iūlium / ...nūllum alium virum amat = Aemilia Iūlium ____ alium virum amat.
 3. Mēdus ex Italiā proficiscitur / ...numquam revertētur = Mēdus ex Italiā proficiscitur ____ revertētur.
 4. Syra nūllam pecūniām / ...nūlla örnāmenta habet = Syra nūllam pecūniām örnāmenta habet.
 5. Puer vigilat / ...dormīre nōn potest = Puer vigilat ____ dormīre potest.
 6. Māter īfantem suum bene cūrat / ...numquam eum relinquit = Māter īfantem suum bene cūrat ____ eum relinquit.

Exercitium 5

- Mārcus ____ [= epistulā] magistrī nōn laudātur.
- Epistula magistrī tōtam rem ____ facit.
- Iam Iūlius ____ intellegit Mārcum falsum dixisse.
- Puer piger atque improbus nūllam ____ meret.
- Mārcus vultum ā patre ____.
- Nōmen 'Sexti' ____ est in parte tabulae ____.
- Iam Mārcus nihil ____ sed omnia ____.
- Mārcus ipse ____ suum indignum esse intellegit.
- Iam Mārcus nōn ob timōrem pallet, sed ____ ob ____.
- Mārcum factī sui ____.
- Iūlius Diodōrō mercēdem ____ nōn vult, quia is male docet nec mercēdem suam ____.
- Magna tempestās et nāvēs et mercēs ____ [↔ servāre] potest.

Exercitium 6

- Estne tōta epistula dē pecūniā quam Iūlius dēbet? ...
- Cūr Aemilia magistrum mercēdem merēre putat? ...
- Num magister Mārcum litteris suis laudat? ...
- Cūr Mārcus laudem nōn meret? ...
- Quālis discipulus laudem meret? ...
- Quid Iūlius dicit dē Mārcō? ...
- Quōmodo pater intellegit tabulam Sexti esse? ...
- Num Mārcus hoc negat? ...
- Quid Mārcus fatētur? ...
- Cūr māter nescit puerōs in viā pugnāvisse? ...
- Quid pater Sexti putābit? ...
- Cūr Mārcus iam rubet? ...

*Lectio tercia (versūs 84–155)**Exercitium 7*

- Iūlius baculum sūmēns "Ō Mārcē!" inquit, "iam tē verberāt ____ sum [= verberābō]!"
- Iūlius dicit "sē Mārcum verberāt ____ esse."
- Mārcus: "Nōlī mē verberāre! Iam bonus puer fut ____ sum [= erō] nec umquam sorōrem meam pulsābō."

- Mārcus prōmittit 'sē iam bonum puerum fut ____ esse nec umquam sorōrem suam pulsāt ____ esse.'
- Iūlius nōn crēdit eum prōmissum fact ____ esse.
- Magister virgam prōmit ac discipulōs verberāt ____ est [= verberābit].
- Discipuli: "Nōlī nōs verberāre, magister! Iam tibi pārit ____ sumus [= pāribimus]."
- Discipuli prōmittunt 'sē iam magistrō pārit ____ esse.'
- Magister nōn crēdit eōs prōmissum fact ____ esse.
- Magister calatum prōmit quia script ____ est [= scribet].
- Mārcus interrogat: "Quid tū script ____ es, magister?"
- Magister respondet 'sē litterās ad patrem Mārcī script ____ esse': "Litterās ad patrem tuum script ____ sum."
- Tandem Iūlius intellegit uxōrem suam rūrsus mātrem fut ____ esse.
- Aemilia dicit 'sē semper īfantem sēcum habit ____ esse.'
- Syra: "Quīntus numquam ab eō medicō sānabitur." Syra dicit 'Quīntum numquam ab eō medicō sānat ____ īrī.'

Exercitium 8

Exempla: Cane vīncō tabellārius ītrat (= Postquam canis vīctus est...) Mārcus vēste mūtātā ī atrium redit (= postquam vestem mūtāvit).
 Mārcus ab eō: postquam vestem mūtāvit.

- Epistol ____ trādit ____ discēdit tabellārius.
- Iānitōr ____ dimiss ____ Iūlius signum rumpit.
- Sign ____ rupt ____ epistula legitur.
- Mārcus pallet nōmin ____ magistrī audit ____.
- Mārc ____ in cubiculum duct ____ et inclūs ___, Dāvus in ātrium redit.
- Aemilia, litter ____ magistrī lēct ___, Mārcum nōn laudat.
- Iūlius: "Mercēdem solvere nōlō!" H ____ dict ____ Iūlius epistulam magistrī scindit.

Exercitium 9

- Pater filium suum vērum dīcere iubet: "Vērum ___, mī fili!"
- Pāstor canem sē ad ovem dūcere iubet: "____ mē ad ovem, canis!"
- Dominus servum officium facere iubet: "____ officium tuum!"
- Iūlius Mārcum alterum mālum tunc ēsse, alterum sēcum ferre iubet: "Alterum mālum nunc ___, alterum tēcum ___, Mārcel!"
- Syra Iūliam laetam esse iubet: "____ laeta, Iūlia!"

Exercitium 10

- Mārcus: "____ semper bonus puer erō. Hoc vōbis ____."
- Iūlius vērō nōn crēdit Mārcum ____ factūrum esse.
- Mārcus enim hoc idem saepe ____ prōmisit.
- Iūlius: "Profectō [verberāre <] ____ meruisti, Mārcel!"
- Dāvus puerum in cubiculum dūcit eumque ____.
- Mārcō inclūsō, Dāvus ____ cubiculi Iūliō reddit.
- Hodiē Mēdus Mārcum ad lūdum ____ nōn potuit, quia ____ domō fūgit; hodiē Mārcus sine ____ ambulāvit.
- Iūlius magistrō respondēbit 'sē mercēdem solvere ____.'
- Iūlius pecūniām suam ____ nōn vult.

Exercitium 11

- Quid Mārcus parentibus suis prōmittit? ...
- Cūr pater nōn crēdit eum prōmissum factūrum esse? ...
- Verberatne Iūlius Mārcum? ...
- Quid Iūlius Dāvum facere iubet? ...
- Cūr Mēdus hodiē Mārcum comitāri nōn potuit? ...
- Quis Mārcum comitābitur crās? ...

~ūrum esse	~ūrum esse
eum ~ūrum	es
eām ~ūram	esse
id ~ūrum	
cōs ~ūrōs	
eās ~ūrās	
ea ~ūra	
sē ~ūrum esse	
~ūram	
~ūrōs	
~ūrās	

~um īrī

ablātīvus absolūtūs illi:
 cum participiō perfectī

dīc!
 dūc!
 fac!
 fer!
 ēs!
 es!

antehāc
 clāvis
 comes
 comitātī
 herī
 includere
 nōlle
 perdere
 posthāc
 prōmissum
 prōmittere
 verbera

7. Quid Aemilia Iūlium factūrum esse putat? ...
8. Num Iūlius crēdit Mārcum iam mūtātūm esse? ...
9. Ad quem Iūlius epistulam scriptūrus est? ...
10. Ā quō epistula Iūlii trādētur magistrō? ...
11. Quid Iūlius magistrō respondēbit? ...
12. Cūr Iūlius magistrō mercēdem negat? ...
13. Cūr magister Mārcum nihil docēre potest? ...

*Lēctiō grammatica*participium futūri
~ūr|us -a -um

futūrum in praesenti

~ūrus sum

~ūra es

est

~ūrī sumus

~ūrae estis

sunt

infinitīvus futūri
āct.

~ūr|um esse

pass.

~ūm īrī

Lēctiō grammatica (versūs 156-178)

Exercitium 12

Āctivūm

1. *Scrib|ēns* participium praeſentis est; *script|ūrus* est participium _____.
2. Participium futūri dēſinit in ~ūr|us -a -um, quod ad thema supīnī additur: *amāt*_____, *monit*_____, *lēct*_____, *audīt*_____.
3. Participium futūri verbī *esse*: *fut*_____.
4. Cum participium futūri coniungitur cum tempore praesenti verbī *esse*, fit futūrum alterum ('futūrum in praesenti' quod vocātur): _____ ~ūr|us sum = *scribam*, _____ = *scribēs*, _____ = *scribet*.
5. Cum participium futūri cum infinitīvō *esse* coniungitur, _____ futūri fit: *scriptū|um esse*.
6. Infinitīvus praesentis: *vocāre*; infinitīvus futūri: _____ ~ūrum esse.
7. Cum supīnum I cum īrī (inf. praes. pass. verbī īre) iungitur, _____ futūri passīvi fit: *scriptum īrī*.
8. *Scribī* infinitīvus praesentis passīvi est; *scriptum īrī* est _____ passīvi.
9. Infinitīvus praesentis passīvi: *mūtārī*; infinitīvus futūri passīvi: _____ um _____.

Exercitium 13

Infinitīvi:

1. *afferre*, _____ isse, _____ um esse.
2. *dūcere*, _____ isse, _____ um esse.
3. *ferre*, _____ isse, _____ um esse.
4. *facere*, _____ isse, _____ um esse.
5. *fugere*, _____ isse.
6. *includere*, in _____ isse, in _____ um esse.
7. *legere*, _____ isse, _____ um esse.
8. *mittere*, _____ isse, _____ um esse.
9. *ostendere*, _____ isse.
10. *perdere*, _____ isse.
11. *trādere*, _____ isse, _____ um esse.

faciō -iunt
fugiō -iunt

CAPITVLVM VICESIMVM QVARTVM

Lēctiō prima (versūs 1-51)

Exercitium 1

1. Mārcus: "Ecce tabula mea, _____ ipse hoc scripsī. Nōnne litterae meae pulchrae v____ délectant? Cūr nōn laudor ā v____?"
2. Iūlius: "N____ t____ nōn crēdimus, Mārcē. T____ hoc nōn scripsisti."
3. Mārcus: "Cūr v____ m____ nōn crēditis? Nōnne m____ pulchrē scribere putātis?"
4. Iūlius: "Scimus t____ foedē scribere! Hae litterae pulchrae ā t____ scriptae esse nōn possunt."
5. Mārcus: "Certē ā m____ scriptae sunt!" Mārcus 'litterās ā s____ scriptās esse' dicit.
6. Iūlius: "N____ fallere nōn potes. Num t____ Sextus nōmen est?"
7. Tandem Mārcus fatētur 's____ tabulās mūtāvisse' neque s____ excūsare cōnātūr.
8. Iūlius: "Nōnne t____ pudet ita fēcisse?"
9. Mārcus: "Nōlī m____ verberāre, pater! Magister m____ iam bis verberāvit: tergum adhūc m____ dolet."
10. Mārcus dicit 'tergum adhūc s____ dolēre.'
11. Mārcus: "Posthāc v____ pārēbō, pater et māter; id v____ prōmittō."
12. Iūlius: "Id saepe antehāc n____ prōmisisti. Nōn crēdimus t____ n____ pāritūrum esse. Discēde ā n____, puer!"

Exercitium 2

1. Puer _____ [= aeger] in lectō sē _____ nec dormire potest sīve in _____ dextrō cubat sīve in latere _____ [= sinistrō].
2. Puer surgere cōnātūr, sed _____ [= statim] in lectō _____.
3. Pēs _____ [= rūrsus] dolēre incipit: propter _____ puer surgere nōn potest.
4. Quīntus _____ quod pedēs nōn _____ [= aequī], sed _____ sunt.
5. Omnia quiēta sunt, nūllus _____ auditur, avēs nōn canunt, quia tempestātē magnā et _____ territae sunt.
6. At _____ silentium clāmōre et _____ māximō rumpit!
7. Mārcus enim clāmāre ac forem _____ [= pulsāre] incipit.
8. Cūr Mārcus ita clāmat foremque tam _____ percutit?
9. Ita Mārcus inclūsus forem _____ cōnātūr, neque enim _____ [= aliō modō] ē cubiculō exire potest.
10. Cubiculum Mārci _____ cubiculum Quintī situm est.
11. Quīntus _____ crūris frāctum esse putat, sed Syra dicit 'omnia _____ eius integra esse.'
12. Nōn decet puerum Rōmānum _____ [= lacrimāre], _____ [= quamquam] gravem dolōrem _____.
13. Quīntus _____ [= nescit] Mārcum ā Sextō pulsātūm esse.
14. Quīntus enim _____ [= foris] in lectō cubāns nihil _____ potest, et si omnia scīre _____ [= vult].

Exercitium 3

1. Quiētēne iacet Quīntus in lectō? ...
2. Cūr dormire nōn potest? ...
3. Quid puer facere cōnātūr? ...
4. Quid mīrātur Quīntus? ...
5. Uter pēs māior est? ...
6. Cūr avēs in hortō silent? ...

Cap. XXIV

Lēctiō I

ego	nōs
mē	nōs
mihi	nōbis
(ā)mē	(ā)nōbis

tū	vōs
tē	vōs
tibi	vōbis
(ā)tē	(ā)vōbis

—	sē
sibī	(ā)sē

aegrōtus	aliter
continuō	convertere
cupere	dēnuō
dolor	etsi
flēre	frangere
ignōrāre	impār
intus	iūxtā
iūxtā	laevus
latus	latus
mīrārī	mīrārī
nōscere	os ossa
pār	pātī
patī	percutere
recumbere	sonus
subitō	strepitus
subitus	subitō
valdē	valdē

7. Quō sonō silentium rumpitur? ...
 8. Unde venit ille strepitus? ...
 9. Quem vocat Quintus? ...
 10. Quid dicit Quintus dē pede suō aegrō? ...
 11. Estne frāctum crūs eius? ...
 12. Quārē Quintus flēre incipit? ...
 13. Quid agunt aliī puerī, dum Quintus intus cubat? ...
 14. Mārcusne cum aliīs puerīs lūdit? ...
 15. Cūr Quintus ignōrat Mārcum inclūsum esse? ...

Exercitium 4

Exemplum: Iūlius servum sē opperīrī iubet: "Opperīrē mē, serve!"
Iūlius servum sē sequi iubet: "Sequere mē, servel!"

1. Syra Quintum laetari iubet: "Laet ___, Quinte!"
 2. Quintus Syram se consol ___ et secum loqu ___ iubet: "Consol ___ me, Syra! Loqu ___ mescum!"
 3. Medus Lydiam se comit ___ iubet: "Comit ___ me, Lydia!"
 4. Nauta Medum caelum intu ___ iubet: "Intu ___ caelum!"
 5. Medus nautam ventum secundum opper ___ iubet: "Ventum secundum opper ___ , nauta!"

Lēctiō II

Lēctiō secunda (versūs 52–117)

Exercitium 5

1. Mārcus ē lūdō rediēns ūmidus erat, quod per imbrem ambul _____ et sordidus quod humī iac _____.
2. Puerī enim pugn _____, et Mārcus et Sextus humī iac _____.
3. Sextus Mārcum puls _____ et ā Mārcō et Titō puls _____ erat.
4. Puerī ā magistrō verber _____ erant, quod in lūdō dorm _____.
5. Māter Mārcum discipulum improbum fuisse nesciēbat, neque enim lēg _____ litterās quās magister scrīps _____.
6. Aemilia vīrgō remittēbat flōrēs quōs lūlius eī mīs _____.
7. Ancilla gaudēbat quod ā dominō laud _____ erat.
8. Ancillae gaudēbant quod ā dominō laud _____ erant.
9. Etsī pēs dolēbat, os frāct _____ nōn erat.

Exercitium 6

1. Heri Mēdus Mārcum ad lūdum comit _____ est.
 2. Tabellārius canem iānitoris ver _____ est [= timuit].
 3. Mēdus Lȳdiam ōscul _____ est et Lȳdia Mēdum ōscul _____ est.
 4. Syra Quīntum mortuum esse arbitr _____ est [= putāvit].
 5. Parentēs filiam lacrimantem cōsōl _____ sunt.
 6. Syra: "Tūne ē lectō surgere cōn _____ es, Quīnte?"
 7. Quīntus fatētur 'sē surgere cōn _____ esse': "Surgere cōn _____ sum."
 8. Mārcus tabulam Sexti 'suam esse' dixit: ita puer ment _____ est.
 9. Falsa sunt omnia quae Mārcus locūt _____ est.
 10. Tandem Mārcus 'sē ment _____ esse' fass _____ est: "Ment _____ sum, pater. Falsa sunt omnia quae locūt _____ sum."
 1. Servī: "Semper vērum locūt _____ sumus: numquam ment _____ sumus."
 2. Servi dicunt 'sē semper vērum locūt _____ esse nec umquam ment _____ esse'

Exercitium 7

1. Mārcus à patre verberātus nōn est, quia iam verberat̄ _____ à magistrō, sed in cubiculum inclusus est.
 2. Puer enim nōn modo malus discipulus fu_____ et in lūdō dormiv_____, sed etiam in viā pugnāv_____ et falsum dix_____ (= mentit_____).

3. Mārcus: "Tū mē in cubiculum inclūsistī, pater, etsī iam ā magistrō verberāt _____! Nōnne satis pūnit _____ ā magistrō?"

4. Iūlius: "Ego tē inclūsti, etsī iam ā magistrō verberāt _____, quia nōn modo malus discipulus fu _____ et in lūdō dormīv _____, sed etiam in viā pugnāv _____ ac falsum dix _____. Certē nōn satis pūnit _____ ā magistrō!"

5. Mārcus (ad Quīntum): "Pater mē in cubiculum inclūsīt, quia nōn sōlum malus discipulus fu _____ et in lūdō dormīv _____, sed etiam in viā pugnāv _____ ac falsum dix _____. "

6. Herī magister puerōs verberāvit, quia malī discipulī fu _____ et in lūdō dormīv _____.

7. Malī discipulī bonīs: "Herī magister nōs verberāvit, quia malī discipulī fu _____ et in lūdō dormīv _____; at vōs laudāvit, quia bonī discipulī fu _____ atque omnia verba eius audīv _____. "

8. Mārcus et Titus Sextum pulsāvērunt, quia ab eō 'barbarī' appellāt _____

9. Iūlius: "Cūr Sextum pulsāvistis? Vōsne ab eō pulsāt _____?"

10. Mārcus: "Sextum pulsāvimus, quod ab eō 'barbarī' appellāt _____"

Exercitium 8

Exempla: Patér prūdentior est filiō = Pater prūdentior est quam filius.
Leōne fortior = fortior quam leō.

1. Digitus quārtus minor est digitmedi [= quam digitus medius].
 2. Mōns Aetna altior est montVesuvii [= quam mōns Vesuvius].
 3. Via Appia cētervi longior est [= longior est quam cēterae viae].
 4. Quae dea Venerpulchrior est [= pulchrior est quam Venus]?
 5. Quod ornāmentum pulchrius est anulgemmāt?
 6. Nūllus discipulus Mārcpigrior est.
 7. Canis iānitōris lupferōcior est.
 8. Toga Mārci nivcandidior erat.
 9. Nūllum mare māius est oceān?
 10. Nūlla stēlla sōl clārior est.

Lēctiō grammatica (versūs 118–162)

Exercitium 9

Actívum
1. *Vocāv|it* est praeteritum , *vocāv|erat* praeteritum

2. Plūsq[uam]perfectum (pers. 3 sing.) dēsinit in ~erat, quod ad thema additur, ut dixerat.

3. Plüsquamperfectum: singulärinis: pers. 1 ~eram, 2 ~, 3 ~; pluriālis: pers. 1 ~, 2 ~, 3 ~.

Sing.	Plür.	Sing.	Plür.
4. Pers. 1 <i>amāv</i> _____	<i>amāv</i> _____	<i>monu</i> _____	<i>monu</i> _____
5. Pers. 2 <i>amāv</i> _____	<i>amāv</i> _____	<i>monu</i> _____	<i>monu</i> _____
6. Pers. 3 <i>amāv</i> _____	<i>amāv</i> _____	<i>monu</i> _____	<i>monu</i> _____
7. Pers. 1 <i>dīx</i> _____	<i>dīx</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
8. Pers. 2 <i>dīx</i> _____	<i>dīx</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____
9. Pers. 3 <i>dīx</i> _____	<i>dīx</i> _____	<i>audīv</i> _____	<i>audīv</i> _____

≈us	eram	≈i	erāmus
≈a	erās	≈ae	erātis
	erat		erant

ablātīvus
comparatiōnis
(*comparatiō* · *ōnis f*
< *comparare*)

Lēctiō grammatica

plusquamperfectum

act.	sing.	plur
1	$\sim era m$	$\sim erā mus$
2	$\sim erā s$	$\sim erā tis$
3	$\sim erā t$	$\sim erā nt$

pass.		Passīvum
sing.	plūr.	11. <i>Vocātus</i> est praeteritum perfectum passīvī est; <i>vocātus erat</i> est praeteritum passīvī.
<i>sus-a-ton</i>	<i>sī-ae-a</i>	12. Plūsquamperfectum passīvī cōnstat ex _____ perfectī et praeteritō verbī esse (<i>eram</i> , <i>erās</i> , <i>erat</i> ...).
1 <i>eram</i>	<i>erāmus</i>	Sing.
2 <i>erās</i>	<i>erātis</i>	Plūr.
3 <i>erat</i>	<i>erant</i>	13. Pers. 1 <i>vocātus</i> _____ <i>vocāt</i> _____
		14. Pers. 2 <i>vocāt</i> _____ <i>vocāt</i> _____
		15. Pers. 3 <i>vocāt</i> _____ <i>vocāt</i> _____
		Exercitium 10
		1. <i>cadere</i> , _____ <i>isse</i>
<i>cupiō -iunt</i>		2. <i>cognoscere</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i>
		3. <i>cupere</i> , _____ <i>isse</i>
		4. <i>dare</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i>
<i>eō eunt</i>		5. <i>faterī</i> , _____ <i>um esse</i>
		6. <i>frangere</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i>
		7. <i>ire</i> , _____ <i>isse</i>
		8. <i>lavāre</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i>
		9. <i>loquī</i> , _____ <i>um esse</i>
		10. <i>ludere</i> , _____ <i>isse</i>
		11. <i>mordēre</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i>
<i>red-eō -eunt</i>		12. <i>nōscere</i> , _____ <i>isse</i>
		13. <i>redire</i> , <i>red</i> _____ <i>isse</i>
		14. <i>reprehendere</i> , <i>re</i> _____ <i>isse</i> , <i>re</i> _____ <i>um esse</i>
		15. <i>velle</i> , _____ <i>isse</i>
		16. <i>vidēre</i> , _____ <i>isse</i> , _____ <i>um esse</i>

Cap. XXV**Lēctiō I**

aedificāre
aedificiūm
agnus
complūrēs
currus
fābula
forte
humilis
interficere
mīrabilis
moenia
mōnstrūm
ōlim
patēre
quotannīs
regere
saevus
taurus
terribilis
timidus
trahere
vorāre

CAPITVLVM VICESIMVM QVINTVM**Lēctiō prima (versūs 1–41)****Exercitium 1**

1. _____ et lupus _____ [= sine causā] ad eundem rīvum vēnērunt.
2. Quattuor equī currum Sōlis _____; nec facile est equōs Sōlis _____.
3. Achillēs corpus Hectoris post _____ suum trāxit.
4. Rōmulus prīma _____ Rōmāna aedificāvit et frātrem _____.
5. Moenia, quae Rōmulus _____, nōn alta, sed _____ erant.
6. Qvīntus _____ dē Rōmulō et Remō iam audīvit.
7. Nunc fābulam dē _____ ferōci quod hominēs vivōs _____ audīre cupit.
8. Tāle mōnstrūm _____ [= ferōx] Qvīntum nōn terrēbit, neque enim is puer _____ est.
9. In Crētā _____ [= tempore antiquō] vīvēbat _____ mōnstrūm, nōmīne Mīnōtaurus, cui corpus virī, sed caput _____ erat.
10. _____ [= plūrēs quam duo] adulēscētēs virginēsque Athēniēnsēs _____ [= omni annō] ad Mīnōtaurūm mittēbantur.
11. Labyrinthus est magnum _____, unde nēmō potest exīre, quamquam iānua _____.
12. Daedalus complūrēs rēs _____ [< mīrāri] effēcerat praeter labyrinthus.

Exercitium 2

1. Quid Qvīntus Syram sibi nārrāre iubet? ...
2. Quid fēcit Achillēs? ...

3. Quis prīmōs mūrōs Rōmānōs aedificāvit? ...
4. Quem Rōmulus interfēcit?
5. Cūr Qvīntus fābulam dē Rōmulō audīre nōn vult? ...
6. Quālem fābulam Qvīntus audīre cupit? ...
7. Quām fābulam Syra puerō nārrat? ...
8. Quāle mōnstrūm erat Mīnōtaurus? ...
9. Ubi illud mōnstrūm habitābat? ...
10. Quid est labyrinthus? ...
11. Clausane erat iānua labyrinthi? ...
12. Quis illum labyrinthūm aedificāverat? ...
13. Unde veniēbant hominēs quōd edēbat Mīnōtaurus? ...
14. Quālia vēla gerēbat nāvis eōrum? ...

Lēctiō secunda (versūs 42–88)**Exercitium 3**

1. Iūlia: "Manē h____ apud nōs, pater! Nōlī h____ abīre!"
2. Iūlius: "Crās necesse erit mē h____ Rōmām proficisci, sed brevi h____ ad vōs redībō."
3. Iūlia: "Quārē rūrsus Rōmām ibis? Necesse nōn est totiēs ill____ ire nec tot diēs ill____ manēre."
4. Iūlius: "Rōmāe vīvere mē nōn dēlectat; itaque post paucōs diēs ill____ discēdam atque h____ revertar."
5. Iūlia: "Quod dōnum mihi ill____ afferēs?"

Exercitium 4

1. Minōs, _____ Crētā, Athēnās expugnāverat.
2. Post _____ urbīs rēx et pecūniām et hominēs postulāvit.
3. Itaque quotannīs complūrēs Athēniēnsēs ad _____ certam mittēbantur.
4. Minōs enim et pecūniae et sanguinis _____ erat.
5. Thēseus, vir _____ cupidus, Mīnōtaurūm _____ [= interficere] atque _____ suōs servāre _____.
6. Thēseus, qui glādiūm gerēbat, ad pugnam _____ erat.
7. Ariadna Thēseō _____ longum dedit; ita filia rēgīs eī _____ tulit.
8. Thēseus: "_____ [= mox] hūc redībō, nec posteā tē relinquam, Ariadna: hoc tibi _____ [= prōmittō]."
9. Tum Thēseus sine _____ [= continuō] labyrinthūm intrāvit atque Mīnōtaurūm _____ [= necāvit/interfēcit].
10. Posteā filum Ariadnae secūtūs _____ labyrinthi facile repperit.

Exercitium 5

1. Cūr Athēniēnsēs in Crētam mittēbantur? ...
2. Cūr Minōs Athēniēnsib⁹ inimīcus erat? ...
3. Ubi Thēseus vīvēbat? ...
4. Quām bēstiam Thēseus iam necāverat? ...
5. Quid Thēseus tum agere cōnstituit? ...
6. Sōlusne Thēseus in Crētam profectus est? ...
7. Quō rēx Minōs Thēseum dūcī iussit? ...
8. Quae fuit Ariadna? ...
9. Cūr ea Thēseum servāre cōnstituit? ...
10. Quōmodo Ariadna Thēseō auxiliū tulit? ...
11. Quid Thēseus Ariadnae prōmisit? ...
12. Quid fecit Thēseus in labyrinthō? ...
13. Quōmodo exitūm labyrinthi repperit? ...

(ubi?) hīc illīc
(unde?) hīnc illīnc
(quōd?) hīc illīc

auxiliū
brevi
cīvis
cōnstituere
cupidus
exitus
expugnātiō
filum
glōria
mora
mors
nēcāre
occidere
parātus
pollicēri
rēx

Lectiō III

-re -minī
 [1] -āre -āminī
 [2] -ēre -ēminī
 [3] -ere -imīnī
 [4] -ire -imīnī

cōspectus
dēscendere
dēserere
ibi
lītus
maerēre
nāratiō
nex
oblivisci
prōspicere
regere
saxum
(nāvem) solvere

acc./gen.

*Lectiō tertia (versūs 89-144)**Exercitium 6*

1. Iūlius: "Nōlō sōlus ambulāre. Comit _____ mē, Syre et Lēander! Opper _____ mē ante portam!"
2. Līdia: "Nōlī mē dēserere, Mēde! Hoc mihi pollic ____!"
3. Mēdus: "Proficisc _____ mēcum, Līdia! Comit _____ mē in Graeciam!"
4. Mēdus: "Nāvem solvite, nautae! Intu _____ caelum! Proficisc _____!"
5. Dāvus: "Sequ _____ mē in cubiculum tuum, Mārcē!"
6. Dux: "Laet _____, militēs! Hostēs fugiunt. Sequ _____ eōs, sed brevi hūc revert ____!"
7. Līdia: "Nōlī deōs Rōmānōs verēri, Mēde! Ünum sōlum Deum ver ____! Eius auxilium opper ____!"

Exercitium 7

1. Post _____ [> necāre] Minōtaurī Thēseus nāvem _____ atque cum Ariadnā profectus est.
2. Naxī Thēseus Ariadnam _____ [= reliquit].
3. Prīmō Ariadna amīcum in _____ quaeſīvit.
4. Deinde in altum _____ ascendit, unde _____ nāvem Thēsei procul in mari vīdit.
5. Postquam nāvis ē _____ eius abiit, Ariadna dē saxō in lītus _____.
6. _____ [= illīc] puella misera capillum et vestem scindēbat, sicut agunt hominēs qui _____.
7. Post mortem Aegei Thēseus multōs annōs Athēnās _____.
8. Hic Syra finem _____ facit.
9. Syra virum improbum amāvit, neque tamen illius virī _____ potest.

Exercitium 8

- Exempla:* Fābulās nārrāre mē dēlectat = Nārratiō fābulārum mē dēlectat.
Vir qui pecūniām cupit = vir pecūniāe cupidus.
1. Difficile fuit urb _____ expugnāre: Expugnātiō urb _____ difficilis fuit.
 2. Vocābul _____ Latīn _____ dēclināre dēbēmus: Dēclinatiō vocābul _____ Latin _____ facilis nōn est.
 3. Thēseus patri _____ amābat atque glōri _____ cupiēbat: ille vir patri _____ amāns atque glōri _____ cupidus in Crētam profectus est.
 4. Thēseus mort _____ nōn timēbat. Sine timōre mort _____ labyrinthum intrāvit.
 5. Thēseus ob amōrem patri _____ atque glōri _____ cupiditatem Minōtaur _____ necāvit.
 6. Post necem Minōtaur _____ Thēseus in patriam revertit.
 7. Magister Mārc _____ nōn laudat: in epīstulā eius nulla laus Mārc _____ est.

Exercitium 9

1. Quid Thēseus cīvibus suis ostendit? ...
2. Num Thēseus sōlus ē Crētā profectus est? ...
3. Ubi Ariadnam reliquit Thēseus? ...
4. Ubi amīcum suum Ariadna quaeſīvit? ...
5. Quid puella ē saxō prōspiciēns vīdit? ...
6. Quid facere solent hominēs qui maerent? ...
7. Cūr Syra viris nōn crēdit? ...
8. Quōd Thēseus Nāxō profectus est? ...
9. Unde Aegeus rēx in mare prōspiciēbat? ...
10. Cūr Aegeus filium suum mortuum esse arbitrabātur? ...

11. Quid tum fēcit Aegeus? ...
12. Quod mare ab Aegeō rēge appellātum est? ...
13. Ubi situm est mare Aegaeum? ...
14. Quis rēx Athēniēnsium factus est post Aegeum? ...

*Lectiō grammatica (versūs 145-154)**Exercitium 10*

- Exempla: Dominus servum sē comitārī iubet: "Comitārē mē, servē!"
Dominus servōs sē comitārī iubet: "Comitāmīnī mē, servī!"
1. Comitārī infīnitīvus verbī dēpōnētis est. Comitārē nōn est infīnitīvus, sed _____ verbī dēpōnētis.
 2. Comitārē est _____ singulāris; comitāmīnī imperātīvus _____ est.
 3. Infīnitīvus: cōnārī; imperātīvus: sing. cōn _____ plūr. cōn _____.
 4. Infīnitīvus: verērī; imperātīvus: sing. ver _____ plūr. ver _____.
 5. Infīnitīvus: loquī; imperātīvus: sing. loqu _____ plūr. loqu _____.
 6. Infīnitīvus: partīrī; imperātīvus: sing. part _____ plūr. part _____.

Exercitium 11

1. accēdere, ac _____ isse
2. cōncendere, cōn _____ isse
3. cōspicere, cōn _____ isse, cōn _____ um esse
4. cōstituere, cōn _____ isse, cōn _____ um esse
5. dēserere, dē _____ isse, dē _____ um esse
6. gerere, _____ isse, _____ um esse
7. iacere, _____ isse, _____ um esse
8. incipere, _____ isse, _____ um esse
9. interficere, inter _____ isse, inter _____ um esse
10. iubēre, _____ isse, _____ um esse
11. oblīvisci, ob _____ um esse
12. occīdere, oc _____ isse, oc _____ um esse
13. petere, _____ isse, _____ um esse
14. proficisci, pro _____ um esse
15. quaerere, _____ isse, _____ um esse
16. reddere, red _____ isse, red _____ um esse
17. regere, _____ isse, _____ um esse
18. relinquere, re _____ isse, re _____ um esse
19. reperīre, _____ isse, _____ um esse
20. sequī, _____ um esse
21. trahere, _____ isse, _____ um esse

Lectiō grammatica

imperātīvus verbī
dēpōnētis
 [1] -āre -ā|mīnī
 [2] -ēre -ē|mīnī
 [3] -ere -|imīnī
 [4] -ire -ī|mīnī

a- dē-scendere
cōn-spiciō -iunt

iaciō -iunt
in-cipiō -iunt
inter-ficiō -iunt

Cap. XXVI

Lēctiō I

celer -eris -ere
equus celer (*m*)
nāvis celeris (*f*)
pilum celer (*n*)

audāx
cacer
celer
cōnficere
cōsequī
cōnsilium
cōnsumere
effugere
fuga
haud
invenīre
iuvāre
paene
persequī
quisquam
quoniam
reliquus
vērum

Lēctiō II

-ndūm -i -ō
[1] -andum -i -ō
[2] -endum -i -ō
[3] -endum -i -ō
[4] -iendum -i -ō
nārrāre
ad nārandūm
... nārandī
(in/dē) nārandō

CAPITVLVM VICESIMVM SEXTVM

Lēctiō prima (versūs 1-31)

Exercitium 1

- Asinus nōn tam cel _____ est quam equus.
- Aquila est avis magna et cel _____.
- Nūllus deus tam cel _____ est quam Mercurius.
- Fuga cel _____ hostes perterritōs servāvit.
- Ventus cel _____ et subitus mare turbāvit.
- Nihil tam cel _____ est quam fulgor.

Exercitium 2

- Rēx Mīnōs Thēseum fugientem _____ est.
- Nāvis Mīnōis nōn tam _____ fuit quam Thēsei.
- Itaque rēx Thēseum _____ nōn potuit.
- Daedalus, qui filum _____ et Ariadnae dederat, ā rēge in labyrinthum inclūsus est sicut in _____.
- Hic Syra, quae _____ [= nōn] paulum temporis iam _____ in nārrandō, finem facere vult.
- _____ [= sed] Quīntus, quī magnam fābulae partem iam audīvit, partem _____ quoque audīre cupit.
- Syra igitur dē _____ Daedali et Īcarī nārrat.
- Daedalus exitum labyrinthi _____ [= reperiēre] nōn potuit, neque _____ [= et nēmō] eum _____ [= eī auxiliū tulit].
- _____ igitur aliā viā exire nōn potuit, vir _____ [= audēns] per āera _____ cōstituit.
- Hoc _____ adhūc ab Īcarō ignōrābatur.
- Puer fessus 'sē _____ [= prope] mortuum esse' dixit.

Exercitium 3

- Cūr rēx Thēseum fugientem cōsequī nōn potuit? ...
- Quō Mīnōs Daedalum inclūdi iussit? ...
- Quid Daedalus cōfēcerat et Ariadnae dederat? ...
- Quis cum Daedalō in labyrinthum inclūsus est? ...
- Cūr Syra hīc finem facere vult? ...
- Quā viā Daedalus effugere cōstituit? ...
- Cūr Īcarus labyrinthum 'cacerem' appellāvit? ...
- Quārē fessus erat Īcarus? ...
- Multumne cibī iīs reliquum erat? ...
- Quōrum auxiliū Īcarus opperiābatur? ...

Lēctiō secunda (versūs 32-82)

Exercitium 4

- Nautae parāti sunt ad nāvig _____.
- Syra finem nārr _____ facit quia fessa est nārr _____.
- Puer autem cupidus est aud _____ neque parātus ad dorm _____.
- Stilus necessārius est ad scrib _____.
- Sextus industrius est in scrib _____ et in leg _____ et in comput _____; is enim cupidus disc _____ est.
- Pueri scribere discunt scrib _____; ars scrib _____ haud facilis est.
- Capitulum XVI est dē māri et dē nāvig _____.
- Iūlia dēlectātur in hortō ambul _____ et flōrēs aspicí _____.
- Mēdus cōsilium ā dominō fugi _____ excōgitāverat.
- Daedalus filium, qui vol _____ studiōsus erat, artem vol _____ docuit.
- Paulum satis est ad beātē viv _____.

12. Quōmodo loquī discimus? Loquī discimus aliōs loquentēs aud _____ et imit _____.

Exercitium 5

- Qui ī carcere inclūsus est nōn est _____.
- Avis _____ montēs et flūmina volāre potest.
- Aquila circum labyrinthum in magnum _____ volābat.
- Daedalus cōnsilium fugae iam _____: ālās facere cōstituit- erat atque ē labyrinthō _____.
- Ālās cōnficere _____ difficile est, sed Daedalus ālās _____ [= māxiṁas] cōfēcit ex _____, quās cērā in lacertis _____.
- Ille _____ [= certē] deus nōn erat, sed tamen arte suā ipsam mūtare poterat.
- "Opus iam _____ est" inquit Daedalus, "Ecce exemplum _____ meae novissimum. Iam avēs in volandō _____ possumus."
- Puer, etsī _____ erat volandī, sē suprā humum _____ nōn potuit.
- Pater filium ālās _____ movēre docuit _____ [= sicut] avis.
- Tum filium sīc monuit: "Nōli volāre in _____ āere prope mare neque in _____ āere prope sōlem, nam _____ sōlis cēram _____ ac pennās _____ poterit. _____ estō!"
- _____ est pars bracchii superior.

Exercitium 6

- Quid Daedalus excōgitāverat? ...
- Quae via sōla iīs patēbat ad fugiendum? ...
- Quid Daedalus suprā sē vidit? ...
- Quae animālia nātūrā volāre possunt? ...
- Cūr homō volāre nōn potest? ...
- Quās rēs mīrabilēs Daedalus iam cōfēcerat? ...
- Quōmodo Daedalus ālās cōfēcit? ...
- Ubi fixae sunt ālāe? ...
- Cūr Īcarus nōn statim volāre potuit? ...
- Quid Daedalus filium suum docuit? ...
- Ubi pater Īcarum volāre iussit? ...
- Cūr eī nōn licēbat in summum caelum ascendere? ...

Lēctiō tertia (versūs 83-145)

Exercitium 7

- Exempla:* Thēseus, postquam ē Crētā profectus est, Naxum vēnit
= Thēseus ē Crētā profectus Naxum vēnit.
Quīntus, qui cultrum medici verēbatur, oculōs clausit
= Quīntus cultrum medici veritus oculōs clausit.
- Mīnōs Thēseum _____ [= postquam Thēseum persecūtus est] domum revertit.
 - Daedalus filium _____ [= postquam filium ūsculātus est] "Iam sequere mē!" inquit.
 - Ita _____ [= Postquam ita locūtus est] Daedalus cum filio ēvolāvit.
 - Filum Ariadnae _____ [= Postquam filum Ariadnae secūtus est] Thēseus exitum labyrinthi repperit.
 - Tabellarius canem _____ [= qui canem verēbatur] intrāre nōluit.
 - Aegeus filium mortuum esse _____ [= qui filium mortuum esse arbitrābatur] in mare sē iēcit.

ars
cautus
deorsum
ēvolāre
excōgitāre
figere
ignis
imitāri
infimus
ingēns
lacertus
levāre
liber
mollire
nātūra
opus
orbis
penna
perficere
quidem
studiōsus
summus
sūrsum
tamquam
trāns
ūtere

Lēctiō III

cultrum veritus :
cultrum verēns

aberrāre
accidere
cāsus
dēspicere
causā (-ndī)
libertās
māximē
multitūdō
orbis (terrārum)
paeninsula
propinquus
quatere
revocāre
sin
suspicere
temerārius
vērum (etiam)
vidēri

Lēctiō grammatica

gerundium [1, 2] [3, 4]
acc. -ndum -endum
gen. -ndī -endī
abl. -ndō -endō

Exercitium 8

- Peloponnēsus nōn īnsula, sed _____ est.
- Daedalus et Īcarus ē labyrinthō ēvolantēs novā _____ gaudēbant ac _____ [= magnum numerum] īnlārum mīrabantur.
- Īcarus _____ [= deorsum aspiciēns] paene tōtum terrārum vidēre poterat, _____ [= sūrsum aspiciēns] sōlem lūcentem vidit.
- Puer _____ [= nimis audāx] in summum caelum ascendit.
- Tum _____ [= factum est] id quod pater timuerat: sōl _____ [<> prope] cēram mollīvit et pennas ussit.
- Puer, lacertōs nūdōs _____, in mare cecidit.
- Haec fābula nōn sōlūm dēlectandī, _____ [= sed] etiam monendī nārrātur.
- Ex omnībus fābulīs haec dē _____ [< cadere] Īcarī Quintum _____ dēlectat.
- Puer fessus Syram abeuntem nōn _____.
- Rēs quae procul absunt parvae esse _____.
- In somniis Quīntus volāre sibi _____ [= sē volāre putat].
- Sī industrius es, multum discis, _____ [= sī autem] piger es, nihil discis.
- Nōli ā rēcta viā _____!

Exercitium 9

- Quis fugam Daedali et Īcarī animadvertis? ...
- Quid arbitratūs est pāstor qui eōs volāre vidit? ...
- Cūr pater et filius nōn rēcta viā Athēnās volāvērunt? ...
- Quid volantēs sub sē vīdērunt? ...
- Quid est Peloponnēsus? ...
- Quōmodo Peloponnēsus cum reliquā Graeciā coniungitur? ...
- Quid est Corinthus? ...
- Quārē Īcarus ad sōlem ascendit? ...
- Quid tum puerō temerāriō accidit? ...
- Quid appellātur id mare quo Īcarus cecidit? ...
- In quā īnsulā inventum est corpus pueri? ...
- Cūr Quintus fessus nōn est fābulās audiendō? ...
- Quārē nārrātur haec fābula? ...

Lēctiō grammatica (versūs 146–162)

Exercitium 10

Exempla: Nāvigāre necesse est. Nautae nāvigāre cupiunt.
Nāvēs necessāriae sunt ad nāvigandum.
Nautae cupidī sunt nāvigandi.
Nautae pecūniām faciunt nāvigandō.

- Nāvigāre īfīnitīvus est. Nāvigandum nōn īfīnitīvus, sed _____ est.
- Nāvigandum accūsātīvus gerundii est; nāvigandī est _____, nāvigandō _____ gerundii.
- Īfīnitīvus: vocāre. Gerundium: accūsātīvus voca _____, genetīvus voca _____, ablātīvus voca _____.
- Īfīnitīvus: vidēre. Gerundium: accūsātīvus vide _____, genetīvus vide _____, ablātīvus vide _____.
- Īfīnitīvus: legere. Gerundium: accūsātīvus leg _____, genetīvus leg _____, ablātīvus leg _____.
- Īfīnitīvus: audīre. Gerundium: accūsātīvus audi _____, genetīvus audi _____, ablātīvus audi _____.

Exercitium 11

- accidere, ac _____ isse
- capere, _____ isse, _____ um esse
- cōnsidere, cōn _____ isse
- ficere, - _____ isse, - _____ um esse
- figere, _____ isse, _____ um esse
- invenīre, in _____ isse, in _____ um esse
- iupigere, _____ isse, _____ um esse
- iuvāre, _____ isse, _____ um esse
- mergere, _____ isse, _____ um esse
- movēre, _____ isse, _____ um esse
- spicere, - _____ isse, - _____ um esse
- ūrere, _____ isse, _____ um esse

capiō -iunt

-ficiō -iunt

-spiciō -iunt

Cap. XXVII

Lēctiō I

ablātīvus īstrūmentī

CAPITVLVM VICESIMVM SEPTIMVM

Lēctiō prima (versūs 1–49)

Exercitium 1

Exempla: Quō īstrūmentō agricola metit? Falce metit.
Qui metit falce ūtitur.

- Discipulus stil _____ in tabulā scribit.
- Discipulus qui scribit stil _____ et tabul _____ ūtitur.
- Miles gladi _____ et scūt _____ et ali _____ arm _____ pugnat.
- Miles pugnāns gladi _____ et scūt _____ et ali _____ arm _____ ūtitur.
- Qui in aliam terram it aut nāv _____ aut curr _____ aut equo _____ vehitur.
- Avis volāns al _____ ūtitur; homō ambulāns ūtitur ped _____.
- In loquendō lingua _____ ūtimur, aur _____ ūtimur in audiendō.

Exercitium 2

- Hortus lūlii _____ [= pulcher] agris _____.
- Mēnse Augustō _____ metitur; deinde _____ arantur.
- Vir cuius _____ est agrōs colere _____ dicitur.
- Agricola qui _____ arātrō _____.
- Arātrum est _____ quō agriculta arat.
- _____ [= qui arat] duōs bovēs, qui _____ trahunt, _____ [= ante] sē _____.
- Agricola qui serit sēmen manū _____.
- Novum frūmentum _____ ex parvis _____.
- Agricolae mēnse Augustō frūmentum _____ solent, quia eō mēnse frūmentum _____ est.
- _____ est īstrūmentum quō frūmentum metitur.
- Agricolae prīmū arant, deinde _____, _____ [= postrēmō] metunt; ita agricolae agrōs suōs _____.
- Agri lūlii, qui magnās _____ ferunt, _____ sunt.
- In campīs qui nōn arantur ovēs, porci, bovēs _____.
- Facilius est _____ pāscere quam agrōs colere.
- In Italiā _____ [= nōn satis] frūmentī metitur; itaque magna _____ frūmentī ex Āfricā in Italiām _____.
- Aegyptiī bis ter _____ [= bis vel ter] in annō metunt.
- Latīum dicitur ea _____ in quā urbs Rōma sita est.
- Antiqui Latīni hominēs _____ [= indocti] ac barbari erant.
- Vineae sunt agrī qui _____ ferunt.
- _____ efficitur ex frūgībus vītium, quae _____ dicuntur.

ager
agere
agricola
amoenus
arāre
arātor
arātrum
cingere
colere
cōpia
crēscere
dēnique
falx
fertilis
frūges
frūmentum
īstrūmentum
inēhēre
mātūrus
metere
negōtium
parum
pāscere
pecus
prae
regiō
rudis

sēmen
serere
spargere
ūti
ūva
-ve
vīnum
vītis

Exercitium 3

1. Quid Iūlius post meridiem facere solet? ...
2. Quid crēscit in agris quī hortum cingunt? ...
3. Quō mēnse metitur frūmentum? ...
4. Quid est agricultae negotium? ...
5. Quid est arātrum?
6. Quae bēstiae arātrum trahunt? ...
7. Quōmodo serit agriculta? ...
8. Quō instrumentō ūtitur agriculta quī metit? ...
9. Cuius pater est Sāturnus? ...
10. Quid fecit Sāturnus postquam ē caelō pulsus est? ...
11. Cūr magna Italiae pars nōn arātur? ...
12. Quid est negotium pāstōris? ...
13. Unde frūmentum Rōmam invehitur? ...
14. Cūr necesse est solum Āfricæ rigāre? ...
15. Quoties in annō Aegypti metere possunt? ...

Lēctiō II

Lēctiō secunda (versūs 50–114)

Exercitium 4

Exempla: Pater filium surgere et stāre, tacēre et audire iubet =

Pater filiō imperat ut surgat et stet, taceat et audiat.

1. Magister discipulōs cōnsidere et tacere iubet = Magister discipulīs imperat ut....
2. Magister Mārcum surgere et respondere iubet =
3. Domina ancillam intrāre iubet =
4. Gubernātor nautās aquam haurīre iubet =
5. Dominus servōs industriē labōrare iubet =
6. Iūlius iānitōrem vigilāre et domum bene cūstōdire iubet =.....
7. Dux militēs oppidum hostium oppugnāre iubet =
8. Iūlius servum medicum arcessere iubet =
9. Medicus Quīntum ōs aperīre et linguam ostendere iubet =
10. Medicus Iūliūm bracchium puerī tenēre iubet =
11. Iūlius servōs cōsistere et manēre iubet =

Exercitium 5

1. Iūlius _____ [= villam cum agris] habet sub monte Albānō.
2. Multi dominī Rōmāni, qui ipsi in agris nōn _____, _____ [= opus] agricultarū indīgnūm esse _____ [= putant].
3. Iūlius in praediō suō _____ [= sub urbe sitō] nōn labōrat, sed _____.
4. Itaque sē _____ agricultilēs beatūm esse _____ [= exīstimat].
5. Rōmae Iūlius multa negōtia _____ [< urbs] cūrāre dēbet, neque tūlum _____ ei est.
6. Post meridiem dominus _____ [= circūm] agrōs et vīneās ambulat.
7. Nōn urbs, sed _____ amoēnum et quiētūm Iūliūm dēlectat.
8. _____ est agriculta quī alienōs agrōs _____ dominō colit.
9. _____ colōnus DCCC sēstertiōs Iūliō dēbet.
10. Iūlius colōnō imperat _____ mercēdem solvat: "Solve mercēdem, quam iam saepe _____ tē [= ā tē] poposci!"
11. Colōnus pauperrimus, qui _____ nummum _____ possidet, sē ad pedēs dominī _____; miser colōnus dominum _____ ut patiētiam habeat.
12. Iūlius: "Vir _____ sum, sed hic finis est patientiae meae!"
13. Colōnus: "Nōlī mē ab uxōre gravidā ____! Per omnēs deōs tē ōrō."

[1] -et -ent
[2, 3, 4] -at -ant

[1] -āre
-et -ent
[2] -ēre
-eat -eant
[3] -ere
-at -ant
[4] -ire
-iat -iant

abs
cūra
cēnsēre
circā
colōnus
existimāre
gravida
labor
labōrare
nē... quidēm
neglegere
ōrāre
ōtium
patiēns
patientia
prae
praedium
precēs
prō
prōicere
quidam
quiēscere

14. Iūlius _____ colōnī movētur: colōnō imperat ut uxōrem _____ cūret ac mercēdem intrā _____ [XXX] diem solvat.
15. _____ infantū multū temporis magnamque _____ postulat.
16. Bona māter infantēs suōs nōn _____, sed bene cūrat.

Exercitium 6

1. Ubi ambulat Iūlius? ...
2. Quālēs sunt villaē quibus Iacus Albānus cingitur? ...
3. In quā Italiae regiōne plūrimae sunt villaē? ...
4. Quōs Iūlius ambulāns aspicit in agris? ...
5. Cūr Iūlius sē prae agricultis beatūm esse cēset? ...
6. Quid est colōnus? ...
7. Omnēs colōnī mercēdem ad diem solvērunt? ...
8. Quot sēstertiōs quidam colōnus Iūliō dēbet? ...
9. Quid Iūlius illi colōnō imperat? ...
10. Quid colōnus Iūliūm ḍrat? ...
11. Cūr colōnus mercēdem statim solvere nō potest? ...
12. Quot liberī illi colōnō sunt? ...
13. Cūr uxor colōnī liberōs cūrāre nō potest? ...
14. Quid Iūlius colōnūm monet? ...

Lēctiō tertia (versūs 115–180)

Exercitium 7

Exempla:

Dominus servum monet ut industriūs sit: ut labōret nēve quiēscat: "Moneō tē ut industriūs sis: ut labōrēs nēve quiēscās!" Servus: "Opus nōn est mē monēre ut industriūs sim: ut labōrem nēve quiēscam."

Dominus servōs monet ut industriūs sint: ut labōrent nēve quiēscant: "Moneō vōs ut industriūs sitis: ut labōrētis nēve quiēscātis." Servi: "Opus nōn est nōs monēre ut industriūs simus: ut labōrēmus nēve quiēscāmus."

1. Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solv_____: "Imperō tibi ut mercēdem solv____!"

2. Iūlius: "His litterīs magister mē monet ut mercēdem solv____."

3. Dux militēs monet ut fortiter pugn____ et hostēs vinc____: "Moneō vōs ut fortiter pugn____ et hostēs vinc____!"

4. Miles fortissimus: "Audite, amici: dux nos monet ut fortiter pugn____ et hostēs vinc____."

5. Iūlius ad amīcum absentem scribit: "Tē ōrō ut ad mē scrib____ aut ipse veni____. Cūrā ut vale____ et mē am____!"

6. Iūlia: "Māter semper mē monet ut cauta s____, nec umquam monet vōs, puerī, ut cauti s____."

7. Mārcus: "Māter tē monet ut cauta s____ quia tū cauta nōn es; nōs vērō cauti sumus: itaque opus nōn est nōs monēre ut cauti s____."

Exercitium 8

Exempla:

Dominus imperat ut servus verberētur et inclūdātur (= Dominus servum verberāri et inclūdi iubet). Servus: "Cūr imperās ut ego verberēr et inclūdar?" (= "Cūr mē verberāri et inclūdi iubēs?") Dominus: "Mē ūdēs! Itaque imperō ut verberēris et inclūdāris!" (= "Itaque tē verberāri et inclūdi ūbeōl!")

Dominus imperat ut servī verberērunt et inclūdārunt (= D. servūs verberāri et inclūdi iubet). Servi: "Cūr imperās ut nōs verberēmur et inclūdāmur?" (= "Cūr nōs verberāri et inclūdi iubēs?") Dominus: "Mē ūdēs! Itaque imperō ut verberēminī et inclūdāminī!" (= "Itaque vōs verberāri et inclūdi ūbeōl!")

[1] -em -ēmus
-ēs -ētis
-et -ent

[2, 3, 4]
-am -āmus
-ās -ātis
-at -ant

sim simus
sīs sitis
sit sint

[1] -er -ēmur
-ēris -ēmīnī
-ētūr -ēntūr

[2, 3, 4]
-ar -āmur
-āris -āmīnī
-ātūr -āntūr

rapere
rūs
suburbānus
trīcēsimus
urbānus
ut

1. Dominus imperat ut servus voc _____ et interrog _____ (= Dominus servum voc _____ et interrog _____ iubet).
2. Iūlius imperat ut pāstor prehend _____ et tene _____ (= Iūlius pāstōrem prehend _____ et ten _____ iubet).
3. Colōnus: "Cūrā ut ovēs ab agrīs prohibe _____!"
4. Dux nūntium monet ut cautē ex castris ēgredi _____ et oret ut sine morā sibi auxilium mitt _____.
5. Dux: "Cavē nē vide _____ nēve audi _____ ab hostib⁹s!"
6. Māter filiū monet ut bene lav _____: "Cūrā ut bene lav _____, Mārcē, nēve sordidis manibus proficisc _____!"
7. Mārcus: "Dāvus semper cūrat ut ego bene lav _____ nēve sordidis manibus proficisc _____."
8. Māter filiōs monet ut bene lav _____: "Cūrāte ut bene lav _____, filiī, nēve sordidis manibus proficisc _____."
9. Mārcus: "Dāvus semper cūrat ut nōs bene lav _____ nēve sordidis manibus proficisc _____."

Exercitium 9

1. Iūlius agricolās interrogat dē rēbus _____ [< rūs].
2. _____ sōlis efficit ut vīnum bonum fiat.
3. Nihil vīneis magis _____ quam sōl et calor, neque _____ [= ūlla rēs] iis magis _____ quam imber et _____.
4. Solum nōn ūmidum, sed _____ est.
5. _____ est magnus numerus bēstiarū quae simul pāscuntur.
6. Pāstor cūrat ____ ovēs ē grege aberrent _____ ā lupo rapiantur.
7. Servus qui officium suum neglegit _____ [= improbus] est.
8. Pāstor ovēs, quae frūmentum _____ [↔ mātūrum] carpere volunt, ab agrīs _____ dēbet.
9. Canis cavet _____ ūlla ovis ē grege aberret.
10. Iūlius, quamquam sevērus existimātur, tamen _____ nōn est.

Exercitium 10

1. Dē quib⁹s rēbus Iūlius agricolās interrogat? ...
2. Cūr agricola cēnset vīnum bonum futūrum esse? ...
3. Quid vīneis māximē prōdest? ...
4. Quid Iūlius agricolās monet? ...
5. Cūr agri Iūlii arte rigārī nōn possunt? ...
6. Quid est officium pāstōris? ...
7. Cūr ovīs nigra ē grege aberrāvit? ...
8. Quōmodo servāta est ovīs? ...
9. Quid Iūlius dē illō pāstōre existimat? ...
10. Cūr necesse nōn est pāstōrem arcessere? ...
11. Quid pāstor dominū ūrat? ...
12. Quid Iūlius duōbus agricolis imperat? ...
13. Quid faciunt ovēs dum pāstor ita tenētur? ...
14. Agricolae hoc videntēs quid agunt? ...
15. Tūne Iūlium dominū sevērum esse cēnsēs? ...

calor
frigus
grex
immātūrus
inhūmānus
nē
nēquam
nēve
nocēre
prōdesse
prohibēre
quidquam
rūsticus
siccus

Lēctiō grammatica

indicātivus et
coniunctivus
coniunctivus praesentis

Lēctiō grammatica (versūs 181–235)

Exercitium 11

Āctīvum

1. *Intrat* est tempus praesens; *intr̄et* quoque tempus _____ est.
2. *Intraſt* est indicātivus praesentis; *intr̄et* nōn indicātivus, sed _____ praesentis est.

3. *Taceſt*, *claudſt*, *dormiſt* est indicātivus praesentis; *taceſt*, *claudſt*, *dormiſt* est.
4. Coniunctivus praesentis: persona tertia: [1] -et, -ent, [2, 3, 4] -at, -ant; persona secunda: [1] -e, -e, [2, 3, 4] -e, -e; persona prima: [1] -e, -e, [2, 3, 4] -e, -e.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
voc _____	voc _____	vide _____	vide _____
voc _____	voc _____	vide _____	vide _____
voc _____	voc _____	vide _____	vide _____
dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
5. Pers. 1 voc _____ vide _____
6. Pers. 2 voc _____ vide _____
7. Pers. 3 voc _____ vide _____
8. Pers. 1 dūc _____ audi _____
9. Pers. 2 dūc _____ audi _____
10. Pers. 3 dūc _____ audi _____
11. Coniunctivus praesentis verbī esse: singulāris: pers. 1 sim, 2 s _____, 3 s _____, plūralis: pers. 1 s _____, 2 s _____, 3 s _____.

Passīvum

12. *Amāſtūr* est indicātivus praesentis passīvī; *amātūr* _____ praesentis passīvī est.
13. *Teneſtūr*, *scribſtūr*, *pūniſtūr* est indicātivus praesentis passīvī; *teneſtūr*, *scribſtūr*, *pūniſtūr* est.
14. Coniunctivus praesentis passīvī: persona tertia: [1] -ētūr, -ētūr, [2, 3, 4] -ētūr, -ētūr; persona secunda: [1] -ētūr, -ētūr, [2, 3, 4] -ētūr, -ētūr; persona prima: [1] -ētūr, -ētūr, [2, 3, 4] -ētūr, -ētūr.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
voc _____	voc _____	vide _____	vide _____
voc _____	voc _____	vide _____	vide _____
voc _____	voc _____	vide _____	vide _____
dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
dūc _____	dūc _____	audi _____	audi _____
15. Pers. 1 voc _____ vide _____
16. Pers. 2 voc _____ vide _____
17. Pers. 3 voc _____ vide _____
18. Pers. 1 dūc _____ audi _____
19. Pers. 2 dūc _____ audi _____
20. Pers. 3 dūc _____ audi _____

Exercitium 12

1. *crēscere*, _____ isse.
2. *dēsinere*, dē _____ isse.
3. *neglegere*, _____ isse, _____ um esse.
4. *poscere*, _____ isse.
5. *prōdesse*, _____ isse.
6. *quiēscere*, _____ isse.
7. *rapere*, _____ isse, _____ um esse.
8. *spargere*, _____ isse, _____ um esse.

āct. sing. plūr.
[1] -ē|m -ē|mus
-ē|s -ē|tis
-ē|t -ē|nt
[2, 3, 4] -ā|m -ā|mus
-ā|s -ā|tis
-ā|t -ā|nt

pass. sing. plūr.
[1] -ē|r -ē|mur
-ē|ris -ē|mīnī
-ē|tur -ē|ntur
[2, 3, 4] -ā|r -ā|mur
-ā|ris -ā|mīnī
-ā|tur -ā|ntur

prō-sum -sumus -sunt
-sim -sīs -sīt...

rapīō -iunt

*Cap. XXVIII**Lectiō I*

-ēsimus -a -um
40, 50, 60, 70, 80, 90:
-gintā
-gēsimus -a -um
200, 300, 600:
-centi -ae -a
-centēsimus -a -um
400, 500, 700, 800, 900:
-genti -ae -a
-gentēsimus -a -um

CAPITVLVM DVODETRICESIMVM

Lectiō prima (versūs 1-55)

Exercitium 1

Exemplum: viginti annis post = vīcēsimō annō post.

20.	vīcēsimus -a -um	80. octōgesimus	500. quīngentēsimus
30.	tricēsimus	90. nōnāgēsimus	600. sescentēsimus
40.	quadrāgēsimus	100. centēsimus	700. septingentēsimus
50.	quīnquāgēsimus	200. ducentēsimus	800. octingentēsimus
60.	sexāgēsimus	300. trecentēsimus	900. nōngentēsimus
70.	septuāgēsimus	400. quadrangēsimus	1000. millēsimus
1. _____ [XXX] annis post = _____ annō post.
 2. _____ [XL] annis post = _____ annō post.
 3. _____ [L] annis post = _____ annō post.
 4. _____ [LX] annis post = _____ annō post.
 5. _____ [LXX] annis post = _____ annō post.
 6. _____ [LXXX] annis post = _____ annō post.
 7. _____ [XC] annis post = _____ annō post.
 8. _____ [C] annis post = _____ annō post.
 9. _____ [CC] annis post = _____ annō post.
 10. _____ [CCC] annis post = _____ annō post.
 11. _____ [CCCC] annis post = _____ annō post.
 12. _____ [D] annis post = _____ annō post.
 13. _____ [DC] annis post = _____ annō post.
 14. _____ [DCC] annis post = _____ annō post.
 15. _____ [DCCC] annis post = _____ annō post.
 16. _____ [CM] annis post = _____ annō post.
 17. _____ [M] annis post = _____ annō post.

Exercitium 2

1. _____ angustum Siciliam ab Italia _____ [= dividit].
2. Tempestātē māximā necesse fuit mercēs ē nāve _____.
3. _____ Mēdi verbis Lȳdiae turbātus est.
4. Mēdus: “_____ deus an homō est iste dominus tuus, cui ventī [= pārēre] videntur?”
5. Iēsūs Christus _____ est in oppidō Bethlehem; _____ [= illūc] vēnērunt rēgēs ex oriente, qui īfantem _____ [= sicut] deum _____.
6. Magna _____ hominum Christum docētē sequēbātur.
7. Ex _____ [= tōtā] Iūdaēa hominēs aegri, qui _____ dē factis eius mīrabilib⁹ audiverant, ad Christum conveniēbānt.
8. Deus, qui semper vivit, nōn _____, sed _____ est.
9. Hominēs, qui _____ ac _____, mortālēs sunt.
10. _____ est quī vidēre nōn potest, _____ qui audire nōn potest, _____ qui loquī nōn potest, _____ qui ambulāre nōn potest.
11. Mēdus manūm _____ et _____ [= parvū librum] Lȳdiae
12. Matthaeus facta et _____ Christī _____ [= nārrat].

Exercitium 3

1. Quō nāvīgant Mēdus et Lȳdīa? ...
2. Estne mare adhūc turbidū? ...
3. Ubi est fretum Siculum? ...
4. Quā dē causā gaudent nautae? ...
5. Cūr nōn gaudet mercātor? ...
6. Dē quibus rēbus cōgitat Mēdus? ...
7. Cūr Lȳdia Mēdum aegrōtāre putat? ...

8. Ubi nātus est Christus? ...

9. Ubi sita est Iūdaea? ...

10. Qui Chrīstum parvulum adōrāvērunt? ...

11. Cūr hominēs aegri ad Chrīstum conveniēbānt? ...

12. Quid Lȳdia Mēdō ostendit? ...

Lectiō secunda (versūs 56-108)

Exercitium 4

Exemplā:

Dominus servō imperāvit ut tacēret et audīret, tum eum monuit ut labōrāret nēve quiēsceret; ut industrius esset.

Dominus servīs imperāvit ut tacērent et audīrent, tum eōs monuit ut labōrārent nēve quiēscerent; ut industrii essent.

Dominus imperāvit ut servus improbus vocārētur, prehenderētur, tenērētur, pūnīrētur.

Dominus imperāvit ut servī improbi vocārentur, prehenderentur, tenērentur, pūnīrentur.

1. Iēsūs virō claudō imperāvit ut surg _____ et ambul _____.

2. Medicus Quintō imperāvit ut ōs aper _____ et linguam ostend _____.

3. Dux militēs monuit ut fortiter pugn _____ nēve hostēs tim _____.

4. Minōs postulāvit ut Athēniēns̄ ad Minōtaurūm mitt _____.

5. Ariadna Thēseum monuit ut cav _____ nē ā mōnstrō occid _____.

6. Thēseus Ariadnam rogāvit ut sē ante iānuam opper _____.

7. Minōs imperāvit ut Daedalus in labyrinthū inclūd _____.

8. Daedalus filium suum monuit ut cautus es _____ in volandō.

9. Christus efficere poterat ut hominēs caeci vid _____, surdī aud _____, mūtī loqu _____, atque ut aegri sānī es _____.

Exercitium 5

1. Mēdus Lȳdiam _____ [= ḥrāt] ut aliquid sibi legat.

2. Lȳdīa librum _____ [= aperit] et legit dē Iairō, _____ Iūdaēorū, cuius filiam mortuam Iēsūs _____ [= excitāvit].

3. Mēdus: “_____ deōs immortālēs! Deus tuus māximam _____ habēre vidētur!”

4. Trēs dī ūniversum _____ inter sē divisiſſe dicuntur.

5. Iuppiter deus māximus _____ [= exsistātūr].

6. Plūtō _____ [= rēx est] apud _____, ubi _____ mortuōrum velut umbrae _____ dicuntur.

7. Quārtā _____ noctis discipulī, qui in _____ [= parvā nāve] erant, Iēsum super mare ambulantem vīdērunt.

8. Discipulīs turbātīs Christus “_____ estōte!” ait.

9. Incipiēns mergī Petrus clāmāvit: “Domine, _____ mē fac!”

10. Paulō post ventus _____.

Exercitium 6

1. Cūr Mēdus Lȳdiae libellū reddit neque ipse legit? ...

2. Quid Iēsūs virō claudō imperāvit? ...

3. Quid Iairus rogāvit Iēsum? ...

4. Quid fecit Iēsūs in domō Iairī? ...

5. Potestne Iuppiter hominēs mortuōs suscitāre? ...

6. Quī dī mundū inter sē divisiſſe? ...

7. Quis deus rēx maris est? ...

8. Quis apud Iñferōs rēgnat? ...

9. Quōmodo Iēsūs ad nāviculām discipulōrum vēnit? ...

10. Cūr turbātī sunt qui in nāviculā erant? ...

Lectiō II

-ret -rent
 -rētur -rentur

[1] -āret -ārent
 -ārētur -ārentur

[2] -ēret -ērent
 -ērētur -ērentur

[3] -eret -erent
 -erētur -erentur

[4] -īret -īrent
 -īrētur -īrentur

eset essent

anima
 cessāre
 cōstāre
 ēvolvere
 habērī
 Iñferī
 mundus
 nāvicula
 per
 potestās
 prīnceps
 rēgnāre
 rogāre
 salvus
 suscitāre
 versārī
 vigilia

Lectio III

[1, 2, 4]	-rem	-rēmus
	-rēs	-rētis
	-ret	-rent
[3]	-erem	-erēmus
	-erēs	-erētis
	-eret	-erent
[1, 2, 4]	-rer	-rēmur
	-rēris	-rēminī
	-rētur	-rentur
[3]	-erer	-erēmur
	-erēris	-erēminī
	-erētur	-rentur
essem	essēmus	
essēs	essētis	
esset	essent	

coniunctivus post
ut, nē *finale*
(< finis : id quod
petitur)

11. Quid Iēsūs Petrum facere iussit? ...
12. Num Petrus mersus est? ...
13. Quid dixērunt discipulī postquam Iēsūs in nāvicolam ascendit? ...

*Lectio tertia (versus 109–189)**Exercitium 7**Exempla:*

Māter filiam monuit ut cavēret nē in fluvium caderet ac mergeretur; nec vērō opus erat monēre filiōs ut cavērent nē in fluvium caderent ac mergerentur.

Filia: "Māter mē monuit ut cavērem nē in fluvium caderem ac mergerer; sed cūr nōn monuit vōs, pueri, ut cavēretis nē in fluvium caderetis ac mergerēmini?"

Fili: "Māter tē monuit ut cavēres nē in fluvium caderes ac mergerēris, quia cauta nōn es; nec vērō opus erat nōs monēre ut cavēremus nē in fluvium caderēmus ac mergerēmur."

1. Mēdus: "Dominus ā mē postulābat ut semper industrius es ____."

2. Lȳdia: "Amīcae meae mē ḥrābant ut Rōmiae sēcum manē ____, sed tū mihi persuāsisti ut tēcum venī ____."

3. Mēdus: "Gauđeō quod amīcae tuae tibi persuādēre nōn potuērunt ut Rōmiae manē ____ nēve mēcum venī ____."

4. Iūlius: "Nōnne vōs monueram, filii, nē arborem ascend ____?"

5. Quīntus: "Certē nōs monuerās ut cauti es ____ nēve arborem ascend ____, sed Mārcus mihi persuāsīt ut arborem ascend ____."

6. Iūlius: "Quōmodo Mārcus tibi persuādēre potuit ut arborem ascend ____, sī ego tē monueram ut cautus es ____ nēve id fac ____?"

7. Lȳdia: "Laetāmīni, nautae! Christus cūrāvit ut vōs salvī es ____ atque ē māximō periculō servā ____."

8. Nauta: "Fortasse Christus cūrāvit ut tū servā ____, at certē Neptūnus cūrāvit ut ego servā ____!"

9. Lȳdia: "Christus cūrāvit ut nōs omnēs servā ____."

*Exercitium 8**Exempla:*

Quārē Mēdus Rōmam venit? Rōmam venit, ut amīcam suam videat [= ...quia amīcam suam vidēre vult].

Quārē Mēdus fugit? Mēdus fugit, nē serviat [= ...quia servīre nōn vult].

Quārē Mēdus Rōmam vēnit? Rōmam vēnit, ut amīcam suam vidēret [= ...quia amīcam suam vidēre volēbat].

Quārē Mēdus fūgit? Mēdus fūgit, nē servīret [= ...quia servīre nōlēbat].

1. Magister calānum prōmit, ____ scrib ____ [= quia scribēre vult].

2. Mercātōrēs mercēs vēndunt, ____ pecūniām faci ____ [= quia pecūniām facere volūnt].

3. Pāstor umbrām petit, ____ in sōle ambul ____ [= quia in sōle ambulāre nōn vult].

4. Hominēs vestimenta gerunt, ____ frīg ____ [= quia frīgēre nōlūnt].

5. Ariadna Thēsēō filūm dedit, ____ eum serv ____ [= quia eum servāre volēbat].

6. Daedalus ālās cōnfēcit, ____ ē labyrinthō ēvol ____ [= quia ē labyrinthō ēvolāre volēbat].

7. Lȳdia oculōs clausit, ____ fulgura vid ____ [= quia fulgura vidēre nōlēbat].

8. Multī hominēs aegrī ad Christum conveniēbant, ____ ab eo sān ____ [= quia ab eo sānārī volēbant]

Exercitium 9

1. Discipulī ad Iēsum accessērunt dicentēs: "Domine, ____ [= salvōs fac] nōs! ____!"
2. Iēsūs ventīs imperāvit et facta est ____ [< tranquillus] magna.
3. Nōn sōlum tempestātēs, sed multa alia ____ nautīs ____.
4. ____ maritīmī nāvēs persequuntur ut mercēs rapiant.
5. Nūllum mare ____ est ā praedōnibus.
6. Scylla dicitur saxum ____ [< periculum] quō nāvēs franguntur.
7. ____ est locus quō nāvēs flūctībus vorantur.
8. Diffīcile est omnia maris pericula ____.
9. Mēdus ____ sē salvū in Graeciam pērvētūrum esse.
10. Is enim in Graeciā liber vivere ____ quam in Italiā dominō sevērō ____; itaque cupidus est in Graeciam ____ [< ire].
11. Gubernātor dicit 'sē morī ____ quam servīre': "Ego morī ____ quam servīre."
12. Intrā sex vel ____ octō diēs amīci nostri in Graeciam ____.
13. Haud facile fuit Lȳdiae ____ ut Rōmā proficīserētur.
14. Gubernātor pulchritūdinem ānulī ____ [= mīratur].
15. Discipulus ____ est qui studiōsē audit.
16. ____ est pecūnia dominī quae servō datur.

Exercitium 10

1. Quem gubernātor putat potestātem maris habēre? ...
2. Iamne nāvis extrā periculum est? ...
3. Quārē praedōnēs maritīmī nāvēs persequuntur? ...
4. Quae pericula in fretō Siculō nautīs impēndent? ...
5. Cūr Mēdus in Graeciā vivere māvult quam in Italiā? ...
6. Cui dominō Mēdus servīebat? ...
7. Quid dominus Rōmānus ā Mēdō postulābat? ...
8. Quārē Mēdus ē villā domīni Rōmām fūgit? ...
9. Quōmodo Mēdus Lȳdiae persuāsit ut sēcum venīret? ...
10. Quid Lȳdia gubernātōri ostendit? ...
11. Cūr gubernātor Mēdum ānulum ēmissē mīratur? ...
12. Cūr Mēdus rubet neque respondet? ...

*Lectio grammatica (versus 190–232)**Exercitium 11**Āctīvūm*

1. *Amā|bat* est indicātīvus imperfectī; *amā|ret* nōn indicātīvus, sed imperfectī est.
2. *Tacē|bat*, *leglēbat*, *dormlēbat* est indicātīvus imperfectī: *tacē|ret*, *leglēret*, *dormlēret* ____ est.
3. Coniunctivus imperfectī: singulāris: pers. 1 -rem, 2 -____, 3 -____; plūrālis: 1 -____, 2 -____, 3 -____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
4. Pers. 1 <i>vocā</i> ____	<i>vocā</i> ____	<i>vidē</i> ____	<i>vidē</i> ____
5. Pers. 2 <i>vocā</i> ____	<i>vocā</i> ____	<i>vidē</i> ____	<i>vidē</i> ____
6. Pers. 3 <i>vocā</i> ____	<i>vocā</i> ____	<i>vidē</i> ____	<i>vidē</i> ____
7. Pers. 1 <i>dūc</i> ____	<i>dūc</i> ____	<i>audi</i> ____	<i>audi</i> ____
8. Pers. 2 <i>dūc</i> ____	<i>dūc</i> ____	<i>audi</i> ____	<i>audi</i> ____
9. Pers. 3 <i>dūc</i> ____	<i>dūc</i> ____	<i>audi</i> ____	<i>audi</i> ____

10. Coniunctivus imperfectī verbī *esse*: singulāris: pers. 1 *essem*, 2 *es* ____; 3. *es* ____; plūrālis: pers. 1 *es* ____, 2 *es* ____; 3 *es* ____.

admīrāri
attentus
eundi
impēndēre
mālē mālō māvult
pecūlium
periculōsū
periculum
perire
persuādere
pervenire
potius
praedō
salvāre
servīre
spērāre
tranquillitās
tūtus
vitare
vorāgo

*Lectio grammatica**coniunctivus imperfēctī**āct.*

sing.	plūr.
[1,2,4] -re m -rē mus	
-re s -rē tis	
-re t -re nt	
[3] -ere m -erē mus	
-ere s -erē tis	
-ere t -ere nt	

pass.	
sing.	plūr.
[1,2] -re r	-re mur
4] -re ris	-re mini
-re tur	-re ntur
[3] -ere r	-ere mur
-ere ris	-ere mini
-ere tur	-ere ntur

ē-iciō -iunt
morior -iuntur

Cap. XXIX

Lēctiō I

coniunctīvus
dubitātīvus (< dubitare)

adicere
aestimare
afficere
āmittere
dēterrēre
divitiae
felix
frustrā

Passīvum

11. *Amā|bātūr* est indicātīvus imperfectī passīvī; *amā|rētūr* _____ imperfectī passīvī est.
 12. *Tenē|bātūr*, *leg|ēbātūr*, *pūnī|bātūr* est indicātīvus imperfectī passīvī; *tenē|rētūr*, *leg|erētūr*, *pūnī|rētūr* _____ est.
 13. Coniunctīvus imperfectī passīvī: singularis: pers. 1 -rer, 2 -_____, 3 -_____; plurālis: pers. 1 -_____, 2 -_____, 3 -_____.
 Sing. Plūr. Sing. Plūr.
 14. Pers. 1 *vocā* _____ *vocā* _____ *vidē* _____ *vidē* _____
 15. Pers. 2 *vocā* _____ *vocā* _____ *vidē* _____ *vidē* _____
 16. Pers. 3 *vocā* _____ *vocā* _____ *vidē* _____ *vidē* _____
 17. Pers. 1 *dūc* _____ *dūc* _____ *audī* _____ *audī* _____
 18. Pers. 2 *dūc* _____ *dūc* _____ *audī* _____ *audī* _____
 19. Pers. 3 *dūc* _____ *dūc* _____ *audī* _____ *audī* _____

Exercitium 12

1. *discere*, _____ *isse*
 2. *di|videre*, _____ *isse*, _____ *um esse*
 3. *ē|cere*, *ē* _____ *isse*, *ē* _____ *um esse*
 4. *mori*, _____ *um esse*
 5. *nāscī*, _____ *um esse*
 6. *persuādere*, *per* _____ *isse*
 7. *prōmēre*, _____ *isse*, _____ *um esse*
 8. *surgere*, _____ *isse*
 9. *vivere*, _____ *isse*

CAPITVLVM VNDETRICESIMVM

Lēctiō prīma (versūs 1-59)

Exercitium 1

- Exempla:* Vir turbātus exclāmat: "Quid faciam? Quid spērem?"
 Vir turbātus nescit quid faciat aut quid spēret.
 1. Mercātor queritur: "Quid faci _____? Quōmodo uxōrem et liberōs al _____? Quōmodo nōs vīv _____ sine pecūniā?"
 2. Mēdus sē interrogat: "Quid Lȳdīae responde _____? Utrum vērum dīc _____ an tace _____? Quōmodo mē excūs _____?"
 3. Mēdus nescit quid Lȳdīae responde _____.
 4. Ariadna: "Quid nunc ag _____? Nesciō quō mē vert _____. Unde auxilium pet _____? Quem deum invoc _____?"
 5. Icarus: "Inclūsi sumus, pater. Quid faci _____? Quōmodo exitum inveni _____? Ā quō auxilium pet _____?"
 6. Lȳdia: "Utrum Rōmae mane _____ an proficīsc _____? Utrum rīde _____ an plōr _____?" Lȳdia sē interrogat utrum rīde _____ an plōr _____.

Exercitium 2

1. Multae nāvēs mersae in _____ maris iacent.
 2. Nautae, quamquam _____ [= haud pauci] in marī pereunt, ā nāvīgandō nōn _____.
 3. Mercātōrēs perīcula maris adīre nōlunt, sed domī _____.
 4. Nōn decet mercēs plūris _____ quam vītam nautārum.
 5. Mercēs vēndendō mercātor magnum _____ sē factūrum esse spērābat, sed ea _____ iam periit, postquām mercēs ēiectae sunt.

6. Mercātor sīc _____: "Heu, mē miserum! Omnēs mercēs meās _____!"
 7. Gubernātor: "Hominēs _____ sumus quod adhūc vīvimus: nēmō _____ [= ē nōbīs] _____ āmīsit."
 8. Ita nauta mercātōrem _____ [= trīstem] cōnsōlārī cōnātur, sed _____.

9. _____ [*< iacere*] mercium mercātor māximās _____ [*< dives*] āmīsit.

10. Mercātor: "Nēmō _____ [= ē vōbīs] assem āmīsit. _____ nōn est vōs laetārī."

11. _____ [*< laetus*] nautārum mercātōrem nōn _____, neque _____ [*< trīstis*] mercātōris nautās afficit.

12. Vir _____ [= valdē turbātus] deōs _____ [= ōrat] ut mercēs sībi reddant.

13. Adverbium ad verbum _____ [= additur].

Exercitium 3

1. Ubi sunt eae nāvēs quae in mare mersae sunt? ...
 2. Cūr mercātōrēs domī remanēre solent? ...
 3. Quōmodo lucrum faciunt mercātōrēs? ...
 4. Quid mercātor Ōstiā proficīscēns spērābat? ...
 5. Quōmodo mercātor iam pauper factus est? ...
 6. Quā dē causā queritur mercātor? ...
 7. Quōs mercātor alere dēbet? ...
 8. Quōmodo gubernātor mercātōrem cōnsōlātur? ...
 9. Quem accūsat mercātor? ...
 10. Cūr nautae sē fēlicēs esse cēnsent? ...
 11. Quid mercātor deōs precātūr? ...
 12. Quid sē interrogat miser mercātor? ...

Lēctiō secunda (versūs 60-126)

Exercitium 4

Exempla: Nēmō tam stultus est ut haec nōn intellegat.

Īnfāns itā vāgit ut māter excitētur.

Tanta erat potestās rēgis ut omnēs eum metuerent.

1. Sōl tam clārus est ut omnēs terrās lūce suā illūstr _____.
 2. Mārcus tam piger est ut nihil disc _____.
 3. Sextus tam industrius est ut cotīdiē laud _____ ā magistrō.
 4. Mārcus ita sē laudat ut pater eī nōn crēd _____.
 5. Canis tantus ac tam ferōx est ut omnēs eum time _____.
 6. Mārcus tam sordidus erat ut pater eum vix cognōsc _____.
 7. Orpheus tantā arte canēbat ut ferae ad eum accēd _____.
 8. Ariōn tam pulchrē canēbat ut alter Orpheus appellā _____.
 9. Tantus erat numerus hostiū ut Rōmānī in castris remanē _____.
 10. Magna tempestās facta est, ita ut nāvis operi _____ flūctibus.

Exercitium 5

1. Orpheus omnibus _____ est: nēmō tam _____ est ut eum ignōret.
 2. Ariōn quoque fidicen _____ [= multis nōtūs] fuit.
 3. Mercātōrī Ariōn _____ est [= Mercātor Ariōnem nōn nōvit].
 4. Tam pulchrē canēbat Orpheus ut fluvii _____ [= celerrimi] cōsisterent, nē _____ eius turbārent.
 5. Ariōn nautās precātūs est ut sibi _____: "Nōlīte mē necāre! _____ mihi [= sinite mē] in patriam revertī!"
 6. Nautae precib⁹s eius ita _____ sunt ut manūs ab eo _____.

Lēctiō II

coniunctīvus post
ut cōnsecūtīvum

abstinēre
allicere
appārēre
cantus
carmen

fundus
iactūra
laetītia
lucrum
maestus
mīrus
nōnnūlli
nostrum
perturbāre
precārī
querī
remanēre
spēs
trīstītia
vestrum
vīta

dorsum
expōnere
fallax
fidēs
ignārus
ignōtus
inide
maleficium
nōbilis
nōtus
parcere
permittere
permovēre
prōtinus
quasi
rapidus
repente
satūs
subīre

7. Antequam in mare _____, Ariōn _____ cēpit et in _____ [= altā] puppī stāns _____ cecinīt.
8. Delphīnus, qui cantū _____ erat, Ariōnem natantem _____ eumque in _____ suō sedentem vēxit et in litus Graeciae _____.
9. _____ [= illinc] Ariōn _____ [= statim] Corinthum iit.
10. Rēx Ariōnem _____ [= tamquam] virum _____ [< fallere] cūstōdīrī iussit.
11. Dum rēx nautās interrogat, Ariōn _____ [= subitō] iis _____.
12. Tum nautae _____ suum _____ sunt [= fassī sunt].
13. Haec est fābula dē mīrābili _____ Ariōnis.
14. Nōli _____! Spēs est, dum anima est.

Exercitium 6

1. Quid Orpheus cantū suō efficiēbat? ...
2. Quārē Orpheus ad Inferos dēscendit? ...
3. Quām fābulam nārrat gubernātor? ...
4. Cūr nautae Ariōni invidēbant? ...
5. Quid Ariōn nautās precātus est? ...
6. Quid nautae Ariōni imperāvērunt? ...
7. Quid fēcit Ariōn antequam in mare dēsiluit? ...
8. Quōmodo servātus est Ariōn? ...
9. Cui Ariōn dē salūte suā nārrāvit? ...
10. Num rēx Periander Ariōnī crēdīt? ...
11. Quid rēx nautās interrogāvit? ...
12. Vērumne iī respondērunt? ...
13. Cūr nautae maleficium suum confessī sunt? ...
14. Quid nōs monet haec fābula? ...

Lēctiō III

coniunctiūs post
(1) cum nārrātūvum
(< nārrāre)

(2) cum causāle
(< causa)

Lēctiō tertia (versūs 127–202)

Exercitium 7

1. Cum Ariōn in patriam suam nāvig _____ magnāsque dīvitiās sēcum hab _____, nautae eum necāre cōstituērunt.
2. Cum Ariadna nocte dorm _____, Thēseus eam dēseruit.
3. Aegeus, cum vēla ātra vid _____, in mare sē iēcīt.
4. Cum Īcarus sōli appropinqu _____, pennae ustae sunt.
5. Ariadna, cum Thēseum abiisse intelleg _____, vestem scindēbat.
6. Aemilia virgō Iūlūm salūtare nōlēbat, cum alium virum am _____ [= quia alium virum amābat].
7. Lȳdia Rōmā proficiscēns et gaudēbat, cum amīcum sēcum hab _____, et trīstis erat, cum amīcās reliqu _____.
8. Cum nāvis flūctibus iact _____, nautae mercēs ēiēcērunt.
9. Perturbātī sunt discipulī, cum Iēsum super mare ambulantem vid _____.
10. Polycratēs, cum nimis fēlix es _____ et invidiam dēorum metu _____, ānulum suum abiēcit.
11. Volāre nōn possum, cum ālās nōn hab _____ [= quia ālās nōn habeō].

Exercitium 8

Exempla: Iūlius: "Ubi est Mēdus? Rōmaene est?"

Iūlius interrogat/nescit ubi Mēdus sit; num Rōmae/Rōmaene sit.
Iūlius interrogāvit/nesciēbat ubi Mēdus esset; num Rōmae /Rōmaene esset.

1. Aemilia: "Cūr Iūlia plōrat?" Aemilia interrogat cūr Iūlia plōr _____.
2. Mercātor: "Quis est Ariōn?" Mercātor nescit quis Ariōn _____.
3. Medicus: "Doletne pēs?" Medicus interrogāvit num pēs dol _____.
4. Syra: "Quid dicit medicus?" Syra interrogābat quid medicus dic _____.

5. Aemilia: "Medicus interrogat num pēs dol _____."
6. Magister Titum interrogat cūr lībrum nōn hab _____.
7. Sextus: "Audī, Tīte: Magister tē interrogat cūr lībrum nōn hab _____."
8. Mēdus Lȳdiam iam interrogāverat quis es _____ dominus eius.
9. Rēx nautās interrogāvit num scī _____ ubi es _____ Ariōn et quid fac _____.
10. Syra dubitābat num Quintus vīv _____.

Exercitium 9

1. Lȳdia Mēdum _____ appellat, quia is nummōs domini _____.
2. Mēdus _____ [<> fūr] fēcit, ut Lȳdia ānulum _____ [= dare].
3. Lȳdia ānulum dē digitō _____, ut eum in mare _____.
4. Tanta fuit _____ [<> fēlix] rēgis ut dī immortālēs ei _____.
5. Polycratēs ānulum _____ [= magnī pretiū] abiēcit, ut _____ dēōrum ā _____ [= sē] āverteret.
6. Ānulus autem inventus est ā servō qui piscem _____.
7. _____ [= haud rārō] vīta beāta morte miserrimā _____.
8. Vir prūdēns bonam et malam _____ aequō animō fert.
9. Mēdus, qui nāvem _____ [= celerem] _____ [= pro-pius venire] videt, gubernātōri _____ ut negōtiūm suum cūret.
10. Tum gubernātōr imperat ut nāvis _____ agātur.
11. Mīnōtaurū occidere nōn maleficium, sed _____ fuit.

Exercitium 10

1. Quid Lȳdia Mēdum interrogāverat? ...
2. Quid nunc respondet Mēdus? ...
3. Quid Mēdus appellātur ā Lȳdiā? ...
4. Quōmodo Mēdus sē excūsat? ...
5. Quārē Mēdus fūrtum fēcit? ...
6. Cūr Lȳdia ānulum suum abicere vult? ...
7. Cūr Polycratēs ānulum suum abiēcit? ...
8. Ubi inventus est ānulus Polycratī? ...
9. Quōmodo mortuus est ille tyrannus? ...
10. Quid nōs docet fortūna eius? ...
11. Cūr Mēdus gubernātōrem prōspicere iubet? ...
12. Cūr pallet gubernātōr? ...
13. Quōmodo nāvis celerrimē vēhī potest? ...
14. Cūr altera nāvis celerius vehitur? ...

Lēctiō grammatica (versūs 203–218)

Exercitium 11

1. allīcere, _____ isse, _____ um esse
2. āmittere, ā _____ isse, ā _____ um esse
3. canere, _____ isse
4. cōnfītērī, cōn _____ um esse
5. crēdere, _____ isse
6. dēsilīre, dē _____ isse
7. ēripere, ē _____ isse, ē _____ um esse
8. lābī, _____ um esse
9. pōnere, _____ isse, _____ um esse
10. secāre, _____ isse, _____ um esse
11. suādērē, _____ isse
12. vēhere, _____ isse, _____ um esse

abīcere
appropinquāre
beneficiū
dētrahere
dōnāre
fēlicitās
finīre
fortūna
fūr
fūrtum
invidēre
invidia
nōnumquam
pretiōsus
rēmus
secāre
sēsē
suādēre
suripere
vēlōx

Lēctiō grammatica

allīcio -iunt

ēripīo -iunt

*Cap. XXX**Lectio I*

-ēns -entis
-enter (*adv*)
-āns -antis
-anter (*adv*)

balneum
cēna
circiter
contrahere
dēmum
diligēns
diū
frūi
hospes
iter
iūcundus
molestus
nūntiare
praeesse
recipere
requīescere
salvēre
tardus
visere

Lectio II

~it ~ērunt
~erat ~erant
~erit ~erint

CAPITVLVM TRICESIMVM

Lectio prima (versus 1–38)

Exercitium 1

- Vir prudēns negōtia sua prud ____ agit.
- Agricola diligēns agrōs dilig ____ colit.
- Pāstor neglegēns ovēs suās negleg ____ cūrat.
- Sextus nōn rārō, sed frequ ____ laudātūr.
- Homō cōstāns et patiēns dolōrēs cōst ____ ac pati ____ fert.

Exercitium 2

- ____ dicitur cibus qui ____ hōrā decimā sūmitur.
- Cornēlius et Orontēs, amīci et ____ Iūlii, ab Aemiliā [= accipiuntur], dum Iūlius in ____ lavātur.
- Aemilia maritum suum ____ excūsat: "Iūlius tardē revertit ex agrīs, quod nimis ____ ambulāvit."
- Tum ____ [= dēnique] Iūlius intrat et amīcōs ____ iubet: "Salvēte, amīci!"
- Cornēlius Iūlium prius ____ nōn potuit prae negōtiis urbānis.
- In villā suā dominus oīiō ____ [= dēlectatūr] atque post negōtia
- Iūlius, qui ipse in agrīs nōn labōrat, vitam rūsticam nōn ____ , sed ____ esse existimat.
- Qui ex longō ____ revertit, rēs novās ____ [< nūntius] potest.
- Qui omnia negōtia sua bene cūrat homō ____ est.
- Dux magnī exercitūs multīs militibus ____ .
- Qui irātus est frontem ____ .

Exercitium 3

- Quid agit Iūlius ex agrīs reversus? ...
- Lavāturne Iūlius aquā frigidā tantum? ...
- Qui adveniunt dum Iūlius vestem novam induit? ...
- Qui sunt Cornēlius et Orontēs? ...
- Fabia et Paula quae sunt? ...
- Quārē hospitēs eā hōrā adveniunt? ...
- Quis hospitēs advenientēs recipit? ...
- Quōmodo Aemilia maritum suum tardum excūsat? ...
- Quid Iūlius intrāns Cornēlium interrogat? ...
- Quid respondet Cornēlius? ...
- Quandō Orontēs ex itinere revertit? ...
- Quid Iūlius audire cupit? ...
- Num Iūlius ipse in agrīs labōrat? ...
- Tūne vitam rūsticam molestam esse cēnsēs? ...
- Utrum rūri an in urbe vivere māvis? ...

Lectio secunda (versus 39–85)

Exercitium 4

- Exempla:* Discipulus scribit id quod magister dictāvit.
 Discipulus scribēbat id quod magister dictāverat.
 Discipulus scribet id quod magister dictāverit.
 1. Dominus servum laudat quod industriē labōrāv ____ .
 2. Heri servus laudātūs est quod industriē labōrāv ____ .
 3. Crās rūrsus laudābitur si industriē labōrāv ____ .
 4. Dominus servōs laudat quod industriē labōrāv ____ .

5. Heri servī laudātī sunt quod industriē labōrāv ____ .

6. Crās rūrsus laudābuntur si industriē labōrāv ____ .

Exercitium 5

- Cēnābimus, cum pīrum cōcus cēnam parāv ____ et servī triclinium exōrnāv ____ .
- Cēnābimus, cum pīrum triclinium exōrnāt ____ .
- Puerī ūmidī erunt, sī per imbrē ambulāv ____ .
- Puellae plōrābunt, sī ā pueris pulsāt ____ .
- Clm Iūlius ūnam hōram dormīv ____ , ambulābit, cum satis diū ambulāv ____ , lavātū ibit.
- Militēs ā duce laudābuntur, sī fortiter pugnāv ____ .
- Pater gaudēbit, sī filius industrius fu ____ et ā magistrō laudāt ____ .

Exercitium 6

- Rōmānī circiter hōrā decimā ____ [= cēnam sūmunt].
- Sī quis nihil ēst nec bibit, ____ et ____ patitur.
- Sine aquā ____ [= paulum temporis] vivere possumus.
- Orontēs: "____ [= ego quidem] sine vīno vivere nōn possum. Magnum ____ est vinum."
- Ex malis minimum ____ oportet.
- ____ est locus ubi cibus ____ et cēna parātur.
- Qui cibum coquit et cēnam ____ in culinā, ____ dicitur.
- ____ vocantur servī qui cibum et vīnum in triclinium ferunt.
- Ante ____ triclinium flōribus ____ [= ornātū] et vestis pretiōsa super lectōs ____ .
- In ____ sunt trēs lecti: lectus summus, mediūs, ____ .
- Quot ____ in singulīs lectis ____ ? ____ aut ____ aut ____ .
- Iūlius: "Cēnam iam ____ parātam esse oportuit!"

Exercitium 7

- Utrum malum māius est, famēsne an sitis? ...
- Quid Orontēs bibere māvult quam aquam? ...
- Quārē hominēs edunt et bibunt? ...
- Ubi coquitor cibus? ...
- Cuius negōtium est cibum coquere? ...
- Quot lecti et quot mēnsae sunt in tricliniō? ...
- Quibus rēbus exōrnātur triclinium? ...
- Num convīvae in sellis sedentēs cēnāt? ...
- Quot convīvae in singulīs lectis accubant? ...
- Quandō convīvae in triclinium intrābunt? ...
- Quot sunt bis bīna? ...

Lectio tertia (versus 86–158)

Exercitium 8

- Discipulus verberābitur, sī piger fu ____ : sī male computāv ____ , foedē scrīps ____ atque in lūdō dormīv ____ .
- Magister: "Tē verberābō, sī piger fu ____ ac dormīv ____ !"
- Discipulus: "Quid mihi dabis, sī industrius fu ____ ? sī bene computāv ____ pulchrē scrīps ____ nec in lūdō dormīv ____ ?"
- Magister: "Nihil tibi dabō, sed laudābō tē, sī bene computāv ____ et pulchrē scrīps ____ ."
- Discipuli verberābuntur, sī pigri fu ____ : sī male computāv ____ , foedē scrīps ____ atque in lūdō dormīv ____ .
- Magister: "Vōs verberābō, sī pigri fu ____ ac dormīv ____ !"

Lectio III

~erō	~erimus
~eris	~eritis
~erit	~erint

~us	erit	~i	erimus
~a	eris	~ae	eritis
	erit		erunt

accubāre
bīni
bonum
cēnāre
cōcus
convīva
convīvium
coquēre
culina
ēligere
equidēm
exōrnāre
famēs
īmus
minister
parāre
paulisper
pridēm
singulī
sītis
sternere
ternī
triclinium

continuus hortatus (< hortari)

accumbere
acerbus
acutus
apponere
apportare
argenteus
argentum
aspergere
caro
complere
dulcis
exhaurire
fundere
genus
gloriösus
gustare
holus
liberare
libertinus
mel
merus
miscere
placere
potare
proferre
sal
sanæ
sententia
vas

7. Discipuli: "Quid nobis dabis, si industria fu_____? si bene computav_____ et pulchre scrips_____?"
8. Magister: "Nihil vobis dabō, sed laudabō vōs, si bene computav_____ et pulchre scrips_____."
9. Quintus: "Quid tū faciēs, Mārcē, si ab aliō puerō pulsat_____?"
10. Mārcus: "Si ego ab aliō puerō pulsat_____, ipse eum puerum pulsabō."
11. Quintus: "Quid vōs faciētis, Mārcē et Tite, si ab aliis pueris pulsat_____?"
12. Mārcus: "Sī ab aliis pueris pulsat_____, ipsi eōs pulsabimus."

Exercitium 9

Exemplum: Discēdāmus! = Quān discēdimus?

1. "Quān ambulāmus?" = "Ambul_____!"
2. "Quān gaudēmus?" = "Gaud_____!"
3. "Quān bibimus atque canimus?" = "Bib_____ atque can_____!"
4. "Quān pōcula exhaustūmus?" = "Pōcula exhaust_____!"
5. "Quān equōs cōscendimus ac proficisciūmus?" = "Equōs cōscend_____ ac proficisci_____!"

Exercitium 10

1. Convivae triclinium intrant atque in lectīs_____.
2. In mēnsā sunt _____ et pōcula _____ (= ex _____ facta).
3. Ministri optimum cibum_____.
4. Ōva, pisces cum _____, _____ porcī, varia _____ mālōrum convivis_____.
5. Servus carnem secat cultrō_____.
6. Orontēs, cum primum carnem _____, salem _____; nec enim carō sine _____ Orontī_____.
7. Rōmāni vinum cum aquā_____ solent; Orontēs vērō vīnum _____ [= sine aquā] _____ [= bibit].
8. _____ est vir quī servus fuit et _____ [= liber factus] est.
9. _____ est quod apēs ex flōribus querunt.
10. Vinum cum melle mixtum nōn _____, sed _____ est.
11. Iūlius ministrum Falernum _____ et in pōcula _____ iubet.
12. Orontēs iam pridē pōculum suum _____.
13. Iam pōcula Falernō _____ [= implentur].
14. Omnes sentiunt vinum Falernum _____ [= certē] melius esse Albānō, nec quisquam _____ suam dicere audet.
15. Qui divitiās suās ostendit et ipse sē laudat _____ est.

Exercitium 11

1. Utrum pretiōsius est, aurumne an argentum? ...
2. Num convivae Iūlii ē vāsī aureīs cēnant? ...
3. In quō lectō accumbit dominus convīvi? ...
4. Quid convivis Iūlii appōnitur? ...
5. Quid est caput cēnae? ...
6. Quārē Orontēs salem carnī aspergit? ...
7. Quid ministri in pōcula fundunt? ...
8. Quid pōtāt Orontēs? ...
9. In quō lectō accubant libertini? ...
10. Quid est Falernum? ...
11. Quōmodo Paula vinum suum dulce facit? ...
12. Quid Iūlius Orontēm interrogat? ...
13. Cūr Orontēs sententiam suam dicere nōn vult? ...
14. Quid tum Iūlius prōferrī iubet? ...
15. Utrum vīnum convivis magis placet? ...

Lēctiō grammatica (versūs 159-201)

Exercitium 12

Āctīvum

1. Laudābit tempus _____ est; laudāv̄erit est tempus futūrum _____.

2. Futūrum perfectum (pers. 3 sing.) dēsinit in ~erit, quod ad thema adicitur, ut scrips̄erit.

3. Futūrum perfectum: singulāris: pers. 1 ~erō, 2 ~_____, 3 ~_____; plūralis: pers. 1 ~_____, 2 ~_____, 3 ~_____.

Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
4. Pers. 1 amāv_____	amāv_____	monu_____	monu_____
5. Pers. 2 amāv_____	amāv_____	monu_____	mou_____
6. Pers. 3 amāv_____	amāv_____	monu_____	monu_____

7. Pers. 1 dūx_____	dūx_____	audīv_____	audīv_____
8. Pers. 2 dūx_____	dūx_____	audīv_____	audīv_____
9. Pers. 3 dūx_____	dūx_____	audīv_____	audīv_____

10. Futūrum perfectum verbī esse: singulāris: pers. 1 fūerō, 2 fu_____, 3 fu_____, plūralis: pers. 1 fu_____, 2 fu_____, 3 fu_____.

Passīvum

11. Laudābitur _____ passīvī est; laudāt̄us erit est futūrum

12. Futūrum perfectum passīvī cōstat ex _____ perfecti et tempore verbī esse (erō, eris, erit...).

Sing.	Plūr.
13. Pers. 1 vocātus _____	vocāt_____
14. Pers. 2 vocāt_____	vocāt_____
15. Pers. 3 vocāt_____	vocāt_____

Exercitium 13

1. coquere, _____ isse, _____ um esse
2. éligere, _____ isse, _____ um esse
3. exhaustūre, ex _____ isse, ex _____ um esse
4. fundere, _____ isse, _____ um esse
5. induere, _____ isse, _____ um esse
6. miscere, _____ isse, _____ um esse
7. reverti, re _____ isse/re _____ um esse
8. sternere, _____ isse, _____ um esse
9. ūti, _____ um esse

Lēctiō grammatica

futūrum perfectum

āctīvum

sing. plūr.

1 ~erō ~erīmus

2 ~eris ~erītis

3 ~erit ~erīnt

passīvum

sing.

zus/a/um

1 erō

2 eris

3 erit

plūr.

zil/ae/a

erīmus

erītis

erīnt

Cap. XXXI

Lectio I

quidam quidam
quendam quosdam
cuiusdam quorundam
cuidam quibusdam
quidam quibusdam
quaedam quaedam
quandam quasdam
cuiusdam quarundam
cuidam quibusdam
quādam quibusdam
quoddam quaedam
cuiusdam quorundam
cuidam quibusdam
quōdam quibusdam

aliquantum
asininus
aufere
aufugere
avārus
cōfidere
fidere
fides
fidus
impatiēns
infelix
infidus
memoria
mūnus
optare
pōtīo
praeſens
quamobrem
quantum
quidquid
simul atque

CAPITVLVM VNVM ET TRICESIMVM

Lectio prima (versus 1-58)

Exercitium 1

1. In _____ dam urbe Asiae vivēbat rēx _____ dam.
2. _____ dam insula Graeca ab Icarō appellāta esse dicitur.
3. Graeci putant _____ dam insulam ab Icarō appellātam esse.
4. Etiam mare _____ dam ab Icarō appellātum est.
5. Icarus _____ dam marī et _____ dam insulae nōmen dedit.
6. Syra olīm virum _____ dam infidum amāvit.
7. Polycrātes est nōmen _____ dam tyrannī, qui ā _____ dam amīcō suō monitus est ut rem pretiōsissimam abiceret.
8. Christus in _____ dam oppidō Iūdaeae nātus est.
9. _____ dam mēnsēs ā _____ dam dīs Rōmānis nōminantur.
10. _____ dam mēnsib⁹ ā dīs nōmina sunt.
11. Rōmāni _____ dam stellās 'errantēs' appellant.
12. In _____ dam vocābulis cōsonantēs dēsunt, ut ā, ē, ī, eō.
13. _____ dam verba 'dēpōnentia' dicuntur.
14. Nōmina _____ dam oppidōrum et _____ dam insulārum plūrālia sunt, ut Athēnae, Delphī, Pompēi, Capreae.

Exercitium 2

1. Cornēlius, cui mala _____ est, nōmen Mēdī oblitus est.
2. Homō _____ nihil magis _____ [= cupit] quam dīvitiās.
3. _____ ā rēge tāctum erat in aurum mūtābatur.
4. Hoc _____ [= dōnum] mīrabile ēi dederat deus Bacchus.
5. Etiam cib⁹ et _____ ā rēge tācta aurum fīebat.
6. Iūlius _____ [↔ patiēns], quia plūra dē Mēdō cognōscere cupit, Orontem dē Midae auribus _____ nārrantem interpellat.
7. Mēdus, qui herī domō _____, _____ pecūniae sēcum _____.
8. _____ [= quam multum] pecūniae abstulit Mēdus? XC sēstertiōs.
9. Iūlius, qui frūstrā Mēdō _____ [= crēdēbat], 'ūnum sibi servum esse' dicit, 'cēterōs omnēs _____ nec _____ suā dignōs!'
10. Posthāc Iūlius nūlli servō Graecō _____ [= fidet].
11. Dominus servum _____ [= qui adest] laudāre nōn vult.
12. _____ Mēdus pecūniām dominū surripuit? Ob amōrem Līdiae.
13. _____ mīlītēs Rōmāni appārūerunt, hostēs fūgērunt.
14. Qui malā fortūna afficitur _____ [↔ felix] est.

Exercitium 3

1. Dē quib⁹ rēbus est sermō convīvārum? ...
2. Quid Iūlius hospitēs suōs interrogat? ...
3. Cūr paucās epistulās accipit Iūlius? ...
4. Quem Cornēlius in viā Latīnā vidit? ...
5. Quām fābulam nārrat Orontēs? ...
6. Cūr Iūlius Orontem interpellat? ...
7. Quōmodo Midās rēs in aurum mūtāre poterat? ...
8. Quis rēgī hoc mūnus dederat? ...
9. Num Midās illō mūnere mīrābili dēlectabātur? ...
10. Quid Bacchus rēgī suāsīt? ...
11. Quid accidit cum rēx in flūmine lavārēt? ...
12. Quid Iūlius Mēdum. fēcisse nārrat? ...
13. Omnēsne servi Iūlii infidī sunt? ...

Lectio secunda (versus 59-131)

Exercitium 4

Exempla: Bonus sermō mē tam dēlectat quam bonum vīnum.
Numerus hostiū tantus erat quantus Rōmānōrum.
Cornēlius nōn tantum bibit quantum Oronēs.
Tot ancillae sunt quot servi: quot servi, tot ancillae.
Tālis est filia quālis māter: quālis māter, tālis filia.

1. Pater filiam suam tam amat _____ māter.
2. Aemilia tot ānūlōs habet _____ dīgitōs.
3. Villa Cornēlii nōn tanta est _____ Iūlii.
4. Iūlius tantum pecūniae prōmittit _____ Mēdus abstulit.
5. Tot sententiae sunt _____ hominēs: _____ hominēs, _____ sententiae.
6. _____ dux, tālēs mīlītēs.
7. _____ caelūn stellās, _____ habet tua Rōma pueLLās.

Exercitium 5

1. Facile est Rōmae _____ [= occultāri].
2. Iūlius magnum _____ dabit ēi qui Mēdum ē fugā _____, [= antequam] Italiam reliquerit.
3. Servus _____ [< fugere] sevērē pūnit: in _____ sigit vel alīo modō _____; _____ [= ob eam rem] paucī servi aufugiunt.
4. Nōn sevērū, sed _____ est dominus qui servō improbō _____.
5. Dominus _____ est qui numquam sine causā servum pūnit.
6. _____ [↔ iūstus] est qui _____ facit.
7. Servi dominū iūiūstū nōn amant, sed _____.
8. Nex hominis est _____ quod sevērē pūnit, sed servum suum sceles-tum _____ [= poenā capitī] afficere est _____ domini Rōmānī.
9. Necesse est hominēs _____ [< scelus] sevērē pūnire.
10. Solō, vir _____, qui Athēniēsib⁹ _____ scripsit, nūllam in parricīdās _____.
11. Pater _____ fuit Mānlius, qui filium _____ exercitū necāri iussit.
12. Iūlius servōs clāmāre _____: 'Nōlite clāmāre, servi!'
13. Mēdus C sēstertiōs _____ [= nimis māgnum] pretium esse cēnsēbat.
14. Vir quadrāgintā annōrum adhūc _____ est.

Exercitium 6

1. Quid Iūlius faciet Mēdō sī eum invēnerit? ...
2. Ubi Cornēlius Mēdum latēre putat? ...
3. Estne facile servum fugitivū Rōmae reperire? ...
4. Quid Iūlius dabit ēi qui Mēdum retrāxerit? ...
5. Quid Aemilia virō suō suādet? ...
6. Utrum clēmēns an sevērū dominus est Iūlius? ...
7. Cūr dominō sevērō tot hostēs sunt quot servi? ...
8. Cūr Iūlius sē dominū iūstū esse cēnsēt? ...
9. Quārē servi fugitivī sevērē pūniuntur? ...
10. Cūr Solō nūllam poenā statuit in parricīdās? ...
11. Quid fēcit Titus Mānlius Torquātus? ...

Lectio tercia (versus 132-204)

Exercitium 7

1. Servi probi laud _____ sunt, improbī sunt pūn _____.
2. Vir qui accūsātur diligenter interrog _____ est.
3. Omnia mēda corrig _____ sunt: stilus saepe vert _____ est.
4. Dēl _____ sunt omnēs litterae quae supersunt.
5. Dē mortuīs nihil nisi bene dīc _____ est.

Lectio II

tam ... quam
[tam valdē ... quam]
tantus ... quantus
[tam magnus ... quam]
tantum ... quantum
[tam multū ... quam]
tot ... quot
[tam multi ... quam]
tālis ... quālis
[tam (bonus/malus) ... quam]

clēmēns
cōram
cruciāre
crūdēlis
crux
fugitīvus
ideō
ignōscere
iniūria
iniūstus
iūs
iūstus
iūvenis
latēre
lēx
nimius
ōdisse
poena
praēmium
priusquam
retrahere
sapiēns
scelestus
scelus
statuere
supplicium
vetāre

Lectio III

-ndjus -a -um
[1]-andus
[2]-endus
[3]-endus
[4]-iendus

-ndus	est	-ndī	sunt
-nda		-ndae	
-ndum		-nda	
-
-ndum	esse	-ndōs	esse
-ndam		-ndās	
-ndum		-nda	
6. Dolōrēs gravēs aequō animō fer_____ sunt.
 7. Ad amīcum absentem frequentēs epistulae scrib_____ sunt.
 8. Dāvus ‘manūs sordidās lav_____ esse’ dicit.
 9. Orontēs Christiānōs ad bēstiās mitt_____ esse cēset.
 10. Aemilia putat pecūniām dēbitam ad diem solv_____ esse.
 11. Nunc est bib_____, dorm_____ nōn est!
 12. Tac_____ est cum dominus loquitur.
 13. Puella plōrāns cōnsol_____ est.
 14. Malum exemplum sequ_____ nōn est.
 15. Semper vērum dīc_____ est, numquam ment_____ est.

*datīvus agentis apud
gerundīvum
(agēns -entis m = is
quī agit)*

abducere
dēbilis
ēbrius
ēducāre
fābulārī
funditus
invalidus
mōs
namque
nimium
nōnāgēsimus
nūgæ
quidquid
quisquis
rūmor
senex
super
vetus

Exercitium 8

- Exempla:* Ovēs pāstōrī [= ā pāstōre] cūstōdiendae sunt.
 ‘Cum dominus loquitur, tacendum est tibi, serve!’
- Villa lānitōr_____ cūstōdienda est.
 - Quidquid dominus imperāvit serv_____ faciendum est.
 - Multa nova vocābula n_____ discenda sunt.
 - Iūlius: ‘Laetor quod m_____ in agrīs labōrandum nōn est.’
 - Mārcus: ‘Quid m_____ scribendum est?’ Magister: ‘Littera H t_____ scribenda est deciēs.’
 - Servi: ‘Quid n_____ agendum est?’ Dominus: ‘V_____ in hortō labōrandum est.’
 - Agricola est vir c_____ agrī colendī sunt.
 - Discipulus piger cēter_____ imitandus nōn est.
 - Omn_____ moriendum est.

Exercitium 9

- Infantēs _____ [= invalidōs] expōnere _____ inhūmānus erat.
- Quod _____ [= dē] convīviis Christiānōrum nārrātur _____ falsus est.
- Paris infāns inventus ā pāstōribus cum liberīs eōrum _____ est.
- Paris iuvenis Helenam ā marītō _____, _____ [= nam] ea fēmina erat omnium pulcherrima.
- Nestor _____ [↔ adulēscēns] ad _____ [XC] annum vīxit.
- Orontēs pōculum suum _____ [= ā fundō] exhausit.
- “_____ amat valeat!” cantat Orontēs.
- Orontēs _____ est, quia _____ [= nimis multum] vīni bibit.
- Itaque ab ḥōvō ūsque ad māla _____ [= loquitur].
- Aemilia tālēs _____ [= rēs stultās] audīre nōn vult.
- Vīnum novum nōn tam bonum est quam vīnum _____.
- _____ dux imperāvit militib⁹s faciendum est.
- Senex _____ [↔ validus] pugnāre nōn potest.

Exercitium 10

- Quālēs infantēs oīlī ad bēstiās expōnēbantur? ...
- Qui hominēs ad bēstiās mittuntur? ...
- Num omnēs infantēs expositi peribant? ...
- Cuius filius fuit Paris? ...
- Quōmodo Paris infāns servātus est? ...
- Quid fēcit Paris iuvenis? ...
- Nestor quis fuit? ...
- Cūr cēteri convīvae Orontem tacēre iubent? ...
- Quid Orontēs dicit Aemiliae? ...
- Quid Aemilia respondet? ...
- Quid cantat Orontēs? ...
- Cūr Orontēs carminis finem nōn facit? ...

Lēctiō grammatica (versūs 205–219)

Exercitium 11

- Laudandus -a -um est _____, quod est adiectivū prīmae et secundāe dēclinātiōnis.
- Gerundīvum (nōm. sing. masc.) dēsinit in -ndūs [1, 2] aut -endūs [3, 4], quod ad thema praesentis adicitur: lauda_____, mone_____, leg_____, audi_____.
- Gerundīvum cum verbō esse coniūnctum significat id quod fierī oportet: epistula scrib_____ = epistulam scribī oportet.

Exercitium 12

- accipere, ac_____ isse, ac_____ um esse
- audēre, _____ um esse
- aufere, _____ isse, _____ um esse
- bibere, _____ isse
- statuere, _____ isse, _____ um esse
- tangere, _____ isse, _____ um esse

CAPITVLVM ALTERVM ET TRICESIMVM

Lēctiō prīma (versūs 1–59)

Exercitium 1

- Ōlim _____ [= omnia] maria _____ erant praedōnibus.
- Qui nāvigābant mortēm aut _____ [< servus] metuēbant.
- Multae insulae ab _____ perterritīs dēserēbantur.
- Tanta erat _____ [= potestās] et _____ [< audāx] praedōnum ut etiam classem Rōmānam _____ [= nōn timērent].
- Tum classī Rōmānae _____ est Pompēiū, dux _____ [= optimus], qui praedōnēs _____ [= omnibus locis] vīcit.
- Nūntius dē _____ Pompēiī ēgregiā cūnctō _____ Rōmānō [= omnibus cīvībus Rōmānīs] _____ fuit [= placuit].
- Frūmentum, quod tam _____ fuerat ut _____ [= complūrēs] hominēs pauperēs _____ cībi perirent, rūrsus _____ [↔ cārum] fuit.
- Populus Pompēiū _____ [= qui vīcerat] māximis laudib⁹s affēcit.
- Mare Tūscum est mare Rōmae _____.
- _____ Rōmāna, quae cūncta maria _____, nāvēs _____ [< mercātor] ā praedōnibus _____.
- Gallī, Hispānī, Graciī, Iūdaei sunt _____ imperii Rōmāni.
- Maria omnium gentium _____ sunt.
- Caelum _____ [< nūbēs] et ventus _____ [↔ secundus] est.
- Iam necesse est omnibus _____ [< vis] _____ [= rēmīs ūtī].

Exercitium 2

- Cūr praedōnēs ā nautīs timentur? ...
- Quōmodo Caesar ā praedōnibus liberātus est? ...
- Cūr nōnnūllae insulae ab incolis dēserēbantur? ...
- Quamobrem inopia frūmentī facta est Rōmae? ...
- Quid tum populus Rōmānus postulāvit? ...
- Quis classī Rōmānae praepositus est? ...
- Unde praedōnēs prīnum pulsī sunt ā Pompēiō? ...
- Quid vīctoriā Pompēiī effectum est Rōmae? ...
- Quārē classis Rōmāna cūncta maria percurrit? ...
- Quid mare Internūm appellātur ā Rōmānīs? ...
- Quamobrem perturbātī sunt amīci nostrī? ...

Lēctiō grammatica

gerundīvum
[1, 2]
-ndūs -a -um
[3, 4]
-endūs -a -um

Cap. XXXII

Lēctiō I

adversus
aliquot
audācia
cārus
classis
commūnis
contēmne
cūnctus
ēgregius
gēns
grātus
incola
infēstus
inopia
mercātōrius
nūbilis
percūrre
populus
praeponere
proximus
rēmigāre
servītus
tuēri
ubīque
victor
victōria
vīlis
virēs
vis

Lectiō II

ab aliquō quaerere = aliquem interrogāre
ab aliquō petere = aliquem ḫrāre/rogāre

~erim ~erimus
~eris ~eritis
~erit ~erint

~us | sim | ~i | simus
~a | sis | ~ae | sitis
sit | | | sint

amicitia
deesse
dissuādere
dōnec
ēducere
flectere
grātia
grātiās agere
grātiām habere
grātiām referre
inermis
intereā
meminisse
neū
offerre
poēta

*Lectiō secunda (versūs 60-129)**Exercitium 3*

Exempla: Iūlius Cornēliūm interrogat quid sentiat =

Iūlius ā Cornēliō quāerit quid sentiat.

Iūlia frātrem ḫrat/rogat ut sē adiuvet =

Iūlia ā frātre petīt ut sē adiuvet (= Iūlia ā frātre auxilium petit).

1. Iūlius _____ [= servōs interrogat] ubi nummī sint.
2. Rēx _____ [= nautās interrogāvit] ubi esset Ariōn.
3. Syra _____ [= Aemiliām interrogābat] quid medicus diceret.
4. Quintus _____ [= Syram rogat] ut sibi fābulam nāret.
5. Mēdus _____ [= amicam ḫrāvit] ut sēcūm veniret.
6. "Sī nihil _____ [= ā mē petis], nihil tibi negō!"

Exercitium 4

1. Pater ā filiō quaerit cūr verberat _____ ā magistrō; "Dic mihi, fili, cūr tū ā magistrō verberat _____?"
2. Filius respondet: "Nescio cūr verberat _____, ego enim bonus discipulus fuī."
3. Pater dubitat num filius vērum dix _____ eumque interrogat num vēre bonus fu _____ ac magistrō pāru _____. Filius nōn respondet.
4. Pater: "Quīn respondēs? Quaerō ā tē num bonus discipulus fu _____ ac magistrō pāru _____. "
5. Filius: "Cūr ā mē quaeris num bonus discipulus fu _____ ac magistrō pāru _____. ? Iam tibi dixi 'mē bonum discipulum fuisse'."
6. Pater: "Id quaerō quia dubitās num vērum dix _____. "
7. Filius: "Tūne dubitās num vērum dix _____. ? Nōnne filiō tuō crēdis?"
8. Pater ā filiis quaerit cūr verberat _____ ā magistrō: "Dicite mihi, filii, cūr vōs ā magistrō verberat _____?"
9. Filii respondent: "Nescimus cūr verberat _____, nōs enim boni discipuli fuimus."
10. Pater dubitat num filii vērum dix _____ eōsque interrogat num vēre boni fu _____ ac magistrō pāru _____. Filiū nōn respondent.
11. Pater: "Quīn respondētis? Quaerō ā vōbis num boni discipuli fu _____ ac magistrō pāru _____. "
12. Filiū: "Cūr ā nōbīs quaeris num boni discipuli fu _____ ac magistrō pāru _____. ? Iam tibi diximus 'nōs bonōs discipulōs fuisse'."
13. Pater: "Id quaerō quia dubitās num vērum dix _____. "
14. Fili: "Quid? Tūne dubitās num nōs vērum dix _____. ?"

Exercitium 5

1. Dominus servōs monet ut labōrent _____ [= nēve] quiēscant.
2. Mēdus gladium _____, nē _____ [= sine armīs] occidātur, sed gubernātor ei _____ [↔ persuādet] nē praedōnibus _____.
3. Mēdus: " _____ ego vīvam, nēmō tibi nocēbit, Lȳdia!"
4. _____ [= interim] Lȳdia, genibus _____, Deum precātur: "Pater nōster, qui es in caelis! Fiat _____ tua!"
5. Gubernātor praedōnibus magnam pecūniām _____ vult, namque is libertātem omnībus rēbus _____.
6. Sī ipse satis pecūniae nōn habet, amicī eum ē servitūte _____ possunt; hanc _____ [= beneficium] ab amicīs suis petet.
7. Hoc audiēns mercātor duōs versūs _____ quōs scripsit _____ quidam Rōmānus.
8. Gubernātor nōmen poētae oblītus est, sed mercātor nōmen eius _____ [= memorīa tenet].

EXERCITIA 6-9

9. Vērus amīcus numquām amīcō suō _____, sed vēra _____ rēs rāra est.
10. Qui tibi _____ habet [= grātus est] prō beneficiō, nōn sōlum tibi grātiās _____, sed etiam grātiām _____ dēbet.

Exercitium 6

1. Quid agit Lȳdia cum nāvem appropinquāre videat? ...
2. Quōmodo Mēdus praedōnibus resistere potest? ...
3. Cūr Lȳdia ā Mēdō auxilium petere nōn vult? ...
4. Cūr gubernātor Mēdō dissuādet nē gladiō ūtātur? ...
5. Quōmodo gubernātor sē servātum īrī spērat? ...
6. Cūr Mēdus nūllam sibi spēm esse arbitrātur? ...
7. Num mercātor amicī suis cōfidit? ...
8. Quid Ovidius dē amicīs exīstīmābat? ...
9. Cūr gubernātor putat amicōs sibi grātiām habēre? ...
10. Quandō vērus amīcus cognōscitur? ...

*Lectiō tercia (versūs 130-224)**Exercitium 7*

Exempla: Nōlī dēspērāre! = Nē dēspērāveris!

Nōlite dēspērāre! = Nē dēspērāveritis!

1. Nōlī plōrāre! = _____ !
2. Nōlite clāmāre! = _____ !
3. Nōlite timēre! = _____ !
4. Nōlī fūrtum facere! = _____ fūrtum _____ !
5. Nē fūgeritis! = _____ !
6. Nē mē reliqueris! = _____ mē _____ !

Exercitium 8

1. Mēdus _____ [= aliquō tempore] amīcum captūm redēmit.
2. Pecūniām quam ipse nōn habēbat _____ sūmpsīt ea _____ ut annō post omnis pecūnia redderātur.
3. Mēdus optāt ut patriam videat: " _____ patriam videam!"
4. _____ [= praedōnēs maritimī] vīginti _____ ā Caesare postulāvērunt.
5. Caesar, vir _____, quīnqūagintā talenta pīrātī obtulit, ac simul iīs supplicium _____ est.
6. Redēmptus Caesar nāvēs _____ [< arma] et ipse pīrātās cēpit.
7. Nautae rēmigāre _____ [= dēsinunt] ac rēmōs tollunt.
8. Servus fugītivus timet _____ ā militib⁹ capiātur, ut ad bēstiās mittātur in _____ Rōmānō.
9. In magnā tempestātē difficile est _____ [< currere] tenēre.
10. Mēnsis decimus _____ [= adhūc] Octōber appellātur.

Exercitium 9

Exempla: Dī nōs servēnt!

Utinam pīrātē nōbīs parcant!

Utinam nē ā pīrātī interficiāmur!

1. Quisquis amat vale! Pere _____ qui nescit amāre!
2. Utinam dī omnia bona tibi d _____!
3. Vale _____ cīvēs mei! Beāti s _____ omnēs!
4. Iuppiter tē perd _____, homō scelestissime!
5. Bene ambulā, amīce! Utinam nē err _____!
6. Utinam ego salyus in patriam revert _____!
7. Utinam nē nāvis merg _____! Quod dī prohibe _____!

praeferre
redimere
remīnsci
resistere
voluntās

nōlī -re = nē ~eris
nōlite -re = nē ~eritis

aliquandō
amphitheātrum
armāre
condicō
cursus
dēsistere
etīamnūc
minārī
mūtuus
nē
pīrāta
superbus
talentū
utinam

coniūctīvus optātīvus
(< optāre)

nē + coni. post
verba timendi

Exercitium 10

- Exemplum:* Nauta: "Utinam nē peream!" Nauta timet nē pereat.
 1. Pāstor: "Utinam nē ovēs aberrent!" Pāstor timet ovēs aberr _____.
 2. Parentēs timent quid (:) aliqd mali liberis suis accid _____.
 3. Ariadna timēbat Thēseus ā Minōtaurō occid _____.
 4. Daedalus metuēbat Icarus sōli appropinquā _____.
 5. Vidēns ventum validum Petrus timuit merg _____.
 6. Nautae: "Utinam pericula vitēmus!" Nautae verentur pericula nōn vit ____ (= ut pericula vitent).

Exercitium 11

1. Quōmodo Mēdus servus factus est? ...
 2. Cūr nōn anteā id nārrāvit? ...
 3. Quid optat Mēdus? ...
 4. Quantum pretium pīrātāe ā Caesare postulāvērunt? ...
 5. Quantum pecūniae Caesar pīrātās obtulit? ...
 6. Quōmodo Caesar pīrātās pūnivit? ...
 7. Cūr Mēdus ānūm reddit Līdiae? ...
 8. Quid tum Līdia intellegit? ...
 9. Quae sunt nāvēs persequēntēs? ...
 10. Quōmodo nautae nāvēs longās salūtant? ...
 11. Quid Mēdus ā militib⁹ timet? ...
 12. Quōmodo Līdia eum cōnsōlātur? ...
 13. Quō classis cursum flectit? ...
 14. Quid amīcis nostrīs optāmus? ...

Lēctiō grammatica

coniūctiūs perfecti

āctiūm
sing. plūr.
1 ~erī|m ~erī|mus
2 ~erī|s ~erī|tis
3 ~erī|t ~erī|nt

passiūm
sing. plūr.
1 sus/ahum ~zī/ae/a
2 sis ~sītis
3 sit ~sint

Exercitium 13

1. adesse, _____ isse
 2. agere, _____ isse, _____ um esse
 3. flectere, _____ isse, _____ um esse
 4. offerre, _____ isse, _____ um esse
 5. redimere, red _____ isse, red _____ um esse
 6. tollere, _____ isse, _____ um esse
 7. vincere, _____ isse, _____ um esse

CAPITVLUM TRICESIMVM TERTIVM

Lēctiō prīma (versūs 1-47)

Exercitium 1

1. Bis _____ sunt quattuor [2 × 2 = 4].
 2. Bis _____ sunt sex [2 × 3 = 6].
 3. Ter _____ sunt duodecim [3 × 4 = 12].
 4. Quater _____ sunt viginti [4 × 5 = 20].
 5. Quinquiēs _____ sunt triginta [5 × 6 = 30].
 6. Deciēs _____ sunt centum [10 × 10 = 100].
 7. Legionēs Rōmānae in _____ [x] cohortēs dīviduntur.
 8. In singulīs legiōnībus sunt _____ [iv] vel _____ [v] vel _____ [vi] mīlia militūm.
 9. In _____ lectis _____ [i] aut _____ [ii] aut _____ [iii] convīvae accubant.
 10. Hominēs _____ digitōs habent, nam in utrāque manū _____ digitī sunt.
 11. Hominib⁹ _____ manūs sunt et _____ pedēs.

Exercitium 2

1. _____ Rōmāna in decem _____ dīviditur.
 2. Exercitū Rōmānō _____ [= adiūciuntur] _____ ex prōvinciis.
 3. In itinere cohortēs alia post aliam in longō _____ prōcēdunt.
 4. Exercitus qui ita _____ [= prōcēdit] _____ dicitur.
 5. Ante agmen fertur _____ legionis, aquila _____.
 6. Cum tempus _____ est ad pugnandum, cohortēs in trēs ordinēs _____.
 7. Exercitus ad _____ [= pugnam] instrūctus _____ dīcitur.
 8. Ante proelium dux mīlitēs _____ ut fortiter pugnent.
 9. Tum peditēs _____ et pīla in hostēs mittunt, tum eōs gladiis _____ [= occidunt].
 10. Dux qui hostēs magnō proelio vīcit _____ nōminātur.
 11. Castra, quae fossā et vällō _____ [= cinguntur], bene sunt.
 12. Aemilius, qui in capitulō XII _____, est mīles fortissimus, cuius _____ ēgredia ab omnibus laudātur.
 13. Iam puer septem annōs _____ Aemilius cum aliis pueris eiusdem prōelia lūdebat.
 14. Adulēscēns nihil nisi rem _____ discere volēbat, neque pater, qui ipse litteris _____, filium ad _____ litterārum _____ potuit.
 15. Ergō filius ad exercitū missus est, ut _____ merēret.
 16. Epistulae quās pater ad filium dat sunt _____ [= māximē] dē rēbus _____, sed Aemilia scribit dē rēbus _____.

Cap. XXXIII

Lēctiō I

singulī -ae -a (I)
 bīni -ae -a (II)
 ternī -ae -a (III)
 quaternī -ae -a (IV)
 quīni -ae -a (V)
 sēni -ae -a (VI)

 dēni -ae -a (X)

aciēs
 adiungere
 aetās
 agmen
 argenteus
 auxilia
 caedere
 circumdate
 cōgere
 cohors
 commemorare
 fatigare
 hortārī
 idōneus
 imperātor
 instruere
 legiō
 militāris
 mūnire
 nātus
 ordō
 posterus
 praecipiē
 pridiē
 privātus
 prōcurrere
 proelium
 prōgredi

pūblicus
signum
stipendium
studēre
studium
virtūs

17. _____ [= diē ante] kalendās Iūniās Aemilia litterās accēpit, quās _____ diē [= diē post] in convīviō recitāvit.
 18. Bonus mīles longō itinere nōn _____ [= fessus fit].
- Exercitium 3**
1. Quot cohortēs sunt in singulis legiōnibus? ...
 2. Quae sunt arma auxiliōrum? ...
 3. Quod signum ante legiōnem fertur? ...
 4. Quid vocātur exercitus qui in itinere est? ...
 5. Quōmodo legiō ad proelium instruitur? ...
 6. Quid agit dux ante proelium? ...
 7. Quō nōmine appellātur dux post magnam victoriā? ...
 8. Quōmodo castra Rōmāna mūniuntur? ...
 9. Quārē Aemilius puer gladiōs ligneōs sibi faciēbat? ...
 10. Cui rei studēbat Aemilius adulēscēns? ...
 11. Ad quod studium pater filium hortābatur? ...
 12. Quō Aemilius ā patre missus est? ...
 13. Quālis miles est Aemilius? ...
 14. Dē quibus rēbus Aemilia ad frātrem scribēre solet? ...
 15. Quid appāret ex epistulis Aemiliū novissimis? ...

*Lēctiō II**Lēctiō secunda (versūs 48–104)***Exercitium 4**

Exempla: parātus ad scribendū; parātus ad epistulām scribendām
cupidus scribendī; cupidus epistulae scribendae

(= cupidus epistulām scribendī)
fessus scribendō; fessus epistulā scribendā
(= fessus epistulām scribendō)

1. Quīntus Syram hortātur ad nārrand ____: Quīntus Syram hortātur ad fābul ____ nārrand ____.
2. Syra finem nārrand ____ facit quia fessa est nārrand ____: Syra finem facit fābul ____ nārrand ____ (= fābulam nārrandi) quia fessa est fābul ____ nārrand ____ (= fābulam nārrandō).
3. Aemilius tempus ad scribend ____ nōn habet: Aemilius nūllum tempus habet ad epistulās scribend ____.
4. Aemilia industria est in scribend ____: Aemilia industria est in epistulis scribend ____.
5. Exercitā necessāria sunt ad descend ____: exercitā necessāria sunt nōn modo ad grammaticam descend ____, sed etiam ad vocābula descend ____.
6. Sextus studiōsus est legend ____: Sextus studiōsus est librōrum legend ____ (= librōs legendī).
7. Pāstor canem sēcum habet ovium cūstōdiend ____ causā (= ovēs cūstōdiendi causā).
8. Canis necessārius est ad ovēs cūstōdiend ____.
9. Pāstor ipse neglegēns est in ovib⁹ cūstōdiend ____.
10. Equitēs mittuntur ad hostēs persequend ____.
11. Mēdus cupidus est patri ____ vidend ____.

Exercitium 5

1. Alpēs sunt montēs celsī et ____.
2. xv ____ [= circiter] diēbus tabellārius pūblicus Rōmā in Germāniām ____ [= celeriter ire] potest.
3. Difficile est exercitū ex Italiā in Germāniām ____.
4. Aemilius patriam et amīcōs, quī ____ [= procul] absunt, ____.

amnis
arduuſ
citrā
dēſiderāre
effundere
ferē

5. Aemilius scribit: "Magnō cum _____ ex epistulā tuā cognōvī vōs omnēs bonā _____ frui [= bene valēre]."
6. Lacrimās _____ mīlitem nōn decet.
7. Mīlites Rōmānī _____ Dānuvium sunt, hostēs sunt _____ Dānuvium neque _____ [= flūmen] _____ possunt.
8. Exercitus Rōmānus _____ in Germāniā remanēbit _____ hostēs armāti ibi erunt.
9. Aemilius officium suum ergā patriam _____ [= facere] cupit.
10. Aemilia _____ litterās [= trēs epistulās] ad frātrem misit et _____ litterās [= ūnam epistulam] ab eō accēpit.
11. 'Vivimus ut bibāmus' est dictum _____ [< rīdēre].

Exercitium 6

1. Ubi sunt Alpēs? ...
2. Quid Aemilius cognōvit ex epistulā sorōris? ...
3. Cūr Aemilius pērmovētur epistulis legendis? ...
4. Quod flūmen praeter castra Aemiliī fluit? ...
5. Quis deus trāns montēs amnēsque volāre potest? ...
6. Quārē legiōnēs Rōmānæ in Germāniā sunt? ...
7. Quamdiū legiōnēs in Germāniā remanēbunt? ...
8. Quot litterās Aemilius ā sorōre accēpit? ...
9. Cūr ipse neglegēns fuit in scribendō? ...
10. Cūr iam nūllus hostis armātus citrā flūmen est? ...
11. Estne tibi ōtium ad multās epistulās scribendās? ...

*Lēctiō tertia (versūs 105–192)***Exercitium 7**

1. Herī magister epistulam ad Iūliūm scripsit, cum filius eius in lūdō dormīv ____, prāvē scrips ____ nec magistrō pāru ____.
2. Iūlius, cum epistulam magistrī accēp ____ et lēg ____ , ā filiō quae-sivit cūr malus discipulus fu ____.
3. Cum Mārcus sē malum discipulum fuisse negāv ____, pater "Profecto" inquit "malus discipulus fuit! Nam sī bonus discipulus fu ____ ac magistrō pāru ____, haec epistula ā magistrō tuō script ____ nōn ____." Filius tacet.
4. Pater: "Sī attentē audiv ____ et rēctē scrips ____ , tū ā magistrō laudāt ____ neque ego hanc epistulam accēp ____."
5. Filius: "Etiam sī bonus discipulus fu ____ ac magistrō pāru ____ , laudāt ____ nōn ____ . Si attentē audiv ____ et rēctē scrips ____ , tū eandem epistulam ā magistrō accēp ____!"
6. Aliquandō, cum pueri in lūdō dormīv ____ , prāvē scrips ____ nec magistrō pāru ____ , magister litterās ad parentēs eōrum scripsit.
7. Parentēs, cum litterās magistrī accēp ____ et lēg ____ , ā filiis quae-sivērunt cūr malī discipulī fu ____.
8. Cum filii sē malōs discipulōs fuisse negāv ____ , parentēs "Profectō" inquiunt "malī discipuli fuit! Nam sī bonī discipulī fu ____ ac magistrō pāru ____ , hae litterae ā magistrō vestrō script ____ nōn ____." Filii tacent.
9. Parentēs: "Sī attentē audiv ____ et rēctē scrips ____ , vōs ā magistrō laudāt ____ neque nōs hās litterās accēp ____."
10. Filiī: "Etiam sī bonī discipulī fu ____ ac magistrō pāru ____ , laudāt ____ nōn ____ . Si attentē audiv ____ et rēctē scrips ____ , vōs eāsdem litterās ā magistrō accēp ____."
11. Rōmulus, cum mūrōs aedificāv ____ [= postquam... aedificāvit], frātrem suum necāvit. Cum frātrem necāv ____ , sōlus rēgnāvit,

~issem ~issēmus
~issēs ~issētis
~isset ~issent

~us		essem
~a		essēs
~um		essel
~ī		essēmus
~ae		essētis
~a		essent

gaudium
longē
praestāre
properāre
quamdiū
ridiculus
tamdiū
trānsferre
trānsire
trīni
ultrā
ūni
valētūdō

Lēctiō III

*Cap. XXXIV**Lectio I*fore = futūrum -am
-ōs -ās -a esse= M. spērābat sē salvum
reversūrum esse
= spērābat Minotaurum
ā Thēseō occisum irīācer
auriga
certāmen
certāre
circēnsis
circus
cōmoedia
dummodo
favēre
germīni
gladiātor
implicāre
ingenium
iuvāre
laedere
libēre
lūdus
lūgēre
misellus
opera
palma
plaudere
plērūmque
ratō
rēte
scænicus
scalpellum
spectātor
theātrum*Lectio II*nōscere nōvisse
nōvisse ↔ ignōrāre
nōvi ↔ ignōrō
nōveram ↔ ignōrābam**CAPITVLVM TRICESIMVM QVARTVM***Lectio prima (versūs 1-58)***Exercitium 1**

- Mārcus prōmittit 'sē bonum puerum ____' (= futūr ____ esse).
- Omnēs patrīam salvām ____ (= futūr ____ esse) spērāmus.
- Nautae ventōs secundōs ____ (= futūr ____ esse) spērant.
- Mēdus id ____ (= futūrum esse) spērābat ut salvus in patriam reverterētur.
- Ariadna spērābat ____ (= futūrum esse) ut Minōtaurus ā Thēseō occiderētur.

Exercitium 2

- Quī hominī surdō fābulam nārrat, ____ suam perdit.
- Medicus ____ suō ____ [= miserū] puerum ____ [= vulnerāvit], cum eī sanguinem mitteret.
- Pueris lūdentib⁹ paulum interest inter ____ et ____ [= pugnam].
- Sextus facile vincit, ____ cum singulīs ____ [= pugnet].
- In amphitheātrō ____ armātī pugnant, dum ____ dēlectāti clāmant et manibus ____.
- Quidam gladiātōrēs ____ gerunt tamquam piscātōrēs.
- Alter gladiātor alterū in rēte ____ cōnātur.
- Gladiātor victus ____ [= prope semper] occīditur, nisi spectātōrēs ei ____ [= bene volunt]; victor ____ accipit.
- Iūlio nōn ____ [= placet] gladiātōrēs spectāre; cursūs equōrum in ____ aut lūdōs ____ in ____ spectāre māvult.
- ____ est vir qui lūdis ____ [< circus] equōs regit.
- Filiō mortuō, parentēs ____ [= maerent].
- Fabia spectāvit Plautī ____ dē Amphitryōne, duce ____ [= impigrō] et fortī, cuius uxor ____ peperit.
- Ovidius, qui ____ mulierum bene nōverat, ____ [= causam] reddit cūr mulierēs ____ [= dēlectat] spectātūm irē.

Exercitium 3

- Quid Aemilia Fabiae nārrat? ...
- Num Aemilia medicum prōudentem esse cēset? ...
- Quid Fabia nārrat Aemiliae? ...
- Cum quib⁹ pueris pugnāvit Sextus? ...
- Quōmodo Sextus, puer validus, vinci potuit? ...
- Iīdemne rēbus student Mārcus et Sextus? ...
- Dē quā rē Cornēlius loquī incipit? ...
- Quid Aemilia quaerit ā Cornēliō? ...
- Semperne occīditur gladiātor victus? ...
- Quid Rōmānī in circum spectātūm eunt? ...
- Quid Fabia spectāre māvult? ...
- Quis est Plautus? ...

*Lectio secunda (versūs 59-154)***Exercitium 4**

- Syra: "Nesciō quōmodo Mēdus fēminam Rōmānam nōscere potuerit; tantum scīo eum fēminam Rōmānam nōv ____."
- Quīntus dicit 'sē fābulam dē Rōmulō iam nōv ____'; "Illa fābulam iam nōv ____."
- Canis Quintum bene nōv ___, tabellārium ignōrat.

4. Ovidius ingenium mulierum bene nōv ____.

5. "Od et amō!" incipit versus Catulli.

6. Quōmodo poēta eandem fēminam amāre et od ____ poterat?

7. Iūlius: "Servī mē metuunt, nec vērō od ____."

8. Mēdus dominū nōn modo timēbat, sed etiam od ____.

9. Gubernātor: "Tūne nōmē eius poēta memin ____?"

10. Virī versūs Ovidii memin ____ et ē memorī dicunt.

11. Difficile est beneficia aliōrum memin ____.

Exercitium 5

- Iūlius, qui artis ____ studiōsus est, ____ [= initium] carminis Ovidii ____ [= cum gaudiō] recitat.
- Ovidius carmen scripsit dē puellā ____ [= bellā] quae in ____ poētae sedēns mille ____ [= oscula] ei dedit.
- Puella eum prohibēbat carmen scribere dē ____ rēgis Priamī.
- Vesperī, postquam ____ factae sunt, servī lucernās ____.
- ____ accēnsis, Iūlius carmen recitat dē ____ Lesbiae: "Passer mortuus est meae puellae, passer, ____ meae puellae."
- Catullus dicit 'Orcum omnia ____' [= vorāre].'
- Versūs ____ [= postrēmī] sunt dē ____ [= oculis] Lesbiae rubentib⁹busque.
- Catullus, qui 'amōrem suum ____ fore' ____, Lesbiām uxōrem ____ cupiēbat, illa vērō nōlēbat Catullō ____.
- "Odi et amo!" His verbis dēmōnstrātur ____ [= animus] poētae ____ [= incerta] inter amōrem et ____.
- Catullus carmina scripsit et ____ et iocōsa, ut Carmen illud ad Fabullum dē sacculō suō plēnō ____.

Exercitium 6

- Quārē Ovidius in circum vēnerat? ...
- Cūr equōs nōn spectābat? ...
- Num Ovidius bellum Troiānum cecinīt? ...
- Cuius poētae carmina Fabia audire cupit? ...
- Quod Carmen Iūlius pīnum recitat? ...
- Quamobrem ocelli Lesbiae turgidī rubēbant? ...
- In Catulli carmine quid significat 'nox perpetua'? ...
- Cūr Catullus Lesbiām uxōrem nōn dūxit? ...
- Quális fēmina erat Lesbia? ...
- Versib⁹ recitātis quid faciunt convīvae? ...
- Quálēs versūs Paula audire māvult? ...
- Quōmodo Catullus Fabullum ad cēnam vocāvit? ...
- Cūr hospitem suum rogāvit ut ipse cēnam afferret? ...

*Lectio tercia (versūs 155-217)***Exercitium 7**

- Dominus mult ____ serv ____ imperat, servī domin ____ su ____ pārent.
- Mēdus domin ____ sevēr ____ serviēbat neque e ____ oboediēbat.
- Operā suā medicus puer ____ nōn prōfuit, sed potius e ____ nocuit.
- Mēdus Līdi ____ persuāsit ut sēcum proficiscerētur.
- Sī pericula naut ____ impendit, Neptūnus i ____ adest.
- Nautae Arion ____ invidēbant e ____ que mortem minātī sunt, sed Arion ḍrāvit ut s ____ parcerent: "Parcite m ____! Permittite m ____ domum redire!"
- Hostēs castr ____ Rōmān ____ appropinquant, sed dux quī castr ____ pīest mīlit ____ su ____ (cōn)fidit.
- Difficile est amic ___, qui t ____ dēfuit, ignōscere.

ōdisse ↔ amāre
ōdō ↔ amō
ōderam ↔ amābam
meminisse ↔ oblitus
esse
memini ↔ oblitus sum
memineram ↔ oblitus
eram

accendere
affīmāre
arānea
bāsium
bellus
dēliciae
dēvorāre
dubius
fātum
gremium
libenter
lucerna
mēns
nūbēre
ocellus
odium
passer
perpetuus
poēticus
prīcipiūm
sērius
tenebrae
turgidus
ultimus
uxōrem dūcere
venuntus

Lectio III

datīvus ad verba:
appropinquāre licēre
adesse mināti
cōfidere nocēre
crēdere nūbēre
deesse oboedire
favēre parcere
fidere pārēre
ignōscere permittēre
impendēre persuādere
imperāre placēre
invidēre plaudere
libēre praeesse

prōdesse
rēsistere
servire
studēre
suādere

anus
epigramma
ērubēscere
iocōsus
nil
niveus
opēs
ōscitare
prōsilire
risus
sapere
sinus
testis
versiculus

Lēctiō grammatica

littera: cōnsonāns
vōcālis
diphthongus
syllaba: brevis [ʊ]
longa [—]

9. Gubernātor Mēd suāsit nē praedōn resisteret.
10. Spectatōrēs gladiātōrē quā fāvent plaudunt.
11. Iūlius litter studest neque e libet gladiātōrē spectāre.
12. Idem nōn omn placet, neque idem omn licet.
13. Lesbia dixit 'sē Catull nūbere velle', neque Catullus amīc su crēdit.

Exercitium 8

1. Versūs sunt qui [*< rīdēre*] movent.
2. Mārtiālis versūs iocōsōs, quae vocantur, scripsit.
3. Cornēlius semper libellōs Mārtiālis in fert.
4. Quī fessus est audiendō, incipit.
5. Nēmō [= parvōs versūs] Cinnae legit.
6. "Quod petō [= nihil] est" inquit Cinn.
7. dicitur rēs quae tam candida est quam nīx.
8. Paula, quae nūbere cupiēbat, nōn puella, sed erat.
9. Ille [= sapiens est] cui paulum satis est.
10. Versibus dē Bassā recitātis, Paula [= rubēre incipit].
11. Sine Gellia patrem mortuum nōn flet; si quis adest, lacrimae .
12. Poētae pauperi [= divitiae] nōn dantur

Exercitium 9

1. Quālēs versūs scripsit Mārtiālis? ...
2. Num omnēs Rōmāni libellōs eius laudābant? ...
3. Cūr Mārtiālis Pontiliānō libellōs suōs nōn mīsīt? ...
4. Cūr nēmō carmina Cinnae legēbat? ...
5. Num Sabidius amīcus Mārtiālis erat? ...
6. Quid tū Faustum pueillis scribere putās? ...
7. Cūr dentēs niveōs, nōn nigrōs habēbat Laecānia? ...
8. Cūr Prīscus Paulam uxōrem dūcere nōlēbat? ...
9. Quālīs fēmina 'sē fōrmōsam et pueLLam esse' dīcit? ...
10. Num Gellia patrem mortuum vērē lūgēbat? ...
11. Quamobrem vir pauper numquām dives erit? ...
12. Quot epigrammata recitat Cornēlius? ...

Lēctiō grammatica (versūs 218–287)

Exercitium 10

1. Nōn amo tē, Sabidī, nec possum dīcere quārē.
Hic versus ex XV cōstat: nō-n̄ a-mo- tē- sa-bi-dī- nec- pos- sum- dī-ce-re- quārē. Syllabae sunt aut [ʊ] aut longae [—].
2. Syllaba brevis est quae in brevem (*a, e, i, o, u, y*) dēsinit.
3. Syllaba est quae dēsinit in vōcālem longam (*ā, ē, ī, ō, ū, ī*) aut in (*ae, oe, au, eu, ei, ui*) aut in .
4. Ex quīndecim syllabīs nō-na-mo-tē-sa-bi-dī-nec-pos-sum-dī-ce-re-quārē brevēs sunt sex: , , , , , , longae novem: , , , , , , , , , .
5. Dīvide hunc versum in syllabās brevēs et longās appositiōs notis [ʊ et —]:
Implicuitque suōs circum mea colla lacertōs im-pli-cu-it.....
6. Eōdem modō dīvide hunc versum in syllabās brevēs et longās iungendō cōnsonantēs vōcālōrum ultimās cum vōcālibus sequentib⁹s [̄]:
Quisquis amat valeat! Pereat qui nescit amāre!
qui-squi-s̄ a.....

7. Item hunc versum dīvide in syllabās brevēs et longās dēlētis vōcālibus quae ēlīduntur [̄]:
Ōdi et amo! Quārē id faciam, fortasse requīris?
Ō-d-e-ſ̄ a-mō-.....
 8. Nōn amo tē, Sabidī, nec possum dīcere quārē.
Idem versus in sex dīviditur hōc modō:
nō-n̄ a-mo| tē sa-bi-dī nec| pos-sum| dī-ce-re| quārē
 9. Ex his pedibus trēs sunt dactyli [—ʊʊ]: — — — , — — — , — — — , trēs spondēi [——]: — — — , — — — , — — — .
 10. Pēs cōstat ex syllabā longā et duābus brevib⁹s [—ʊʊ].
 11. Pēs qui ē duābus syllabis longis [——] cōstat dīcitur .
 12. Quī cōstat ex syllabā longā et brevi [—ʊ] dīcitur pēs .
 13. Versus cōstat ex sex pedibus, quōrum quattuor sunt dactyli aut , quīntus , sextus aut trochaeus:
— ʊʊ| — ʊʊ| — ʊʊ| — ʊʊ| — ʊʊ| — ʊ
 - Exemplū: *Quot cae|hum stēl|lās tol̄ ha|bet tua] Rōma pu|ellās*
 14. Versus ūnō pede bēvior qui hexamētrum sequitur vocātur; utraque versūs pars cōstat ē bīnīs pedibus et dīmīdiō:
— ʊʊ| — ʊʊ| — || — ʊʊ| — ʊʊ| —
 - Exemplū: *sī nil,] Cinn, pe|tis||nil tibi,] Cinn, ne|gō*
 15. Versus ūndēcim syllabārum appellātur:
Sōlēs occidere et redīre possunt
sō-lē-s̄ oc-ci-de-r' et-re-dī-re pos-sunt
 16. Versus qui sequuntur dividēti sunt in pedēs dactylōs et spondēōs appositiōs notis:
Nil mihi|dās vī vus, dī cis 'post fāta da tūrum.'
Lauda t,^amat, cantat nos trōs mea Rōma libellōs.
- Cui lēgisse satis nōn est epigrammata centū,
- nil illī satis est, Caediciāne, malī!

Exercitium 11

1. accendere, isse, um esse.
2. dēlēre, isse, um esse.
3. implicāre, isse, um esse.
4. laedere, isse, um esse.
5. parere, isse, um esse.
6. plaudere, isse.
7. retinēre, re isse, re um esse.
8. sapere, isse.
9. sedēre, isse.

dēlēre -ē|is̄e -ē|um

pēs: trochaeus [—ʊ]
dactylus [—ʊʊ]
spondēus [——]

versus: hexamēter
pentāmeter
hendēcasyllabus

pariō -iunt

sapiō -iunt

*Cap. XXXV**Lectiō I*

appellatīvum
cāsus
comparare
coniunctiō
dēmōstratīvum
genus
gradus
inflectere
interiectiō
interrogatīvum
ōratiō
persōnāle
positivus
possessivum
proprium
quālitās
relatiūm
sacerdōs

Lectiō II

admīratiō
affectus
causālis
cōpulatiūm
dēmēre
disiunctiūm
explānare
Ira
mentiōnem facere
modus
persōna
praepositiō
quāndō
significatiō
similis

Lectiō grammatica

dēclīnatīōnēs I-V

coniugatiōnēs I-IV

in-dēclīnābilis -e
synōnymum -i n
anōmalus -a -um
ad-iciō -iciunt

CAPITVLVM TRICESIMVM QVINTVM

Lectiō prīma (versūs 1-56)

Exercitium 1

1. Partēs _____ sunt: nōmen, prōnōmen, verbum, adverbium, _____ [*< coniungere*], praepositiō, _____.
2. *Cornēlius*, *Capua*, *Aetna* sunt nōmina _____, vir, oppidum, mōns nōmina _____ sunt.
3. _____ est vir quī – aut fēmina quae – diis servit.
4. Adiectiva quae _____ [*< quālis*] significant nōn modo dēclināri, sed etiam _____ possunt, ut *celer*, *celerior*, *celerrimus*.
5. _____ comparatiōnis sunt: _____, comparatiūm, superlatīvus.
6. _____ nōminatīvus sunt masculīnum, fēminīnum, neutrūm.
7. Nōminatīvus, accūsatiūm, genetiūm, cēt. sunt _____ nōminatīvus.
8. *Ego*, *tū*, *nōs*, *vōs* sunt prōnōmina _____.
9. *Meus*, *tūs*, *suus*, *noster*, *vester* prōnōmina _____ sunt.
10. *Hic*, *iste*, *ille*, *ipse* prōnōmina _____ sunt.
11. ...quī quae quod est prōnōmen _____.
12. *Quis?* et *uter?* sunt prōnōmina _____.
13. Difficile est prōnōmen *hic haec hoc* _____ [= dēclināre].

Lectiō secunda (versūs 57-221)

Exercitum 2

1. _____ verbōrum sunt indicatiūvus, coniunctiūvus, imperatiūvus, īfīnitīvus.
2. *Loquor* est _____ p̄tīma singulāris praesentis indicatiūvi verbī dēpōnētis; sī -r _____ [*< additur*], hoc verbum Latīnum nōn est.
3. Adverbium verbō adicitur et _____ [*< significāre*] eius _____ [= plānum facit].
4. Et coniunctiō est _____ [*< cōpulāre*], aut _____ [*< disiungere*], quīa _____ [*< causa*].
5. *Ab*, *cum*, *dē*, *ex*, *prae*, *prō*, *sine* sunt _____ casūs ablātīvī.
6. In accūsatiūvō iungitūr _____ [= cum] 'nōs in locum ire' dicimus.
7. *Cornēlius* _____ Solōnis facit [= Solōnem memorat].
8. Odium et amor sunt animī _____ contrāriti; _____ est affectus eius qui irātus est, _____ eius qui admīrātus.
9. Numerō plūrāli cāsib⁹ datīv⁹ et ablātīv⁹ fōrmæ _____ sunt.

Lectiō grammatica (versūs 222-237)

Exercitum 3

1. Nōmina dividuntur in V _____, quārum genetiūvus singulāris dēsinit in [1] - , [2] - , [3] - , [4] - , [5] - .
2. Dēclinā haec nōmina: *via*, *annus*, *ōvum*, *leō*, *pars*, *opus*, *lacus*, *rēs!*
3. Verba in IV _____ dīviduntur, quārum īfīnitīvus (praes. act.) dēsinit in [1] - , [2] - , [3] - , [4] - .
4. Dēclinā haec verba: *laudō*, *claudō*, *audeō*, *audiō*, *nūntiō*, *rapiō!*
5. Adverbia, praepositiōnēs, coniunctiōnēs, interiectiōnēs sunt partēs ōratiōnis _____ [= quae nōn dēclināntur]; sed multa adverbia comparantur, ut *celeriter*, *celer* _____, *celer* _____.
6. Vocābula quae idem significant _____ vocantur, ut *fēmina* et *mulier*, *gladius* et *ēnsis*, *ōrāre* et *rogāre*, *fortasse* et _____.
7. Verba anōmala [= quae exemplis nōn conveniunt]: *dēmēre*, _____ isse, _____ um esse; *adicere*, *ad* _____ isse, *ad* _____ um esse.

INDEX GRAMMATICVS

- A**
ab/ā 6.3; (*quaerere/petere* →) 32.3
ablātīvus 1.10; 5.4,10
– (= *ab/ex* →) 6.6
– (*absolutus*) 16.3,5; 23.8
– (*ad comp., ante/post*) 16.9; 28.1
– (*comparatiōnis*) 24.8
– (*instrumenti*) 6.9; 27.1
– (*postpraep.*) 1.10; 5.4,8
– (*pretii*) 8.10
– (*temporis*) 13.10
accūsatiūvus 3.2,6,10; 5.1,9
– (= *ad* →) 6.6
– (*post praep.*) 6.4
– (*ablātīvus (post in)*) 7.4
– (*cum infinitīvō*) 10.9; 11.5,6,8,10, 13; 17.9; 21.9
– (*temporis*) 13.4
āctīvum/passīvum 6.7,8,11; 10.5; 17.5; 21.2
adiectīvum (dēcl. I/II) 1.4; 9.4; 12.13,18
– (dēcl. III) 12.6,13,19
– (*comparatiō*) 13.5,13; 19.1
adverbium (-ē,-iter) 18.7,15
– (*-nter*) 30.1
– (*comparatiō*) 18.8,9,16
– (*loci*) 25.3
– (*numerāle*) 18.12
alter 14.1
- B**
bonus melior optimus 19.1
- C**
celer -eris -ere 26.1
comparatiō (adiectīvī) 13.5,13; 18.6; 19.1
– (*adverbii*) 18.9,16
comparatiūvus (adiectīvī) 2.7,14,20
– (*adverbii*) 18.8,16
coniugatiōnēs I-IV 35.3
coniunctiūvus (praes.) 27.4,7,8,11
– (*imperf.*) 28.4,7,11
– (*perf.*) 32.4,7,12
– (*plūsquāperf.*) 33.7,12
– (*post verba cūrandi +ut/nē*) 27.4,7
– (*post ut/nē fināle*) 28.8
– (*post ut cōnscētūvum*) 29.4
– (*post cum*) 29.7
– (*interrogat... num/-ne/qu- →*) 29.8
– (*dubitatīvus*) 29.1
– (*hortatīvus: -ēmus/-āmus!*) 30.9
– (*irrealis*) 33.8
– (*optatīvus*) 32.9
– (*post verba timendi +nē*) 32.10
- D**
datīvus 7.7,11
– (*possessīvus: esse*) 12.1
– (*ad verba: pārēre...*) 12.9; 34.7
– (*agentis, ad gerundīvum*) 31.8
dēclinatiō 19.9
– II 9.10
– III (m., f.) 9.1,5,11; 10.3; 12.2,5; (n.) 10.7; 11.1,12
– IV (m., f.) 12.10,17; (n.) 21.5
– V 13.6,12; 14.9
dēpōtentia, verba 16.4,12; 17.8; (imp.) 24.4; 25.6,10; (perf.) 24.6; (perf. part.) 26.7
duo -ae -o 2.9; 19.4
- E**
– *-er -ra -rum* 11.4
– *-errimus (sup.)* 18.6
esse 1.1; 15.1,7; 19.8; 20.5; 27.7; 28.7
et/-que 2.4; *et... et* 7.6
– *eus* 22.1
- F**
fēminīnum 2.12
ferre 22.5
flēti/facere 18.4
fore 34.1
futūrum 20.2,5,11
– (*praeteritum*) 20.1
– (*part., inf.*) 23.7,12
futūrum perfectum 30.5,8,12.
– (*/perfectum/plūsquāperf.*) 30.4
- G**
genetiūvus 2.3,5,11,13
– (*numerūs* →) 2.7,8
– (*locatiūvus*) 6.6
– (*partītīvus*) 12.8
– (*multūm/paulūm* →) 16.8
– (*accūsātīvus (amor -, cupidus -)* 25.8
gerundīum 26.4,10
gerundīvum 31.7,11
– (*/gerundīum*) 33.4
- H**
hic haec hoc 7.8; 8.15
hīc, hīnc, hīc 25.3
- I**
īdem eadem idem 18.1
īlle -a -ud 8.15
īllīc, īllīnc, īllīc 25.3
īmperātīvus (praes.) 4.8,11; 5.7,11; (dīc, dūc, fac, fer, ēs, es) 23.9
– (*verbi dēp.*) 24.4; 25.6,10
– (*fut.*) 33.10,13
īmperfectum (ind.) 19.5,8,12;
- (conī.) 28.4,7,11
– (*/perfectum*) 21.13
īn (+ abl.) 1.10; 5.4; (+ acc./abl.) 7.4
īnfīnitīvus (praes.) 10.4,5,11
– (*perf.*) 21.9
– (*fut.*) 23.7,12
īs ea id 5.6; 8.12-14
- L**
locatiūvus 6.6
- M**
magnus māior māximus 19.1
malus pēior pessimus 19.1
masculīnum/fēminīnum 2.12; 9.4,5
memīsse 34.4
multī plūrēs plūrīmī 19.1
multō (+ comp., ante, post) 16.9
- N**
nē (fināle) 28.8
nē (timēre →) 32.10
nē -eris! 32.7
– *-ne/num (...?)* 1.7
neque 23.4; *n... n.* 7.6
neuter 14.1
neutrū 2.12; 10.7; 11.12; 21.5
nōlī -tē 20.8; 32.7
nōlle (praes. ind.) 20.8
nōminatīvus/accūsātīvus 3.6,10
nōvisse 34.4
num/nōnne 8.5
numerī 4.1,2; 17.1,2; 28.1
– (*īnus, duō, trēs*) 2.9; 19.4
– (*primū... -ēsīmūs*) 13.1; 28.1
– (*singulī, bīnī...*) 33.1
– (*adv. semel... -iēs*) 18.12
- O**
ōdīsse 34.4
ōptatīvus (conī.) 32.9
- P**
participium (praes.) 14.4,7,11;
– (*perf.*) 21.9,14; 26.7; (*fut.*) 23.7,12
parvūs minor minimus 19.1
passīvum 6.7,8,11; 17.5,12
paulō (+ comp., ante, post) 16.9
perfectum (ind.) 21.1,2,6,10,14;
– 23.1; (*inf.*) 21.9; (*conī.*) 32.4,7,11
– (*verbi dēp.*) 24.6; 26.7
– (*/imperfectum*) 21.13
persōnāe verbi (act.) 15.1,4,7,10;
– (*pass.*) 17.4,5,12
plūsquāperfēctum (ind.) 24.5,7,
– 9; (*conī.*) 33.7,12
posse (praes. ind.) 15.7
praepositiōnēs (+ abl.) 5.7; (+ acc.) 6.4; (+ abl./acc.; *in*) 7.4